

28 maj

Debatter m. m.

Sid.

Måndagen den 28 maj fm.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m 3

Måndagen den 28 maj em.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m (forts) 71

Anslag till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet:

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m 94

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom

bibliotek m. m 114

Konstnärstipendier 115

Utställningar av svensk konst i utlandet 117

Arbeterskyddet inom TV-hanteringen 119

Samtliga avgjorda ärenden**Måndagen den 28 maj em.***Första lagutskottets* utlåtande nr 40, ang. lag med förbud i vissa fall
mot rundradiosändning på öppna havet m. m. 71*Statsutskottets* utlåtande nr 145, ang. vissa anslag till stöd åt konst-
närlig, litterär och musikalisk verksamhet 94— nr 146, ang. vissa anslag för budgetåret 1962/63 till universitets-
sjukhusen m. m. 119

— nr 147, rörande anslag till Finansdepartementet: Omkostnader . . 119

— nr 148, ang. anslag till mödrahjälp, m. m 119

— nr 149, ang. lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen av-
ser anslag 119*Bevillningsutskottets* memorial nr 56, ang. uppskov med behandlingen
av vissa till bevillningsutskottet hänvisade motioner 119*Bankoutskottets* memorial nr 29, ang. uppskov med behandlingen av
vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden 119*Andra lagutskottets* utlåtande nr 29, om arbetskyddet inom TV-han-
teringen 119

— nr 30, ang. sjukvårdslag 122

Måndagen den 28 maj

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 22 in-
nevarande maj.

§ 2

**Förbud mot rundradiosändning på öpp-
na havet m. m.**

Föredrogs första lagutskottets utlå-
tande nr 40 i anledning av dels Kungl.
Maj:ts proposition med förslag till lag
med förbud i vissa fall mot rundradio-
sändning på öppna havet m. m., dels
ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 27 april 1962 dagteck-
nad proposition, nr 171, vilken behand-
lats av första lagutskottet, hade Kungl.
Maj:t under återopande av proposition-
en bilagda, i statsrådet och lagrådet
förda protokoll föreslagit riksdagen att
antaga följande vid propositionen fo-
gade förslag till

*Lag med förbud i vissa fall mot
rundradiosändning på öppna havet
m. m.*

I anledning av internationella tele-
konventionen, vilken biträtts av Sveri-
ge, Danmark, Finland och Norge, samt
till konventionen fogade radioregle-
menten förordnas härigenom som föl-
jer.

1 §.

Den som på öppna havet eller i luft-
rummet däröver använder radioanlägg-
ning för rundradiosändning straffas
med dagsböter eller fängelse, därest
sändningen orsakar eller, med hänsyn
till frekvens, sändareffekt, plats för an-
läggningen eller andra omständigheter,
kan medföra att radiomottagning i Sve-
rige, Danmark, Finland eller Norge
hindras eller störes.

Begår någon brott som här avses an-

norstädes än å svenskt fartyg eller luft-
fartyg, dömes vid svensk domstol en-
ligt vad i första stycket stadgas, om
han är svensk eller, då han är utlän-
ning, om han finnes här; dock må åtal
mot svensk, då brottet är riktat enbart
mot Danmark, Finland eller Norge, och
åtal mot utlänning ej ske, med mindre
förordnande därom meddelas av Ko-
nungen eller den Konungen bemyndigat
därtill.

2 §.

För medverkan till brott som sägs i
1 § straffas den som

1) genom tekniskt eller ekonomiskt
bistånd, tillhandahållande av förnöden-
heter eller annorledes bidrager till upp-
rättande, vidmakthållande eller teknisk
drift av radioanläggningen,

2) utför transport till fartyg eller till
annan anordning, där anläggningen fin-
nes,

3) deltagar i sändningen, där den
äger rum,

4) lämnar eller förmedlar uppdrag
för sändningen,

5) driver rörelse med ändamål att
annorledes främja sändningen.

Den som icke insåg men hade skälig
anledning antaga, att brott som sägs
i 1 § förelåg, dömes såsom för med-
hjälp till brottet.

Förövas brott, som avses i första el-
ler andra stycket, utom riket annorstä-
des än å svenskt fartyg eller luftfartyg,
skall vad i 1 § andra stycket sägs äga
tillämpning.

3 §.

Den som här i riket upprättar eller
innehar radioanläggning avsedd att an-
vändas för rundradiosändning på öpp-
na havet eller i luftrummet däröver, ut-
för transport till fartyg eller till annan
anordning, där anläggningen finnes, el-
ler yrkesmässigt förmedlar uppdrag för

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

sändningen eller ock driver rörelse med ändamål att annorledes främja sändningen, straffas, där ej 2 § är tillämplig, med dagsböter eller fängelse. Detsamma skall gälla, om svensk utom riket begår sådan gärning eller, inom eller utom riket, i betydande omfattning lämnar uppdrag för sändningen.

Åtal för brott som nu sagts må ej väckas utan att förordnande därom meddelas av Konungen eller den Konungen bemyndigat därtill.

4 §.

Till straff enligt denna lag dömes ej, om gärningen är belagd med straff i annan lag eller författning.

Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar.

Propositionens huvudsakliga innehåll hade i densamma sammanfattats sålunda:

Liksom praktiskt taget alla världens stater är Sverige anslutet till den internationella telekonvention, som slöts i Genève år 1959. Enligt ett till konventionen hörande radioreglemente gäller förbud mot rundradiosändning på öppna havet och i luftrummet däröver. Sedan fyra radiosändare förlagts utanför de nordiska ländernas kuster och i strid med nämnda förbud anordnat rundradiosändningar, har regeringarna i de nordiska länderna efter rekommendation av Nordiska rådet beslutat företaga gemensamma åtgärder i syfte att stoppa dessa sändares verksamhet och hindra förverkligandet av förefintliga planer att upprätta nya sändare.

Det framlagda lagförslaget innehåller i huvudsak följande.

Den som på öppna havet eller i luftrummet däröver bedriver rundradiosändning på sådant sätt att radiomot-tagning i Sverige, Danmark, Finland eller Norge störes eller kan störas straffas med dagsböter eller fängelse. Detsamma gäller den som här i riket eller utom riket medverkar till sådana sänd-

ningar. Straff skall dock ej ifrågakomma annat än för vissa särskilt angivna former av medverkan. I fråga om andra konventionsstridiga sändningar än sådana, som stör eller innebär fara för störning i ovannämnda länder, förbjödes endast viss medverkan, som lämnas i Sverige eller av svensk utom riket. Främst avses härvidlag yrkesmässig verksamhet eller medverkan i betydande omfattning. Åtal för sådan medverkan får ske endast efter medgivande av Konungen eller den Konungen bemyndigat härtill.

Förslag om lagstiftning av liknande innehåll har framlagts i Danmark och väntas inom kort komma att framläggas i Finland och Norge.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat fjorton i anledning av densamma väckta motioner, nämligen

de likalydande motionerna I: 723 av herr *Hagberg m. fl.* samt II: 876 av herr *Heckscher m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 731 av herr *Bengtson m. fl.* samt II: 886 av herr *Hedlund m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 732 av herrar *Thorsten Larsson* och *Svanström* samt II: 890 av herr *Wahrendorff m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 733 av herr *Lundström m. fl.* samt II: 889 av herr *Ohlin m. fl.*,

de likalydande motionerna I: 734 av fru *Segerstedt Wiberg* och herr *Nordenson* samt II: 888 av herr *MunkteU* och fru *Gärde Widemar* ävensom

motionen II: 874 av herr *Björkman m. fl.*,

motionen II: 875 av herrar *Fröding* och *Källenius*,

motionen II: 885 av herrar *Dahlgren* och *Börjesson* i Falköping samt motionen II: 887 av herr *Helén*.

I motionerna I: 723 och II: 876 hemställdes, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 171 med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

I *motionerna I: 731 och II: 886* hemställdes, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 171 måtte besluta att transporter till fartyg eller annan anordning, varifrån konventionsstridig radiosändning upprätthölls, skulle vara förbjudna, därest de vore att betrakta som yrkesmässiga, samt att 3 § i den föreslagna lagen med förbud i vissa fall mot radiosändning på öppna havet m. m. skulle erhålla den lydelse som lagrådet förordade.

I *motionerna I: 732 och II: 890* hemställdes,

1) att riksdagen måtte avslå propositionen nr 171 och därvid hemställa hos Kungl. Maj:t om att nytt förslag till lag med förbud mot rundradiosändning på öppna havet och i luft- rummet däröver måtte framläggas i anslutning till det resultat till vilket Europarådets juridiska kommitté angående radio och television komme vid sin behandling av frågan;

2) att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhänga om att Kungl. Maj:t vid överläggningar med regeringarna i Danmark, Finland och Norge måtte söka träffa överenskommelse om erforderliga åtgärder i syfte att få till stånd sådant uppskov med behandlingen av frågan, som ovan förordats, även i de nämnda länderna.

I *motionerna I: 733 och II: 889* hemställdes, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 171 samt i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ökad frihet och ökade konkurrensmöjligheter i etern.

I *motionerna I: 734 och II: 888* hemställdes, att riksdagen måtte avslå propositionen nr 171.

I *motionen II: 874* hemställdes,

a) att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 171 med förslag till lag om förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.;

b) därest detta yrkande icke skulle vinna riksdagens bifall, att lagens pro-

mulgationsbestämmelse utformades sålunda: »Denna lag träder i kraft den dag Konungen förordnar, dock tidigast den 1 januari 1963.»

I *motionen II: 875* hemställdes,

att riksdagen måtte besluta att uppskjuta behandlingen av förevarande proposition till höstriksdagen, samt

att detta uppskovsyrkande av vederbörande utskott måtte göras till föremål för ett särskilt utlåtande för att möjliggöra dess behandling i kamrarna före en debatt av själva saken.

I *motionen II: 885* hemställdes, att riksdagen måtte besluta om uppskov av behandlingen av propositionen nr 171 till höstriksdagen i avvaktan på resultatet av förhandlingar i frågan inom Europarådets juridiska kommitté angående radio och television.

I *motionen II: 887* hemställdes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin uppfattning gäve till känna att rätten inskrevs för varje svensk medborgare att oförkränkt lyssna till radioutsändning och följa TV-sändning och att förslag härom framlades för riksdagen oberoende av den pågående allmänna översynen av grundlagarna;

att riksdagen vid behandling av Kungl. Maj:ts förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradioutsändning på öppna havet m. m. för sin del inskränkte lagen till att avse den som ägde, dreve eller bidroge till upprättande eller vidmakthållande av i propositionen 171 åsyftade radioanläggningar samt den som här i riket dreve rörelse med ändamål att främja sändning från sådan radioanläggning; samt att vederbörande lagutskott utarbetade i överensstämmelse härmed reviderad lagtext.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte avslå de yrkanden om uppskov, som framställts i

1. motionen II: 875 och

2. motionen II: 885;

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

B. att riksdagen måtte avslå de yrkanden om avslag å propositionen, som framställdes i

1. motionerna I: 723 och II: 876,
2. motionerna I: 732 och II: 890,
3. motionerna I: 733 och II: 889,
4. motionerna I: 734 och II: 888 samt
5. motionen II: 874;

C. att riksdagen med avslag å följande motionsyrkanden, nämligen

1. yrkandet i motionerna I: 731 och II: 886,
2. det andra yrkandet i motionen II: 887 samt
3. det andra yrkandet i motionen II: 874

måtte antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.;

D. att följande motioner, nämligen

1. motionerna I: 733 och II: 889 samt
2. motionen II: 887,

i vad de ej kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

Vid B och D i utskottets hemställan

Av herrar *Alexanderson, Hilding* och *Gösta Jacobsson*, fru *Gärde Widemar* samt herr *Gustafsson* i Borås och fru *Kristensson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen

1. med bifall till de likalydande motionerna I: 723 och II: 876, I: 733 och II: 889 samt I: 734 och II: 888 måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 171, samt

2. med bifall till de likalydande motionerna I: 733 och II: 889 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande ökade konkurrensmöjligheter i etern;

Vid C i utskottets hemställan

Av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Svensson* i Vä, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 731 och II: 886 måtte för sin del besluta, att 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m. skulle erhålla följande lydelse:

3 §.

Den som här i riket upprättar eller innehar radioanläggning avsedd att användas för rundradiosändning på öppna havet eller i lufrummet däröver, yrkesmässigt utför transport till fartyg eller till annan anordning, där anläggningen finnes, eller yrkesmässigt förmedlar uppdrag för sändningen eller ock driver rörelse med ändamål att anordna främja sändningen, straffas, där ej 2 § är tillämplig, med dagsböter eller fängelse. Detsamma skall gälla, om svensk utom riket begår sådan gärning eller, inom eller utom riket, i betydande omfattning lämnar uppdrag för sändningen.

Åtal för brott — — — (lika med utskottet) — — — Konungen bemyndigat därtill.

Vid D i utskottets hemställan

Av herrar *Ferdinand Nilsson* och *Svensson* i Vä, vilka ansett,

a) att utskottets yttrande i viss del bort ha annan, i denna reservation angiven lydelse,

b) att utskottet bort hemställa,

att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 731 och II: 886, de likalydande motionerna I: 733 och II: 889 ävensom motionerna II: 885 och II: 887 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t ge till känna vad reservanternas sålunda anfört angående den svenska radioverksamhetens utformning och rätten att följa ljudradio- och TV-sändningar.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **GÄRDE WIDEMAR** (fp):

Herr talman! Det lagförslag som vi i dag skall ta ställning till har framlagts i riksdagens elfte timme, och ut-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

skottsbehandlingen har måst forceras vida utöver vad som är brukligt och önskvärt i lagstiftningsfrågor. Det har inte varit någon lätt uppgift för vare sig oppositionen eller majoritetspartierna att ta ställning till detta komplicerade förslag. Även om det bara består av fyra paragrafer inrymmer det en mängd principiella problem av både internationell och nationell räckvidd.

Man frågar sig först av allt: Varför har kommunikationsministern så bråttom? Genom majoritetsbeslutet i Nordiska rådet rekommenderades regeringarna att gemensamt vidtaga åtgärder för att säkra genomförandet av det internationella radioreglementet, såvitt det gällde radiosändning i strid därmed och avsedd för mottagning i de nordiska länderna. Förhandlingar borde därefter ha ägt rum mellan de nordiska ländernas regeringar, så att man kunnat enas om vilka åtgärder som skulle vidtagas. Det har gjorts gällande att sådana förhandlingar förts, men i varje fall har de inte lett till det önskade resultatet, att förslag om enhetliga åtgärder skulle kunna framläggas.

Enligt min uppfattning fanns det ingen anledning att av Nordiska rådets rekommendation självklart sluta sig till att lagstiftning skulle tillgripas. Även om avsikten före rådets sammanträde var att få till stånd lagstiftning, som skulle vara likalydande i samtliga länder, hände det dock under behandlingen i Helsingfors, att juridiska utskottet i sitt utlåtande tydligt sade ifrån, att man inte genom utlåtandet tog ställning till under vilka former ingripandet mot dessa radiosändare på mest ändamålsenligt sätt skulle ske. Det lagförslag som fanns utarbetat före rådets sammanträde blev med anledning därav inte förelagt rådet.

Med tanke på den debatt som efter Nordiska rådets möte blossat upp i samtliga nordiska länder borde nya överläggningar ha kommit till stånd mellan regeringarna. I stället tillgick

det så, att varje land under intryck av opinionen och sakkunniga instanser i det egna landet lade fram ett eget lagförslag, vilket har medfört att det nu föreligger väsentliga skiljaktigheter mellan de nordiska förslagen. Jag skall inte här redogöra för dessa skiljaktigheter, men enligt min uppfattning är de så pass betydelsefulla att man helt avlägsnat sig från de gängse kraven på en gemensam nordisk lagstiftning. Straffsätserna är olika och kraven på gärningen för att den skall vara straffbar är också olika. Vad som är straffbelagt i ett nordiskt land bör rimligen vara det även i de övriga och dessutom försett med samma straffsanktion.

Redan under första lagutskottets behandling av ärendet förelåg de danska och norska förslagen, och vid det senaste veckoskiftet har det finska förslaget framlagts. Detta är såvitt man kan bedöma mindre ingripande än det svenska.

Då kommunikationsministern talar om den nordiska enigheten och åberopar Nordiska rådets beslut som skäl för att nu lägga fram detta förslag vill jag nämna att behandlingen vid Nordiska rådet av ärendet enligt min uppfattning inte tillgodosåg de krav som rimligen kan ställas på underlaget för en så genomgripande lagstiftning som det här är fråga om. Då ett förslag väckts till Nordiska rådet antingen av en enskild medlem eller av en regering och det gäller en juridisk fråga, skall saken normalt underställas den s. k. juridiska niomannakommittén, som har att avge utlåtande. I detta fall väcktes förslaget av enskilda danska och norska medlemmar. Det blev inte remitterat till niomannakommittén men däremot till de nordiska telestyrelserna. De hade ursprungligen tagit initiativ till att åtgärder skulle vidtas och de tillstyrkte naturligtvis förslaget om lagstiftning. I övrigt fanns tillgänglig en promemoria från augusti 1960 av en norsk höjesteressagförelse, Jens Evensen.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Jag kan inte underlåta att fråga mig, varför de nordiska regeringarna inte avgav ett regeringsförslag i frågan, om alla var överens om lagstiftning i saken. Det är ytterst märkligt att av kommunikationsdepartementets utredning i ärendet finna att förhandlingar förts fram till oktober eller november 1961, såvitt jag kan förstå på departementsplanet, men att dessa därefter helt avstannat.

Vi brukar här i Sverige göra mycket omfattande förberedelser för vår lagstiftning, i all synnerhet då det gäller strafflagstiftning. I detta ärende har varken någon kommittéutredning företagits eller något remissförfarande skett och riksdagsbehandlingen har forcerats, trots att lagrådet uttalat att med lagstiftning enligt förslaget bör anstå, då det inte finns något trängande behov av kriminalisering. Lagrådet föreslår att vi skall avvakta ett ställningstagandet inom Europarådets juridiska kommitté angående radio och television, som inom kort skall uppta frågan till behandling. Inte något annat land har heller genomfört lagstiftning i syfte att kriminalisera radiosändning i strid med telekonventionen.

Något uppskov vill emellertid inte kommunikationsministern vara med om. Första lagutskottets majoritet har också avslagit ett inom utskottet framfört yrkande om uppskov med ärendet till höstriksdagen för att man skulle beredas tillfälle till överläggningar med de övriga nordiska länderna. Detta senare hade jag för min del tyckt vara det mest normala, särskilt som det helt står i överensstämmelse med en rekommendation från Nordiska rådet av år 1960 att samarbetet i lagstiftningsärenden bör utsträckas till direkta kontakter mellan ländernas riksdagsutskott, om det kan antagas att därigenom möjligheterna ökas att nå ett gemensamt resultat. Jag tvivlar för min del inte på att resultatet skulle ha blivit ett helt annat än det förliggande, om vi hade

haft tillfälle till sådana överläggningar. Som resultat av Nordiska rådets rekommendation om enhetliga åtgärder i alla de nordiska länderna föreligger nu faktiskt fyra olika lagförslag.

Ikke något enda skäl har heller framlagts för att saken skulle vara så brådsakande att man inte skulle kunna genomföra några sådana förhandlingar. Tvärtom har generaldirektör Sterky inför utskottet upplyst att man främst önskar denna lagstiftning för att vid nästa internationella konferens om reglering av radioreglementet kunna visa att de nordiska länderna vidtagit åtgärder för att söka främja ordningen i etern. Denna konferens kan dock tidigast äga rum år 1965. Ett års dröjsmål skulle alltså icke spela minsta roll i denna fråga.

Det måste vara ett starkt intresse som driver kommunikationsministern, när han vill forcera igenom denna lag. Det finns samstämmiga vittnesbörd om att de stationer som för närvarande sänder från internationellt vatten utanför Sveriges och Danmarks kuster icke orsakar någon störning för vare sig radiomottagning eller radiosändning i Norden.

Jag vill ärligt säga ifrån att orsaken till att jag vill ha ett uppskov i ärendet givetvis är, att jag icke är nöjd med lagen som den är. Den är alltför vittgående och kriminaliserar företeelser i en utsträckning, som man inte trodde skulle kunna förekomma i ett fritt demokratiskt land. Den skulle passa i ett diktaturland, där man gör vad man kan för att undertrycka det fria ordet och den fria lyssnarrätten och där man icke vill ge befolkningen någon valfrihet.

Vad gör nu dessa sändare, Radio Nord och Radio Syd, för ont? De sänder sina program i strid med det internationella radioreglementet, som stadgar förbud för sändning från internationellt vatten. I och för sig vill jag inte försvara konventionsstridiga sändningar, men innan man ingriper mot

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

dem måste dock hela problemställningen klarläggas.

Ser vi till en början efter hur denna bestämmelse i radioreglementet har tillkommit, finner vi att reglementet år 1959 skärptes efter ett förslag från de nordiska länderna, vilket gick ut på att dessa sändningar skulle bli förbjudna. Här är det alltså redan från början fråga om ett nordiskt intresse, icke om något internationellt. De nordiska länderna har begärt att dessa sändningar skulle bli förbjudna enligt radioreglementet, och nu åberopar man detta reglemente som stöd för att vidtaga åtgärder mot sändarna. Inget annat land har inskridit mot vare sig fria sändare på internationellt vatten eller sådana sändare på landets eget territorium. Ändock är situationen den att det finns över 500 radiostationer i Europa, som sänder i strid med radioreglementet. Helt säkert är det ett mycket stort problem att få till stånd ordnade förhållanden i etern, men lika säkert är att förhållandena inte blir ett dugg bättre, om man lyckas utplåna Radio Nord och Radio Syd.

Vi måste komma ihåg att huvudanledningen till tillkomsten av det internationella radioreglementet var, att man ville förhindra störningar genom att tilldela staterna våglängder på sådant avstånd och sådan belägenhet att de icke skulle komma att störa varandras sändningar. Mot detta har inte dessa fria radiosändare brutit. Deras sändningar stör inte, dels på grund av att deras våglängder är valda med hänsyn till att icke åstadkomma störningar för övriga nordiska sändare, dels därför att sändarna är så pass svaga att de icke geografiskt sett har någon större utbredning.

I propositionen säger kommunikationsministern att det föreligger en förpliktelse för vårt land att verka för radioreglementets efterlevnad. Olika professorer i rättsvetenskap och internationell rätt har avgivit utlåtanden

med anledning härav, bl. a. professor Alf Ross i Köpenhamn, som bestämt hävdar att det icke enligt konventionen finnes någon förpliktelse att ingripa mot främmande fartyg som uppehåller sig på öppna havet. Även professor Stig Jägerskiöld säger att man utan tvekan drar den slutsatsen att det icke föreligger något förhållande som förpliktar vårt land till en strafflagstiftning mot rundradiostationer utanför vårt territorium.

I detta sammanhang kan också förtydliga att påpekas att ifrågavarande två fartyg är inregistrerade, det ena i Panama och det andra i Honduras, och enligt internationell rätt skall de betraktas såsom tillhörande dessa länders territorium. Den internationella telekonventionen hänvisar till diplomatiska förhandlingar mellan staterna för den händelse att sändare från något land åstadkommer störningar för annat land. Man torde inte utan vidare ha rätt att betrakta fartyg från ifrågavarande länder som statslösa och alltså behandla dem som pirater.

Av den utredning som förebragts inom utskottet framgick tydligt att någon förpliktelse av juridisk eller folkrättslig art inte finnes för Sverige att ingripa mot dessa radiosändare. Sedan detta väl blivit klart har argumenteringen mera inriktats på att det — även om det icke föreligger någon förpliktelse — i varje fall inte möter något hinder att tillgripa en sådan lagstiftning. Professor Hilding Eek i Stockholm har bl. a. uttalat att det icke finnes några folkrättsliga hinder för Sverige att införa straff för rundradioutsändning utom riket, även om gärningen inte riktar sig mot något påtagligt svenskt intresse. Professor Ross sammanfattar det hela på det sättet, att den påtänkta lagstiftningen vidtas, icke för att uppfylla någon internationell förpliktelse utan uteslutande för att tillvarata nationella intressen.

Man undrar då vilka nationella in-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

tressen det gäller. Man skulle kunna förstå att det vore ett nationellt intresse att ingripa mot störande radiosändare utanför Sveriges kuster, men i det aktuella fallet har visats att någon störning eller risk för störning från ifrågasvarande sändare inte föreligger.

Vad finns det då för intresse att få dem stoppade? Det enda intresse man kan finna är en önskan att värna om radiomonopolet. Detta förnekar dock kommunikationsministern i propositionen och han betonar, att det endast är fråga om att se till att de internationella överenskommelserna om rundradioutsändning blir respekterade. Kommunikationsministern får ursäkta, men man tror inte på honom då han säger detta. Om det enbart vore fråga om ett internationellt intresse, vore det väl lämpligare att söka få frågan reglerad av t. ex. Europarådets kommitté än att vi här uppe i Norden skulle börja ingripa mot två från europeisk synvinkel sett helt betydelselösa sändare.

Orsaken till att jag och i likhet med mig kanske större delen av svenska folket reagerar mot denna lagstiftning är att dess verkningar sträcker sig vida längre än som kan anses skäligt. Det är icke tilltalande för det allmänna rättsmedvetandet att straffbelägga transporter, artistframträdanden och annonsering endast därför att de har anknytning till en viss radioutsändning, då de eljest skulle ha uppfattats som helt lagliga. De sändningar som sker genom Radio Nord och Radio Syd är helt oförargliga, blandade underhållnings- och reklamprogram, och de uppfattas icke som brottsliga. Tvärtom ingår dessa sändningars program som ett normalt inslag i radiolyssningen hos de flesta svenska familjer inom det område som sändarna avser att täcka.

Utvecklingen sker mycket snabbt på radioområdet. Vi kommer nog icke långt med nationell lagstiftning, om det skulle gälla att förhindra att genom satelliter på långa avstånd sändes program för

svensk publik. Vi måste acceptera utvecklingen, och i den nya tidsålder som kan förväntas på detta område kommer Radio Nord och Radio Syd säkert båda att ha mycket litet att säga till om. Alla dessa frågor måste lösas på ett internationellt plan, och vi har ingen anledning att gå före med en förbudslagstiftning, vilken icke kan få gensvar hos svenska folket, som bara kommer att betrakta det hela som ett intrång i deras självklara rätt att lyssna på vilket program som helst.

Att icke dessa sändares verksamhet uppfattas som brottslig visas bl. a. av sådant som att den danske statsministern Kampmann uppträtt i den danska Radio Mercur eller att statens järnvägar haft flera annonskampanjer i den svenska Radio Syd. Det förekommer kanske rätt ofta att en departementschef icke känner till allt som händer inom hans fögderi, men nog skulle det kännas litet snopet för herr Skoglund, om han skulle nödgas straffa sina egna anställda för denna annonsering.

Uppenbarligen finns det ett visst behov av reklam i radio och detta kan för närvarande icke tillgodoses annat än genom dessa fria sändare. I en folkpartimotion har föreslagits utredning om ökade konkurrensmöjligheter i etern, vilket ju nära sammanhänger med frågan om reklam. I längden kan vi nog icke avvara radion som förmedlare även av reklam, och det finnes knappast något skäl för att man här i Sverige skulle ställa sig mera negativ till en sådan utbyggnad av radioverksamheten än vad som skett i många andra länder i Europa.

Sammanfattningsvis vill jag säga, att jag är mycket rädd för det steg som utskottsmajoriteten rekommenderar oss att ta genom att godkänna den föreslagna lagen. Vi har icke tillräckligt underlag därför. De skäl för lagens genomförande som anförts i propositionen har blivit alltmer uttunnade. Sverige har inga förpliktelser på grund av ingångna

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

konventioner att föranstalta om en sådan lagstiftning som den ifrågavarande. Den betraktas av större delen av svenska folket som ett maktingrepp från regeringens sida utan annat syfte än att undanröja konkurrens för Sveriges Radio. Lagen straffbelägger en rad handlingar som tidigare ansetts fullt normala. Att annonsera i en sådan här fri radiosändare uppfattas icke som en kriminell handling, och vårt rättsväsen blir icke berikat genom sådan lagstiftning.

Samma opposition som finns i svenska riksdagen mot den föreslagna lagen har kommit till uttryck i de övriga nordiska länderna. Det är beklagligt att förhandlingar icke har kunnat komma till stånd, så att frågan kunde ha fått rimliga proportioner och man kunnat enas om en lösning, en lösning som skulle ha siktat till att motverka störningar i etern utan att kriminalisera varje sändning eller medverkan därtill, som inkräktar på vårt radiomonopol.

Jag har alltså den förhoppningen att de ärade kammarledamöterna skall betänka sig innan de röstar för regeringsförslaget i den här frågan. En lag av detta slag har så stor principiell innebörd, att den icke får tillkomma i sådan hast. Det finns ingen anledning att rusa åstad. Vi har därför, både inom högern och folkpartiet, stannat för att yrka avslag på hela lagen, då vi icke kan acceptera kriminalisering av radiosändning eller medverkan därtill i de fall då störning icke förekommer och sändningen i sig själv är helt oförarglig.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den första reservationen vid utskottets hemställan.

I detta anförande instämde fröken *Elmén* (fp).

Herr **SVENSSON** i Vä (cp):

Herr talman! När vi debatterar en fråga där de olika meningarna före den egentliga behandlingen i riksdagen har brutit sig mot varandra på så markant

sätt, att man nära nog har fått intryck av att det råder ett allas krig mot alla på snart sagt varje avsnitt, så kan det vara motiverat att slå fast att det finns vissa saker som förenar de olika meningsriktningarna. Jag har funnit en sådan gemensam utgångspunkt i bedömningen av den internationella telekonventionen och de s. k. piratsändarnas förenlighet med denna.

I propositionen på denna punkt heter det bl. a. följande: »För varje stat som anslutit sig till gällande konvention och reglementen är det av väsentlig betydelse att de internationellt gällande föreskrifterna icke överträdas eller kringgås. — — — Till konventionen anslutna stater har därför också förbundit sig att verka för åttlydnaden av föreskrifterna i konventionen och de därvid fogade reglementena.»

I högerns partimotion säges bl. a. att det för störningsfri mottagning är nödvändigt att tilldela de olika sändarna skilda frekvenser, och man tillägger: »Detta har också skett i enlighet med ingångna konventioner, och det måste utgöra ett allmänt intresse att dessa konventioner efterföljes. För Sveriges del är det uppenbarligen ett intresse att skydda medborgarna inte bara för sådan radio- och TV-utsändning som direkt stör andra stationer utan också från sådan sändning som kan utgöra en fara för störning.»

I vår partimotion framhålles i detta avseende: »Ifrågavarande rundradiosändningar utanför Sveriges och Danmarks territorialvatten företages sålunda i uppenbar strid mot den internationellt gällande ordningen på telekommunikationernas område. Anslutningen till den internationella telekonventionen och till de därtill anknutna radioreglementet måste givetvis innebära skyldighet för vårt land att verka för upprätthållandet av den internationella ordningen på området.»

Slutligen vill jag nämna att det i folkpartimotionen heter: »Det är självklart

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

att Sverige skall uppfylla sina förpliktelser enligt ingångna avtal. Därom får ingen tvekan råda.» I folktoppartimotionen göres dock den reservationen »att en stat är förpliktad att tillämpa fördraget på personer och företag som tillhör statens normala maktsfär, men inte på individer eller institutioner som är utanför denna sfär». En sådan reservation får vi väl, såvitt jag förstår, göra allesammans. Jag tycker den lagtext som här föreligger ger exempel därpå.

Låt mig alltså, herr talman, slå fast att det på denna punkt uppenbarligen föreligger en viss samstämmighet. Ingen vill ställa sig upp och försvara förekomsten av sådana här sändningar. Vi är överens om att det inte skall gå till på detta sätt. Vi är också överens om att vi har vissa förpliktelser till följd av internationella avtal samt att sändningarna på ett eller annat sätt bör bringas att upphöra.

Den föreslagna lagen skall gälla för svenska medborgare samt för utländska medborgare, om dessa vistas här i landet eller sändningen riktar sig mot nordiskt land. I vissa fall kan av folkrättsliga skäl inte utländska medborgare ställas till ansvar på samma sätt som svenska. Vårt land har givetvis inte större domsrätt över utländska medborgare när det gäller sådana här radiosändningar än i andra fall.

Innan jag berör detta spörsmål med anknytning till folkrätten, vill jag framhålla, att såväl majoritet som reservanter inom utskottet synes vara ense om att det inte föreligger något folkrättsligt hinder för denna lagstiftning, men att inte heller folkrätten ålägger oss någon direkt förpliktelse att genomföra den. Däremot kan inte, såvitt jag förstår, någon som helst tvekan råda om att vårt land genom att biträda radiokonventionen förpliktigt sig att vidta åtgärder för konventionens efterlevnad. Jag måste fråga mig — jag är ju lekman och förstår kanske inte tillräckligt det juridiska spörsmålet — varför man

sluter en konvention eller utfärdar ett reglemente. I hela mitt liv har jag lärt mig, att om man träffar en överenskomst är det hederligt att följa den. Jag har inte någon annan synpunkt att lägga på denna sak.

Frågan inskränker sig således därtill, om dessa förpliktelser uppfylls genom den föreslagna lagstiftningen eller om vi skall hitta på något annat och trevligare sätt att uppfylla dem.

Vad det gäller tanken på att klara konventionens efterlevnad på annat sätt har inte, såvitt jag vet, några förslag kommit fram. Däremot har det framhållits, bl. a. av lagrådet, att man borde avvakta Europarådets juridiska kommittés behandling av frågan. Hade det varit så att den aktuella lagstiftningen stått i strid med folkrätten eller tveksamhet kunnat råda ur den synpunkten, skulle jag för min del ha haft mycket stor förståelse för ett sådant resonemang. Men som framgår av bl. a. lagrådets yttrande är det inte på det folkrättsliga eller juridiska området som meningarna bryter sig. Min medreservant och jag har varit överens om att tillmäta det nordiska samarbetet större betydelse än behandlingen i Europarådets juridiska kommitté, därför att ingen vet när denna behandling kan leda till ett mera påtagligt eller konkret förslag. Här föreligger en rekommendation från en betydande majoritet inom Nordiska rådet.

I de andra nordiska länderna har lagförslag av motsvarande eller likartat innehåll framlagts. Skulle nu vårt land ställa sig utanför, skulle följden bli att inte bara konventionsstridiga sändningar kan fortsätta för vårt lands vidkommande utan också vad beträffar övriga nordiska länder. De geografiska förhållandena är sådana, att alla dessa länder, Danmark, Finland, Norge och Sverige, måste vara med, om resultatet skall bli det åsyftade.

Mot denna bakgrund har jag för min del inte kunnat komma till annat resul-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

tat än att en lagstiftning av detta slag är berättigad.

Det framlagda lagförslaget är ju åtskilligt omarbetat i enlighet med vad lagrådet föreslagit. På en punkt har emellertid inte regeringen tagit upp vad lagrådet har förordat. Lagrådet har nämligen förordat, att transporter och förmedling av uppdrag till konventionsstridig rundradiosändning enligt 3 § skall vara yrkesmässiga för att omfattas av lagstiftningen. Departementschefen har godtagit detta utom när det gäller transporter. För vår del har vi ansett, att en avgränsning till de yrkesmässiga transporter inte i nämnvärd utsträckning minskar lagstiftningens effekt och att man därför bör gå lagrådet till mötes även på denna punkt. Detta har vi föreslagit i en av de reservationer, som vi låtit foga till utskottets utlåtande.

I den första av de föreliggande reservationerna — som det nyss yrkades bifall till — framhålles att 3 § ger intryck av att avse skydd för radiomonopolen. Man kan väl tyda texten olika, men jag har inte fått något sådant intryck efter den omarbetning som skett i enlighet med lagrådets förslag. 3 § gäller kort och gott ett förbud i syfte att förhindra att svenska medborgare på vissa angivna sätt medverkar till konventionsstridiga rundradiosändningar från öppna havet. Paragrafen avser också att förhindra, att vårt land utnyttjas som bas för sådana sändningar i ena eller andra avseendet.

Enligt min mening är det av vikt, att man här skiljer mellan å ena sidan radioverksamhet i vårt land och å andra sidan konventionsstridiga sändningar från öppna havet. Oavsett på vilket sätt radioverksamheten i vårt land utformas, är det enligt min mening ett allmänt intresse att de konventionsstridiga sändningarna bringas att upphöra.

Därmed är jag osökt inne på frågan om den legala radioverksamhetens utformning. Den har tilldragit sig ett bety-

dande intresse i detta sammanhang — och den förtjänar otvivelaktigt att följas med ständig uppmärksamhet.

Radioverksamheten skiljer sig markant från andra media, t. ex. tidningar och film. Skillnaden består främst i att frekvensbandet inte medger ett obegränsat antal radiostationer och stationsnät utan att en inskränkning måste företagas i det fallet. När det gäller de båda andra media föreligger inte några sådana tekniska hinder, man kan ge ut hur många tidningar som helst eller framställa hur många filmer som helst. Radioverksamheten blir däremot av tekniska skäl förbehållen ett mindre antal eller ett fåtal.

Syftet med vår nuvarande radioverksamhet är att den på ett objektivet och opartiskt sätt skall ge utrymme för olika menings- och smakriktningar. Det är således en mycket grannliga avvägningsuppgift som åligger ledningen för Sveriges Radio. Denna ledning har ibland utsatts för kritik därför att den inte har skött sig på riktigt sätt. Jag skall gärna medge att denna kritik i vissa fall har varit mycket befogad, men jag skall inte nu gå in på några speciella fall. Låt mig i stället konstatera, att det inte ligger i mänsklig förmåga att göra dessa avvägningar fullständigt objektivet och opartiskt. Vem som än gör avvägningarna, finns denna risk kvar.

Det är av dessa skäl som vi från vårt håll har förordat, att rätten att välja vad som skall sändas och vad som inte skall sändas lämpligen borde delas upp på flera händer. Det är angeläget att de tekniska möjligheterna att öka sändningarnas omfattning tillvaratas i största utsträckning. Vi siktar därvid främst till tre riksprogram i ljudradion och två riksprogram i televisionen. Vidare bör den lokala och regionala radioverksamheten få avsevärt större omfattning än den nu har. Detta medför givetvis bättre möjligheter och ökad frihet för lyssnarna när det gäller att välja mellan de olika programmen.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Men enligt vår mening är detta bara den ena sidan av saken. Det är obestridligt att radioledningen och programledningen har en betydelsefull position i opinionsbildningen — man kan med rätta tala om en maktposition. Den makten vill vi fördela. Det är exempelvis inte nödvändigt att för program 1 och program 2 skall finnas samma ledning och programredaktion. Ur principiell synpunkt vore det bättre med skild programledning och skild personal, så att risken för ensidighet i opinions- och nyhetsförmedling kunde reduceras. Mot den bakgrunden har vi föreslagit, att man skall ta upp frågan om två från varandra fristående radioföretag till prövning så snart som möjligt. Genom en sådan ordning skulle det också bli möjligt att på ett helt annat sätt och i större utsträckning än nu tillgodose idella och religiösa strävanden och intressen.

Detta innebär emellertid inte, att jag är anhängare av ett kommersiellt radioföretag, där pengarna och reklamvärdet blir det avgörande. Jag skall inte beröra den effekt på radioprogrammet som reklamen skulle få i ett sådant företag; man får väl förmoda att det skulle bli s. k. säljande program i viss utsträckning. Det avgörande för mig är att tillgången på pengar inte skall få avgöra, om en idé skall framföras i radio eller inte. En del idéer skulle kanske kunna beredas utrymme, nämligen om de är så populära att reklamens män fördenskull vill satsa på dem. Men inte heller detta får vara avgörande. På dessa grunder avvisar jag helt tanken på ett kommersiellt radioföretag.

Herr talman! Jag skulle slutligen vilja helt kort beröra ännu en sak. Herr Helén har i detta sammanhang väckt en fråga av mycket stor betydelse, nämligen frågan om medborgarnas rätt att utan inskränkning lyssna till radioprogram. Som jag ser saken är inte denna fråga aktualiserad genom det föreliggande lagförslaget, som ju gäller något an-

nat, nämligen konventionsstridiga sändningar. Men frågan om rätten att lyssna är mycket viktig. Såvitt jag vet, är det ingen som har ifrågasatt den fria lyssnarrätten, men enligt vår mening är denna rätt av sådan fundamental betydelse, att den bör finnas officiellt fastslagen. Denna fråga bör alltså tas upp till prövning.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall dels till utskottets förslag vid punkterna A och B, dels till de reservationer, som herr Ferdinand Nilsson och jag vid punkterna C och D låtit foga till utskottets utlåtande.

I detta anförande instämde herr *Vigelsbo* (cp).

Fru KRISTENSSON (h):

Herr talman! Jag hade egentligen inte tänkt ta upp den i och för sig viktiga frågan om vilka förpliktelser vårt land skulle ha med anledning av att vi har ratificerat den internationella telekonventionen, men efter herr Svenssons i Vä anförande tycker jag nog att frågan förtjänar att beröras med ett par ord.

Det är riktigt som tidigare har sagts att kommunikationsministern har gjort gällande att vårt land skulle ha skyldigheter att företa sanktioner i anledning av vår anslutning till denna konvention. Samma uppfattning får man, om man tar del av vad landets justitieminister sade i Nordiska rådet på denna punkt. Vi som suttit i utskottet och haft tillfälle att noga penetrera dessa frågor och ta del av vad vissa folkrättsexperter haft att anföra har nog alla fått den uppfattningen, att någon skyldighet eller några förpliktelser i och för sig inte åvilar Sverige såsom konventionsanslutet land.

Däremot är det riktigt att något hinder inte möter för oss att vidtaga sådana åtgärder som här har föreslagits. Ett ytterligare belegg för detta får man när man läser utskottets utlåtande. Varken från utskottsmajoritetens eller minoritetens sida göres gällande att vi skulle ha

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

några förpliktelser att komma med förslag om en sådan strafflagstiftning som den ifrågavarande.

Nu säger herr Svensson i Vä att man väl ändå får anse att Sverige har vissa förpliktelser, eftersom vi har ratificerat konventionen. Jag vill då, herr talman, erinra om att det endast var regeringen som ratificerade konventionen; frågan har inte varit underställd riksdagen för beslut. Hade avsikten varit att verkligen låta konventionen åtföljas av strafflagstiftning, skulle jämlikt regeringsformens 12 § riksdagen höras över förslaget. Det skulle alltså betyda, att regeringen vid ratificerandet har förfarit grundlagstridigt, och det kan väl ändå inte herr Svensson i Vä göra gällande.

Låt mig således, herr talman, fastslå att vårt land inte har några förpliktelser i anledning av denna internationella telekonvention. Men jag finner det angeläget att understryka — i det fallet är jag helt överens med herr Svensson i Vä — att det är ett allmänt och stort intresse för vårt land att vi försöker att i görligaste mån följa de rekommendationer som finns intagna i de internationella konventioner som Sverige har ratificerat. Men lika stort som detta intresse borde intresset vara att söka åstadkomma enhetliga och för alla länder lika och effektiva lagstiftningsåtgärder.

Av de expertföredragningar, som vi inom utskottet hade tillfälle att höra, fick vi den uppfattningen att förhållandena på det radiotekniska området inte är särskilt lätta att bemästra. I samband med den överenskommelse, som träffades i Köpenhamn för några år sedan, när man fördelade tillgängliga våglängder, gjordes från inte mindre än 400 håll anspråk på delaktighet i de 120 våglängder som fanns att fördela. Vi fick också reda på att det i dag endast ett par år efter Köpenhamnsöverenskommelsen finns inte mindre än 1 000 sändare som opererar på dessa våglängder. Det betyder att inte mindre än 500 radiosändare

arbetar i strid mot denna internationella överenskommelse.

Jag vill, herr talman, ha detta sagt, för att därigenom påpeka, att frågan om de båda piratsändarna Radio Nord och Radio Mercur är en synnerligen liten fråga i det stora sammanhanget. Det är angeläget att man träffar en överenskommelse som syftar till att skapa ordning i etern, men det är lika naturligt, att man försöker få till stånd sådana överenskommelser på internationell väg.

Det finns ingen anledning för oss i Sverige att, innan så sker, försöka i hast tillskapa en lagstiftning som senare kanske visar sig inte lösa de problem som man skulle vilja ha lösta.

Det var rörande att höra herr Svenssons i Vä utläggningar om att man borde ha följt lagrådets rekommendationer beträffande lagförslaget 3 §. Jag tycker att han också borde ha tagit ad notam lagrådets uttalande i den stora principiella frågan, nämligen att vi borde vänta med hela denna lagstiftning till dess man inom Europarådet fick en lösning till stånd. Det är väl bara att konstatera, herr talman, att herr Svensson i Vä och andra centerpartister nu liksom så många gånger tidigare känner starkare dragningskraft från det socialdemokratiska partiet än från andra håll och att man handlar därefter.

Jag har inte kunnat få klarhet om varför detta ärende har präglats av så stor brådska. Man har ju haft så bråttom, att departementschefen sett sig föranlåten att framlägga propositionen efter den tid som i riksdagsordningen anges för avlämnande av propositioner. Enligt riksdagsordningens § 54 kan proposition få lämnas vid senare tidpunkt, om ett uppskov skulle lända riket till men eller det eljest finns synnerliga skäl för att avläta proposition efter den fastställda tiden. Men, herr talman, även om man med stor noggrannhet läser handlingarna i detta ärende, kan man inte finna att det över huvud taget anges några skäl som skul-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

le tala för framläggande av propositionen efter den stadgade tiden. Om ifrågavarande sändare verkligen störde eller kunde förmodas störa, kunde man tänka sig att ärendet varit brådiskande. Men så är inte fallet. Inom parentes kan nämnas att svenska stationer får finna sig i att bli störda av utländska sändare. Sålunda stör Radio Free Europe Östersundssändaren, medan en annan utländsk radio åstadkommer störningar för Sundsvallssändaren. Dessa utländska sändare kan vi inte alls komma åt med denna lagstiftning.

Det har också framhållits att Nordiska rådet har bestämt sig för att vidta åtgärder och att vi måste uppfylla de förpliktelser som vi åtagit oss i detta sammanhang. Då vill jag erinra om att Nordiska rådets juridiska utskott sagt att utskottet inte finner det nödvändigt att ta ställning till i vilka former ett ingripande mot piratsändare mest ändamålsenligt bör ske.

Vi har inom utskottet inte haft tillgång till den finska lagtexten. Först vid utskottets sista sammanträde fick vi ta del av de norska och de danska lagförslagen, och den finska lagtexten har jag endast sett återgiven i Hufvudstadsbladet för lördagen. Enligt detta tidningsreferat skulle man i Finland endast kunna tänka sig att vidta straffåtgärder mot sändare som vållar menliga störningar. Eftersom jag inte har tagit del av originalet till lagtexten, reserverar jag mig för eventuella missuppfattningar. Men skulle referatet var riktigt, skulle det innebära att t. ex. Radio Nord skulle kunna fortsätta att operera på precis samma sätt som förut, bara med den skillnaden att den blir suppleerad från Finland i stället från Sverige och att finska företag ohämmat kan göra reklam i Radio Nord, under det att svenska företag skulle sakna denna möjlighet.

En faktor som man har fäst mycket ringa avseende vid men som jag anser

vara vital i detta sammanhang är den snabba tekniska utveckling som kan förväntas och som kommer att medföra att vi inom en mycket nära framtid kommer att få finna oss i att kommersiella televisions- och radiosändningar kan sändas från ett avlägset land direkt till ett annat land. Föreliggande lagstiftning löser inget av de problem, som därigenom uppkommer, men vi torde alla vara överens om att även dessa måste snarast bli föremål för ingående granskning.

Jag har vidare, herr talman, fäst mig vid en passus i utskottets skrivning, där utskottet säger att vi med detta lagförslag skulle komma att introducera en nyhet. Jag får intrycket att man menar att våra jurister och tekniker häruppe i Norden skulle vara så mycket förmer än de experter som finns på andra håll och att vi därför skulle kunna utgöra ett slags föregångsmän på området. Är det ändå inte att ta till litet för stora ord i detta sammanhang?

Jag konstaterar att socialdemokraterna och centerpartisterna inte har velat lyssna till lagrådets rekommendationer att de åtgärder av väsentligt mer omfattande art, som kommer att visa sig erforderliga, bör beslutas i internationellt sammanhang, om de skall få avsedd effekt. För mig framstår regeringspartiets och centerpartiets ställningstagande i denna fråga som ett bevis på att man i det praktiska handlandet har mycket litet till övers för ett verkligt europeiskt samarbete.

Jag ber med det anförda att få yrka bifall till reservationen av herr Alexanderson m. fl.

I detta anförande instämde herr *Svenungsson*, fröken *Karlsson*, herrar *Magnusson* i Borås, *Nordgren* och *Östlund*, fru *Boman*, herr *Stiernstedt*, fröken *Wetterström* samt herrar *Darlin*, *Nilsson* i Svalöv, *Bengtson* i Solna, *Magnusson* i Tumhult, *Munktell*, *Wachtmeister* och *Turesson* (samtliga h).

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Herr SVENSSON i Vä (cp) kort genmäle:

Herr talman! Fru Kristensson ägnade mitt anförande en viss uppmärksamhet, och det är jag mycket tacksam för.

Jag ställde i utskottet en fråga, huruvida riksdagen skall ratificera sådana här konventioner eller inte och fick svaret, att därest dessa inte är straffbelagda, underställes de inte riksdagens prövning. Vad jag vet, har inte heller någon riksdag hörts sedan dessa konventioner år 1865 första gången blev allmänna.

På fru Kristenssons vänliga rekommendation, att vi borde även beträffande tidpunkten ha följt lagrådets anvisningar, vill jag svara att beträffande de juridiska frågorna har vi följt lagrådet, men när det gäller tidpunkten har vi ansett att vi har ungefär lika stora möjligheter att på ett riktigt sätt ta ställning till saken som lagrådet har.

När fru Kristensson försöker analysera bevekelsegrunderna till mitt och mina partikamraters ställningstagande, så vill jag bara säga att jag trodde att det var lagen om rundradioverksamheten som vi skulle diskutera i dag och inte en eventuell koalition.

Herr MARTINSSON (s):

Fru Gärde Widemar klagade i sitt anförande över att behandlingen av ärendet varit alltför summarisk, att lagförslaget inte hade utsänts på remiss och att inte något kommittéförslag förelegat. Man gör, när man läser utskottets utlåtande, genast den reflexionen att desto mera av utredning har presterats av utanför riksdagen stående privatekonomiska intressen. När man studerar utlåtandet och tar del av den uppställning över olika skrivelser och övriga handlingar som föredragits i utskottet, finner man det anmärkningsvärt att föredragandet av sådana handlingar påkallats av reservanterna. Det är fråga om privatbrev, kontrakt och

andra saker som väl knappast i något annat sammanhang föredragits inför ett riksdagsutskott.

Om jag sedan övergår till frågan om huruvida denna lagstiftning är motive-rad, huruvida vi är förpliktade att genomföra den och i vilka avseenden den eventuellt kan strida mot vad vi eljest är vana vid, är det kanske på sin plats att erinra om några data som finns intagna i propositionen och som delvis är refererade i utlåtandet men som kanske inte står riktigt aktuella för alla kammarledamöter.

Samarbetet på detta område har pågått under närmare hundra år; det påbörjades år 1865. Redan år 1906 kom den första radiotelegrafkonventionen. Den nuvarande konventionen härstammar från år 1959, och till denna konvention är fogat radioreglementet. Utan tvekan har såväl konventionen som reglementet karaktären av konvention eller traktat, som är det folkrättsliga allmänna uttrycket för ett avtal mellan stater.

I radioreglementet finns intagen en bestämmelse som tillkom år 1938 och i vilken sägs: »Rörliga stationer på havet eller över havet få icke bedriva rundradiotrafik.»

År 1959 infördes i radioreglementet en bestämmelse som säger: »Det är förbjudet att utanför nationellt territorium upprätta och driva rundradiostationer (för ljudradio eller television) ombord på fartyg, luftfartyg eller varje annat flytande eller luftburet föremål.»

Det var i detta sammanhang som de s. k. rekommendationerna tillkom. Både utskottsmajoriteten och reservanterna torde vara överens om att dessa rekommendationer inte har karaktären av konvention men att man ändå bör ta viss hänsyn till dem, då de ju ger uttryck för en meningsyttring från det organ som skall syssla med dessa frågor.

I rekommendationerna anvisas sådana här åtgärder, och en av motiveringarna

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

därför är svårigheten att utkräva det juridiska ansvaret för illegala sändningar. I den svenska debatten har frågan om radions och televisionens juridiska ansvar tillmätts stor betydelse. För någon tid sedan förekom ett rättsfall, då Sveriges Radio ställdes till ansvar för vissa uttalanden rörande en privat resebyrå och ett bestämt avgörande även kom i viss riktning. När det gäller illegala radiosändningar, kan juridiskt ansvar för exempelvis ärekränkning icke utkrävas, utan en medborgare här i landet är helt och hållet skyddslös mot vad som förekommer i dessa sändningar.

Vad som emellertid kanske är mest påtagligt i sammanhanget är den skrivelse från rundradiounionens president, som utsändes den 15 juni 1960 och där det direkt rekommenderades just sådana åtgärder som vi i dag står beredda att besluta om, nämligen kriminalisering av transporter, förmedling av uppdrag och liknande verksamhet till förmån för de illegala sändarna. Man kan naturligtvis göra den invändningen, att denna skrivelse inte utgör något avtal eller en konvention. Men den är ett uttryck för en mening hos en person som sitter i ledningen för detta centrala organ, och därför kan man inte helt och hållet bortse från meningsyttringen. Nu frågar man sig: Är man skyldig att uppfylla dessa förpliktelser, när det nu inte, som vi har skrivit i utskottsutlåtandet, finns några sanktioner? Den frågan har diskuterats inom rättsvetenskapen i många olika sammanhang. Den österrikiske rättsvetenskapsmannen Hans Kelsen åberopar den gamla principen om »pacta sunt servanda» och menar att det i och för sig i dessa konventioner skulle ligga en skyldighet att följa dem.

Även om man inte är så högtidlig, att man faller på mera naturrättsliga eller metafysiska tankegångar måste man ändå säga, att avtal även på det internationella området måste respekteras. Det är ju en förutsättning för att man över

huvud taget skall kunna arbeta på området, och man behöver inte gå längre tillbaka än till i onsdags för att finna att det på borgerligt håll i denna kammare pläderades för att man skulle respektera internationella avtal.

Om man nu kommit så långt som till att man anser att dessa avtal skall respekteras, frågar man sig, om det skall ske efter ordalydelsen eller om man möjligen kan lägga in någon skyldighet att — för att vinna det syfte konventionen avser — även genomföra en sådan föreslagen kriminalisering inom landet. Om det problemet tvistar de lärde. Professor Sundberg, som är en av de sakkunniga på detta område, har lämnat den uppgiften, att traktater skall tolkas efter bokstaven, medan den norske rättsvetenskapsmannen Castberg har en annan uppfattning. Han talar nämligen om att det kan vara nödvändigt att först se till syftet och således inte tolka traktater efter bokstaven. Det skulle alltså även för staten föreligga en förpliktelse att genomföra någonting som inte uttryckligen står i traktaten. Jag vill inte plåga kammaren med någon stapplande norska, varför jag här citerar en översättning, där det sägs att »det kan vara nödvändigt för att ge traktaten en förnuftig mening så att därmed nås det ändamål som det är meningen att den skall främja».

Det är alltså inte så alldeles klart som både fru Gärde Widemar och fru Kristensson sagt, att här föreligger ingen förpliktelse utan bara frihet från hinder att genomföra en lagstiftning på området.

Även om vi nu inte har någon förpliktelse att genomföra just denna lagstiftning, är vi oförhindrade att göra det. Motiven härför är ju redovisade i propositionen. Vi behöver kanske inte diskutera så mycket om vad som avsetts. Kommunikationsministern har själv sagt att avsikten inte är att få till stånd något skydd för radiomonopolet men att genom denna lagstiftning

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

fullfölja syftet med konventionen att få slut på de illegala sändarna.

Det har också diskuterats huruvida konventionen är rätteligen antagen eller inte. Den frågan har tagits upp i en motion av fru Gärde Widemar och herr Munktell. Beträffande den saken kan man väl säga att även om riksdagen borde ha hörts, vilken mening jag inte kan instämma i, så är konventionen ändå bindande för landet enligt gällande folkrättsliga principer. Godkänner regeringen konventionen, och detta har meddelats motsidan, gäller konventionen. Om man sedan i efterhand kommer underfund med att godkännandet inte gått rätt till, så saknar det betydelse för konventionens giltighet. En annan sak är att riksdagen tydligen lämnat regeringen decharge för denna ratifikation trots det väl kända nit som man väl i allmänhet lägger ned på att skaffa fram dechargeanmärkningar.

Om man går över till reservationen finner man där en del sakliga felaktigheter. Ifall mina ärade kammarkamrater har studerat reservationen, har ni funnit att där finns ett packat stycke text, som återger vad man skall ha fått veta av teknisk expertis, som man hört i utskottet. Såvitt jag kan se innehåller detta stycke huvudsakligen vad som meddelats i utskottet av en av Radio Nord anlitad teknisk konsult. Det innehåller åtskilliga helt felaktiga uppgifter i sak, vilka dock inte är så betydelsefulla. Bland annat meddelas att sändaren i Lyon, som ligger på samma band som Radio Nord, skulle arbeta med 150 kW, vilket bort vara 100 kW. Det talas om att Radio Nord skulle störa lyssnare i mellersta Frankrike. Det är uppenbarligen en missuppfattning av vederbörande ingenjör. När detta varit på tal tidigare i lagrådet, var det fråga om lyssnare här i landet. Om man anlitar sådana källor, kan man komma i den situationen, att man råkar ut för malörrer, men jag tycker det är felaktigt att säga, att det är den tekniska expertis

man anlitat inom utskottet, ty det är det inte.

Sedan återoppar fru Gärde Widemar professor Jägerskiöld och professor Ross. När en advokat har ett besvärligt mål, brukar han vända sig till en rättsvetenskapsman för att beställa ett yttrande som om möjligt kan styrka hans talan. Den advokat som företräder Radio Nord har vänt sig till professor Jägerskiöld och beställt ett yttrande av honom. Det är detta yttrande som återopas här. Jag tror att domstolarna brukar vara ganska kritiska mot sådana beställda yttranden av professorer, och jag tror att även riksdagen har anledning att vara ganska restriktiv vid bedömningen av dessa yttranden.

Yttrandet av professor Ross, vilken i och för sig är en aktningvärd person, har precis samma karaktär. Det lämnas i en skrivelse, ställd till den advokat som är anlitad av Radio Mercur, och professorn svarar på vissa bestämda frågor, som framställts av vederbörande advokat. Jag tycker att man i snygghetens intresse hade bort ange, att det är partsinlagor som har tillkommit genom förmedling av helt privatekonomiska intressen och inte på något sätt är officiella yttranden eller yttranden avgivna under tjänsteansvar.

I reservanternas skrivning säges det, att det torde vara för svensk lagstiftning främmande att medverkan till en gärning kriminaliseras, medan själva gärningen ej är belagd med straff. Denna sats är i hög grad diskutabel. Ett sådant tillvägagångssätt är nämligen inte alls främmande för svensk rättsuppfattning och svensk lagstiftning. Vi har många exempel på att sådant förekommer. Om en person främjar en annans flykt, är själva flykten inte straffbar, men främjandet av flykten straffas. Beträffande koppleri är det precis samma sak. Kopplaren straffas, även om den gärning han medverkar till inte är straffbar. Samma är förhållandet vid olovlig värvning av krigsfolk, där den

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

som värvar straffas men den som enrollerar sig i krigsmakten inte straffas.

Vidare säger reservanterna att det för det allmänna rättsmedvetandet är föga tilltalande att handlingar som eljest uppfattas som fullt legala — transporter, artistframträdanden, annonsering o. s. v. — skall kriminaliseras. Detta är väl ändå inte helt främmande för svensk rättsuppfattning. En smuggelfärd har ju alltid kriminaliserats. Om en person med sin lastbil kör ett antal spritdunkar från kusten inåt landet, är det en handling som varit kriminaliserad sedan lång tid tillbaka. Om en person kör ljudband till en illegal radiosändare, kan det väl inte vara så oerhört främmande för svensk rättsuppfattning att bestraffa en sådan handling. Vi har straff på häleri, där man bestraffar handel med olika varor under förhållanden där vederbörande vet eller har skäligen anledning tro att varorna är åtkomna genom brott. En sådan bedömning är alltså inte alls ovanlig. I och med att man med kriminallagar bekämpar vissa företeelser och förfaranden kommer viss medverkan till dem att bestraffas.

Det har vidare sagts att denna fråga skulle tas upp i Europarådet för att man där skulle försöka komma fram till en lagstiftning och att denna eventuellt kan bli annorlunda än den regeringen föreslagit. Det har upplysts mig att den kommitté som det talas om inte är Europarådets juridiska kommitté — som inte alls velat kännas vid detta ärende — utan att det är Europarådets juridiska kommitté för radio och television. Denna expertkommitté har visserligen ärendet på sin föredragningslista för juni månad, men resultatet kan knappast väntas på ganska länge. Det har också upplysts mig — och jag förmodar den upplysningen är riktig — att denna kommitté avger sin rapport till ministerkommittén och att det av den anledningen kan komma att dröja ganska länge innan effektiva åtgärder vidtages på området. Men vill man för-

dröja det hela har man naturligtvis möjlighet att behandla det på det föreslagna sättet. Från vårt håll har vi emellertid ansett, att det är ett praktiskt intresse att lagstiftningen kommer till så snart som möjligt.

Slutligen vill jag säga till herr Svensson i Vä, att vi har haft delade meningar beträffande yrkesmässigheten. Från vårt håll har vi ansett att man skapar stora möjligheter att kringgå dessa bestämmelser, om man beslutar i enlighet med den formulering som centerpartiet föreslagit. Det är risk för att det blir svårt att kontrollera efterlevnaden av bestämmelsen. Företaget anlitar kanske tillfälliga transporter, man har fiskare, sommargäster som går ut med motorbåt någon enda gång i veckan etc., och det kan bli svårt att avgöra om ett förfarande faller under lagen. Vi har därför ansett oss ha anledning att tillstyrka lagen i det skick den är föreslagen i propositionen.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde herrar Carbell, Trana, Nyström, Lindahl och Lundkvist, fröken Andersson i Strängnäs, herr Johansson i Södertälje, fru Lewén-Eliasson, herrar Persson i Ap-puna och Andersson i Linköping, fröken Bergegren, herrar Franzén, Johansson i Norrköping och Forsberg, fru Löfqvist, herrar Fridolfsson, Heidenberg och Arweson, fru Torbrink, herrar Fagerlund, Adamsson, Landgren, Bengtsson i Landskrona, Henningsson, Andreasson, Kristenson i Göteborg och Johansson i Torp, fru Johansson, herrar Odhe, Eskilsson, Carlstein, Andersson i Storfors, Petterson i Degerfors, Eskel, Brandt i Aspabruk och Allard, fru Renström-Ingenäs, herrar Jacobsson i Sala och Carlsson i Västerås, fru Svensson, herr Hammarberg, fru Lindskog, herrar Fredriksson och Mellqvist, fru Thunvall, herrar Andersson i Essvik, Sundelin, Lindström, Jonsson i

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Strömsund, Nilsson i Östersund och Lundmark, fru Lindevist samt herr Svanberg (samtliga s).

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Martinsson försöker på alla sätt misstänkliggöra reservanternas argumentering. Vi reservanter i utskottet är inte talesmän för några privatekonomiska intressen. Som utskottsordförande har jag trots den mycket korta tid vi hade till vårt förfo- gande försökt få utredningen så full- ständig som möjligt. Det är inte för myc- ket begärt att de handlingar som in- kommer till utskottet, redovisas för ut- skottet och även omnämnas i utskottets recit. Jag har aldrig varit med om nå- got ärende — i varje fall inte i första lagutskottet — i vilket man inte under föredragningen redovisat samtliga in- komna handlingar. Herr Martinsson på- står att de har föredragits på begäran av reservanterna. Vid det tillfälle då en utredning föredras i utskottet vet man inte, eller borde åtminstone inte veta, vilka reservanterna kan bli. Därför måste jag opponera mig mot ett sådant på- stående.

Jag tycker inte heller att det är rätt att påstå att de handlingar som inkom- mit till utskottet har dominerats av pri- vatekonomiska intressen. Först och främst har vi andra länders lagförslag. Kammarledamöterna kan på sidan 7 i ut- skottets utlåtande ta del av en förteck- ning över inkomna skrivelser. Där finns flera stycken från danske ministern för offentliga arbeten, två utlåtanden från professorn vid Aarhus universitet Max Sørensen och olika andra handlingar och kopior av skrivelser ingivna till kommunikationsministern.

Dessutom finns där registreringshand- lingarna för de två fartyg som frågan gäller. Det är ganska värdefullt att få se dessa registreringsbevis, eftersom ett fartyg som inte är registrerat i något

land lyder under helt andra bestämmel- ser än ett som är registrerat.

Herr Martinsson talar om skrivelsen från teleunionens president, som rekom- menderar staterna att vidta ganska vitt- omfattande åtgärder. Inte något land har ännu följt denna rekommendation. Herr Martinsson sade att man inte kan helt bortse från en sådan rekommenda- tion, men det har alla andra stater gjort. De nordiska länderna skulle bli de första som tog hänsyn till den. Anledningen till att man icke vidtagit några åtgärder i andra länder är troligen att man siktar på att få till stånd en framtida uppgö- relse i denna fråga, varvid man skulle ta upp alla dessa problem på en gång, och därför anser det meningslöst att ingri- pa punktvis.

Det är klart att telekonventionen är förpliktande för Sverige, eftersom vi har ratificerat den, men den förpliktar inte till lagstiftningsåtgärder som fordrar riksdagens medverkan. Konventionen är inte av den typen. Om den hade varit det, skulle den från början ha förelagts riksdagen.

Fru KRISTENSSON (h) kort gen- mäle:

Herr talman! Jag vet inte om det be- ror på mig eller på herr Martinsson att jag hade svårt att följa hans reso- nemang om vårt lands skyldigheter att komma med förslag till lagstiftning. Jag tyckte att han inledningsvis mera gav uttryck åt den uppfattningen, att hin- der inte förelåg för oss men att vi i och för sig inte skulle ha några förpliktel- ser till lagstiftning. Herr Martinsson av- slutade emellertid detta avsnitt av sitt anförande med att säga att man ändå fick anse att, eftersom vi ratificerat den- na konvention, hade vi därmed också iklätt oss faktiska förpliktelser.

Han tillade att riksdagen hade gett re- geringen decharge och att detta skulle vara ett tecken på att allting skulle vara klart på denna punkt. Jag är inte någon statsrättsexpert, och jag förmodar att

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

denna fråga kommer att få sakkunnigare belysning senare, men enligt min uppfattning har spørgsmålet om huruvida regeringen handlat i enlighet med grundlagen aktualiserats först när lagförslaget lagts fram. Frågan kan inte gärna ha fått aktualitet tidigare. Därför har konstitutionsutskottet såvitt jag förstår fortfarande möjlighet att pröva den. Utskottet har alltså ännu inte tagit ställning därtill.

På ytterligare en punkt tycker jag mig ha anledning att bemöta herr Martinsson. Han säger att om man skall lösa dessa problem i Europarådet, kommer det att dröja ganska länge. Vill man fördröja frågan, skall man göra på detta vis, menar herr Martinsson. Jag har framhållit att det inte finns något skäl att fördröja den men att det finns allt skäl att handla i detta ärende så att vi verkligen får till stånd effektiva åtgärder och en gemensam lagstiftning på detta område i varje fall inom de europeiska länderna. Det är detta jag har syftat till med min argumentering. Jag hade hoppats att herr Martinsson och jag skulle kunna bli ense på den punkten, men så tycks inte vara fallet.

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Beträffande det som fru Gärde Widemar sade om att man skall återge alla handlingar är ju min erfarenhet mycket ringa. Men jag har fått den upplysningen av en person, som har mycket lång erfarenhet av utskottsarbetet i första lagutskottet, att det när det gällde behandlingen av den stora frågan om upphovsmannarätten angavs endast i utskottsutlåtandet att det kommit in en del handlingar. Sedan vet vi ju, att utanför speciella ärendens behandling kommer från olika personer mängder av handlingar till första lagutskottet, vilka handlingar inte föredras. Vad sedan denna uppräknings på sidorna 6 och 7 i utskottsutlåtandet beträffar måste jag säga, att man blir

litet fundersam. Det finns naturligtvis en del papper, som har en viss periferisk anknytning till den frågan, som vi diskuterade. Man kan fråga vad t. ex. punkten 17 har för betydelse. Det är ett privat brev av den 16 oktober 1961 från telegrafdirektör Assar Pohl till fru Britt Wadner, en av ägarna till ett av radioföretagen. Jag skulle tro att det vore rätt pinsamt för vederbörande telegrafdirektör, liksom kanske också för oss i utskottet som har tagit in detta brev, om det nu skulle föredras. Jag tror dessutom inte det har någon saklig betydelse.

Fru Kristensson frågade mig vad jag egentligen menade. Jag tror att jag försökte uttrycka mig så pass nyanserat att jag fick fram vad jag menade. Det är klart att jag inte vill avge något kategorisk uttalande i de mycket subtila frågor, som rättsvetenskapsmännen är oense om, men jag tror att om fru Kristensson studerar protokollet och funderar litet kan det som jag sade bli klart. Jag vill inte använda dessa få minuter till att börja om från början igen.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag fick inte tillfälle nyss att avsluta min replik, men jag skulle nu vilja bemöta herr Martinssons påstående rörande de tekniska data, som vi lämnat i reservationen. Det är inget återgivande av några partsyttranden från Radio Nord, utan en sammanställning som jag har gjort efter anteckningar under förhören i utskottet med generaldirektör Sterky och tekniske direktören i televerket Esping. Efter det att jag gjort denna sammanställning tog jag kontakt med direktör Esping, och han har för sin del godkänt den som en sammanställning av hans ståndpunkt. Jag tycker det är angeläget, att detta kommer till kammarens kännedom, så att inte de tekniska uppgifter som här lämnas blir misstänkliggjorda. De uppgifter som lämnats om Lyon är

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

inte någon malör, utan om man läser dessa stycken noggrant inser man att sändningen från Lyon är avsedd för vissa lyssnare i mellersta Frankrike. Det är nämligen det sändningsområde som Lyon avser att täcka som åsyftas här, och där blir det inga störningar. I följande stycke talar man om dem i Sverige som eventuellt kan bli störda när de här lyssnar till mottagningen från Lyon.

Sedan vill jag svara på den sista frågan om varför detta brev från telegrafdirektören Pohl har kommit in till utskottet och varför det refererats där. Med det har man velat visa att televerket i Malmö inte har betraktat Radio Syd som en illegal företeelse, utan televerket har brevväxlat med dem och t. o. m. gett dem råd och hjälp i vissa avseenden.

Då det gäller att kriminalisera en sak kan det vara angeläget att veta hur svenska myndigheter ute i landet har sett på dessa företeelser innan detta lagförslag kom upp.

Det enda som finns kvar av herr Martinssons resonemang är, att man har ett praktiskt intresse av att denna lagstiftning kommer till stånd, det vill säga att stoppa dessa radioutsändningar. Man har ingen egentlig motivering, men man tycker att de är besvärliga för Sveriges Radio. Jag anser inte att detta är tillräcklig anledning för att införa en sådan lagstiftning. Man kan inte jämföra medverkan i detta fall med medverkan till häleri eller koppleri som herr Martinsson gjorde. Det är ju helt andra företeelser och huvudbrotten ligger under annan lagstiftning.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Jag vill först tacka herr statsrådet Skoglund för att jag fick tillfälle att säga några ord innan han själv tar till orda i detta ärende.

Man må ha vilken åsikt man vill i denna fråga, men i en sak borde alla kunna vara ense: det är med den som

med Terje Vigens giftermål i Ibsens dikt — den kom på i en hast. Propositionen bär hastverkets prägel, utskottsbehandlingen än mer.

Det är inte överord om man säger att det är ett rätt underligt utskottsutlåtande som ligger på riksdagens bord. Mycket av det material som finns i reservationen hör egentligen hemma på annan plats, men utskottets majoritet ville inte ha det med. Reciten i ett utskott skall ge en så fullödlig bild av frågan som möjligt, eftersom den ju ligger till grund för både utskottets skrivning och reservationerna. Jag har i 14 år suttit i första lagutskottet men aldrig förr varit med om att i en fråga av denna storleksordning besluta om en recit, som inte skriftligt legat på utskottets bord. En rad mer eller mindre värdefulla handlingar föredrogs — det skall jag villigt erkänna — men mycket av dem borde innehållsmässigt i korthet ha redovisats i utlåtandet. Så har inte skett, utan majoriteten ansåg att det räckte med bara omnämmandet.

Här omnämnes t. ex. på sidan 7 i punkt 8 »utlåtande den 12 maj 1962 av professorn vid Köpenhamns universitet Alf Ross». Vad säger denna punkt för kammarens ledamöter? Inte ett enda smul. Men Ross har onekligen ord om sig att kunna säga saker och ting av värde, och jag tror att han har sagt det här också. Han hävdar i klartext, att Danmarks förpliktelser sträcker sig endast till fartyg inregistrerade i landet, inte till utländska fartyg på danskt territorium och så mycket mindre till utländska fartyg på öppna havet. Ross betraktas som en av de främsta i rättsvetenskap, och han belyser den aktuella frågan med orden: »En lagstiftning som den påtänkta vidtages alltså inte för att uppfylla någon internationell förpliktelse utan för att tillvarata nationella intressen.»

Nu säger herr Martinsson att man inte skall fästa för stor vikt vid sådana skrivelser, eftersom de är beställda. Jag trod-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

de för min del att om människor av den här typen och klassen får en förfrågan, ger de en saklig och objektiv framställning av ärendet utan sidoblickar åt något håll, men jag har tydligen varit fången i en illusion.

Jag anklagar ingen — brådskan får förklara en hel del — men klart står att det är utskottet som i sin skrivning skall tillhandahålla kammaren alla de sakkunniga som kan belysa en fråga. Då är det inte riktigt att överlämna åt reservanterna att ur de i utskottsutlåtandet omnämnda handlingarna plocka ut upplysningar som skulle ha stått på annan plats.

Jag anser även att liksom vi i utskottet fick höra teknisk expertis, hade det varit riktigt att vi fått höra folkrättslig expertis vid bedömandet av både den föreslagna lagen och tolkningen av konventionen, radioreglementet och rekommendationerna.

Herr talman! Ingen tvekan får råda om att Sverige skall uppfylla sina förpliktelser enligt ingångna avtal. Detta måste sägas på ett sådant sätt att ingen misstolkning är möjlig. Är den nu framlagda lagen en omutlig konsekvens av ett ingånget avtal? Det underliga i denna fråga är att det finns cirka 500 illegalt placerade sändare på sändningskanaler som står till förfogande enbart på mellanväg. På frekvensen 611 skulle enligt uppgjord plan ligga endast en jugoslavisk sändare, men vi har fått veta att de amerikanska militärmyndigheterna där illegalt placerat in tre sändare, en i Nürnberg, en i Kaiserlautern och en i Grafenwöhr. Exempelen, både till lands och till sjöss, kunde mångfaldigas. Är det här, herr talman, fråga om tolkningar av konventionen eller måste man säga att amerikanerna är så råa att de helt enkelt nonchalerar bestämmelserna i den konvention, som de förbundit sig att följa? Det är dylika frågor man ställer sig, och det är bl. a. därför man önskar få klarhet om konventionens förpliktelser ur den internationella rät-

tens synpunkter. Att de amerikanska sändarna är landplacerade ändrar inte principiellt frågan ur rättslig synpunkt.

Angående våra förpliktelser mot konventionen vill jag bara säga följande. Samtliga sakkunniga, vilkas utlåtanden i frågan utskottet haft tillfälle att ta del av, är ense om att förpliktelse icke föreligger. Dessa sakkunniga är juris doktor Erik Brüel, professorn vid Aarhus universitet Max Sørensen, den förut nämnde professor Ross i Köpenhamn, professor Stig Jägerskiöld i Uppsala och professor Hilding Eek vid Stockholms universitet.

Men, herr talman, inte heller den marina folkrättens bestämmelser kan utgöra motiv för den ifrågasatta lagstiftningen mot de fartygsbundna sändare det här gäller. Detta framgår av en artikel i Dagens Nyheter fredagen den 25 maj, skriven av en expert i FN:s tjänst i Genève, handelsrådet Bertil Renborg. Det torde sålunda utan tvekan kunna slås fast, att det icke föreligger juridisk förpliktelse för vårt land till den ifrågasatta lagstiftningen. Såvitt jag kan se stälper det lagens motivering. Handelsrådet Renborg synes t. o. m. mena att det helt enkelt inte går att lagstifta mot fartyg på internationellt vatten. Det är flaggstaten som har jurisdiktion över fartyget.

Nu har det gjorts gällande att en moralisk förpliktelse finns för vårt land på grund av Sveriges anslutning till konventionen och radioreglementet. Jag skall villigt erkänna, herr talman, att jag är mycket känslig för den problemställningen. Jag har dock inte blivit övertygad på grund av hur andra stater synes uppfatta saken. Men alldeles bortsett från att inte heller en sådan förpliktelse i sammanhanget rimligen kan åberopas, då konventionen och reglementet ej underställts riksdagen i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen § 12, uppställer sig frågan huruvida det ur folkrättslig synpunkt föreligger något hinder mot en sådan

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

lagstiftning som den föreslagna. I detta spörsmål är folkrättsexperterna icke eniga. Professorerna Ross och Jägerskiöld samt doktor Brüel har uttalat betänkligheter, i varje fall mot vissa delar av den föreslagna lagstiftningen, som enligt deras uppfattning svårligen går att förena med hittills vedertagna folkrättsliga grundsatser. Professor Eck åter har gjort sig till tolk för den åsikten, att något principiellt folkrättsligt hinder inte föreligger för Sverige att stadga ett straffsanktionerat förbud mot rundradiosändning som bedrivs av utlänning utom riket, även om gärningen icke kan sägas rikta sig mot något påtagligt svenskt intresse. Så mycket tycker jag i alla fall att man kan slå fast som att vi här rör oss på mycket osäker mark och att spörsmålet inte är tillfredsställande utrett.

I detta läge inställer sig naturligt den frågan, huruvida det föreligger ett angeläget behov att nu genomföra den tilltänkta lagstiftningen. Alla tekniska experter är ense om att några menliga störningar inte föreligger från de radiosändningar som för närvarande äger rum från fartygsburna sändare utanför våra kuster. Man måste därför, om man objektivt och utan prestige- eller känslöbetonade synpunkter skall bedöma situationen, som jag ser det, komma till den slutsatsen att det i varje fall tills vidare bör anstå med lagstiftning på området.

Många människor i detta land har nog svårt att inse nyttan av och riktheten i en lagstiftning av detta slag. Även om de listor som ingått till Kommunikationsdepartementet inte bör tillmätas alltför stort värde, och även om Expressens omröstning kan sägas ha begränsad betydelse, kan man enligt mitt förmenande ändå inte missta sig på nerven och trenden i dessa opinionsyttringar. Väsentlig tyngd måste man dock tillmäta de opinionsundersökningar som företagits av Institutet för marknadsundersökningar under tre veckor

i april i år och som redovisats i samband med den skrift som tillställts riksdagens ledamöter.

Människor tror inte — och har alla skäl för att inte göra det — att denna lag behövs. Även om siffrorna inte skulle hålla i detalj, så ger de dock i stort uttryck för vad en stor folkopinion tänker. Jag frågar mig då, om det kan vara riktigt att nu pressa fram en lag, när varken något allvarligt hot eller någon förpliktelse faktiskt föreligger. Jag föreställer mig att ett sådant handlande av riksdagen endast kan framstå som en åtgärd för att värna om ett nationellt intresse och inte för att uppfylla en påstådd internationell förpliktelse. Jag använder här professor Ross' ord. Man vet att någon internationell förpliktelse inte finns. Experter anser att vi inte kan lagstifta mot fartyg på internationellt vatten, om de eljest håller gällande förpliktelser. Alla är överens om att de sändare det gäller inte stör radiomottagningar i Norden. Man frågar sig då, om det är så absolut nödvändigt att hasta fram med denna lag.

I propositionen heter det: »Med hänsyn till bl. a. de geografiska och språkliga förhållandena synes det härvid vara av väsentlig betydelse, att åtgärderna blir av likartat slag i åtminstone Danmark, Finland, Norge och Sverige, så att vad som är förbjudet i det ena landet icke blir tillåtet i något av de andra.»

Blir det nu så genom denna lag, herr talman? Nej, det gör det inte. Danmark har, såvitt jag fattat saken rätt, uppenbarligen tvekat, och det av regeringen framlagda lagförslaget är remitterat till de juridiska fakulteterna i Köpenhamn och Aarhus. I varje fall är det de uppgifter jag fått till i dag. Vad som kommer ut av detta vet vi inte.

Vad Finland beträffar har dess regering och riksdag beslutat en lag, som är vida avlägsen från det som i dag ligger på den svenska riksdagens bord.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Hela det finska lagförslaget står och faller med § 1, som säger att sändning »skall på ett menligt sätt störa radiosändning eller strida mot god sed». Om sändningarna inte stör, eller om vederbörande har hyggliga program, så får sändningen fortgå. Det finska förslaget har alltså endast kriminaliserat rundradioverksamhet, som i Norden på ett menligt sätt stör radiosändning eller som till sitt innehåll strider mot lag och god sed. Detsamma gäller förberedelse till och medverkan vid sådan sändning. Finland har tydligen ansett att man nu uppfyllt sina förpliktelser mot konventionen, men klart är väl att de aktuella sändningarna inte får några skott i vattenlinjen av den finska lagen. Det kan jag i varje fall inte utläsa.

Den svenska lagen däremot går längre och föreslår straffsanktioner, som träffar såväl fartyg och sändare som medverkande. Man måste dock säga att grunden för Kungl. Maj:ts proposition, nämligen ett likformigt nordiskt lagverk, har brustit genom det finska förslaget. Detta är i sig enligt mitt förmenande ensamt skäl för ett uppskov och för nya överväganden från svensk sida.

Det finns sändare som inte tilldelats frekvens av teleunionen och som åstadkommer menliga störningar. Det är ett faktum som tidigare påpekats här och som gäller även för vårt land. Dessa sändare är emellertid inte de fartygsburna sändare som propositionen vänder sig emot, utan de är landbaserade stationer i andra länder. Mot dem kan Sverige för närvarande inte inskrida annat än genom anmälan till teleunionen eller på diplomatisk väg.

Vi befinner oss sålunda i den egenomliga situationen att vi skall lagstifta mot stationer, som inte åstadkommer menliga störningar, men inte mot stationer som verkligen stör. Visar inte också detta förhållande att hela spørsmålet måste lösas på annat sätt, d. v. s. på ett internationellt plan? Skul-

le inte Sverige kunna nå större fördelar inom den internationella teleunionen genom att prestera en konstruktiv plan till de verkliga problemens lösning? Jag vågar i varje fall hysa den uppfattningen. Jag vill hävda att vad vi borde inrikta oss på är en allsidig utredning i sagda hänseende och utarbetandet av en konstruktiv plan, så att en fastare grund skapas för att komma till rätta med de missförhållanden som nu råder på telekommunikationernas område.

Det är för vårt land inte någon stor fråga, om de fartygsburna radiostationerna utanför våra kuster skall försvinna genom svensk lagstiftning eller på annat sätt. Jag tror, att med teknikens snabba utveckling är det en fråga om mycket kort tid, när reklamsändningar på svenska i radio och television kommer att ske från fasta, landbaserade stationer i utlandet — nota bene om vi inte själva kommer att tillåta reklamsändningar. Detta fick vi nog rätt klart för oss vid teknikernas besök i första lagutskottet. Då undergrävs det ekonomiska underlaget för sådana stationer som Radio Nord, Radio Syd och Radio Mercur. Utvecklingen kommer därför att av sig själv medföra deras försvinnande. Det finns även på denna grund allt skäl i världen att inte till lag upphöja det förslag som nu ligger på kammarens bord.

Herr talman! Med detta skall jag sluta och vill endast tillfoga: Sveriges Radio behandlar enligt min mening synnerligen snällt ideella och kristna folkrörelserns krav på att få större plats i sändningarna. Är det väl ordnat i detta land, när en så internationell folkrörelse som Godtemplarorden i flera år sänt svenska program över polsk radio? Det sägs att vårt land är i behov av de samhällsuppbyggande krafter som de kristna folkrörelserna representerar. Regeringen har ju även öppet givit dessa rörelser sitt erkännande och appellerat till en mera energisk insats i kam-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

pen mot ungdomsbrottslighet. Jag menar att kravet på en fri radio, där kristna och ideella folkrörelser har möjlighet att framträda, blir alltmer motiverat även från sociala och kulturella utgångspunkter. När Ibra-radion startade mötte den sannerligen inte någon förståelse från statsmakternas sida. Men jag skall inte tala om den snö som föll i fjol. Det finns skäl att fråga hur länge den ofrihet i etern, som nu råder i vårt land, skall upprätthållas. Stora grupper av vårt folk ser fram mot en bättre tings ordning. Men jag skall inte fördjupa mig i den saken, ty den ligger egentligen utanför dagens diskussion.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen vid B och D i utskottets hemställan av herr Alexanderson m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Hamrin* i Jönköping, *Nyberg* och *Nelander* (samtliga fp).

Herr **MUNKTELL** (h):

Herr talman! Innan jag går in på vad jag egentligen hade för avsikt att säga är det i varje fall en sak i herr Martinssons anförande som jag bestämt måste protestera emot.

Herr Martinsson sade — jag har antecknat det här — att advokater brukar beställa yttranden av vetenskapsmän, som de hoppas skall stödja deras sak. Sedan nämnde herr Martinsson Alf Ross och sade, att även om denne var en »i och för sig aktningvärd person» o. s. v. Är det verkligen herr Martinssons mening att Alf Ross inte skulle vara aktningvärd även i denna fråga?

Under alla de år jag suttit i denna kammare har jag hört många både ogrundade och ohemula beskyllningar slungas ut. Men att beskylla Alf Ross för att göra s. k. beställningsarbeten av den typ som herr Martinsson tydligen avsåg, att indirekt eller rättare sagt direkt anklaga Alf Ross för ohederlighet, är något av det samtidigt grävsta och samtidigt löjligaste jag har hört. Det

kan bara bero på en fullkomlig okunighet hos herr Martinsson om Alf Ross.

Alf Ross är — det vet var och en som känner honom, och jag har känt honom i mer än 30 år — en vetenskapens riddare, en riddare utan fruktan och tadel. Det är fullständigt orimligt att ett ögonblick antaga att Alf Ross på något sätt skulle dagtinga med sitt samvete, att han inte skulle säga det som han anser vara rätt.

Jag kan för övrigt tala om för herr Martinsson att jag så sent som den 19 denna månad hade förbindelse med Ross genom ett brev från honom. Det var ett svar på ett brev som jag skrivit sedan jag sett ett ledarstick, i vilket det stod att Alf Ross dels som protest mot det danska lagförslaget hade lämnat det folketingsudvalg som behandlade frågan, dels avgivit ett särskilt yttrande — det nu ifrågavarande. Härtill fogade tidningen den reflexionen, att motståndarna till lagen tydligen växte i antal. — Jag skickade ned detta ledarstick till Ross. Brevet av den 19 maj, vilket huvudsakligen handlar om utlåtandet, slutar på följande sätt: »I øvrigt er Avisnotitsen det rene Vrøvl. Jeg er ikke Medlem af Folketinget og personlig Tilhænger af at forbyde Piratsenderne.»

Sanningen ligger alltså så långt från herr Martinssons obegripliga beskyllning att Ross skulle göra beställningsarbeten, att han på grund av sin vetenskapliga hederlighet fann sig tvingad att skriva ett utlåtande som går stick i stäv med hans personliga uppfattning. Jag undrar vilka underliga vetenskapsmän herr Martinsson har haft att göra med i sin verksamhet. Herr Martinsson kan väl inte heller på något sätt anklaga Hilding Eek för att medvetet begå ohederligheter. Såvida jag är rätt underrättad var det departementet som hade hemställt att den både som skicklig och hederlig kände Hilding Eek skulle avge ett utlåtande. Man får, herr

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Martinsson, vara försiktig när man utkastar sådana här påståenden.

Jag skulle kunna ta upp åtskilligt mera av det som herr Martinsson anförde, och jag skall även senare komma tillbaka till en del av det. Andra avsnitt av herr Martinssons anförande har redan fru Gärde Widemar och fru Kristensson givit repliker till. Jag skall nu beröra några stats- och folkrättsliga synpunkter på denna fråga. Jag skall förkorta dem avsevärt efter fru Gärde Widemars och fru Kristenssons yttranden.

För att inget missförstånd skall uppstå vill jag också från början deklarerat att jag inte på något sätt försvarar någon som helst speciell privatsändare, vare sig i Östersjön eller eljest. Vad det här är fråga om är enligt min uppfattning helt enkelt karaktären av bestämmelserna i den ifrågavarande konventionen och dess kompletterande reglementen. I propositionen synes departementschefen hävda den uppfattningen att konventionen förpliktar Sverige till ingripande av den art, som han föreslår, alltså en långtgående kriminalisering.

Statsrådet säger i propositionen: »De förpliktelser att verka för radioreglementets efterlevnad, som får anses följa av vårt lands anslutning till internationella telekonventionen... synes mig utgöra vägande skäl för ett ingripande från svensk sida emot dessa sändningar.»

Det är emellertid uppenbart att om denna uppfattning är riktig måste konventionen anses vara av sådan art att den enligt regeringsformen § 12 skolat framläggas för riksdagen för godkännande. Det behövs ganska liten eftertanke för att förstå att strafflagstiftning skulle bli nödvändig om man — som det har uttryckts — vill sätta tändar i konventionen. Tydligen har emellertid Kungl. Maj:t tidigare ansett att konventionen icke hade sådan karaktär, enär Kungl. Maj:t den 16 december

1960 ratificerade densamma utan riksdagens hörande.

Angående de till konventionen hörande reglementena synes det enligt ett senare beslut av Kungl. Maj:t som om Kungl. Maj:t ej ansett dessa innefattade i nyssnämnda ratifikationsbeslut. Först den 14 april 1961 »godkände» nämligen Kungl. Maj:t radioreglementet, som för Sverige trädde i kraft den 1 juli 1961. Man kan emellertid fråga sig om inte de fyra reglementena automatiskt innefattats i ratificeringen av konventionen. Detta framgår nämligen både av konventionens ordalydelse och av ratifikationshandlingen.

I ratifikationshandlingen talas det om ratificerande av telekonventionens alla artiklar, punkter och klausuler, och i konventionens artikel 21 heter det: »Medlemmarna och de associerade medlemmarna äro pliktiga att uppehålla föreskrifterna i denna konvention och de därtill knutna reglementena.» »Godkännandet» av radioreglementet den 14 april 1961 framstår för mig i en ganska egendomlig dager. Man frågar sig om detta gällde någon egendomlig form av extra ratificering.

Samtidigt med radioreglementet godkändes ett av de andra reglementena, det s. k. tilläggsradioreglementet. Är då inte de övriga av de fyra nämnda reglementena, nämligen telegrafreglementet och telefonreglementet, vilka såvitt jag vet inte blivit föremål för sådant »godkännande», inte av samma rättsliga valör som radioreglementet och tilläggsradioreglementet? Enligt min uppfattning verkar det hela ganska rörigt, och det vore intressant att från statsrådsbänken få en förklaring på detta.

Parentetiskt vill jag här skjuta in att telekonventionens text väntas föreligga i svensk översättning tidigast vid årsskiftet. Radioreglementet beräknas dock föreligga i svensk språkdräkt redan i juli i år. Det kan då ur en synpunkt vara förklarligt att överenskommelserna ej förelades riksdagen för ratifika-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

tion, nämligen att konventionen endast förelåg på språk, som flera av riksdagens ledamöter ej behärskar; men i så fall tycker jag faktiskt att det hade varit Kungl. Maj:ts skyldighet att illa kvickt ombesörja en översättning. I varje fall har det tydligen ej ansetts vara någon brådska med en sådan.

Jag lämnar dessa formella frågor och konstaterar att Kungl. Maj:ts första bedömande av konventionen måste ha varit det riktiga, nämligen att konventionen inte förpliktigar Sverige till ingripande av den art som propositionen föreslår och att följaktligen riksdagens medverkan vid ratifikationen ej var behövlig.

I konventionens artikel 21, som jag nyss citerade, stadgas det nämligen uttryckligen att konventionen endast ålägger medlemsstat förpliktelser med avseende på radiostationer, som upprättas eller drives av staten själv eller av auktoriserade företag på telekommunikationernas område. Dessa förpliktelser torde Kungl. Maj:t kunna fullgöra med tillhjälp av administrativa bestämmelser utan riksdagens medverkan. Detta är alldeles uppenbart. Om konventionen hade innefattat mera omfattande förpliktelser, hade Kungl. Maj:t haft skyldighet att före ratificeringen förelägga riksdagen förslag till de lagbestämmelser som skulle erfordras till fullgörande av dessa mera omfattande förpliktelser. Redan däri att Kungl. Maj:t först nu, sedan konventionen varit i kraft någon tid, föreslår åtgärder i syfte att upprätthålla konventionens regler, ligger ett medgivande att konventionen icke i och för sig innehåller bestämmelser som kräver lagstiftningsåtgärder från svensk sida. De i propositionen åberopade rekommendationerna kan inte i och för sig skapa några folkrättsliga förpliktelser.

Statsrådet Kling uttalade i Nordiska rådet den 22 mars 1962, att det är varje lands skyldighet att träffa föranstaltningar för att skaffa respekt för nyss-

nämnda förbud i radioreglementet. Jag citerar: »Den svenska regeringen har den inställningen att om vi har anslutit oss till en internationell konvention, så är vi också skyldiga att följa den. Om denna konvention ålägger oss något, så är det vår skyldighet att genomföra det. Det internationella radioreglementet förbjuder uttryckligen den verksamhet det här är fråga om och då är det varje lands skyldighet att träffa föranstaltningar om att detta förbud respekteras.»

Särskilt statsrådet Klings uttalande men även ordalagen i propositionen öppnar för övrigt fullständigt oanade perspektiv beträffande Kungl. Maj:ts möjligheter att binda riksdagen. Det innebär ju helt enkelt, om man klär av det allt oväsentligt, att om Kungl. Maj:t ratificerar en konvention och det sedan visar sig att det behövs lagstiftning av Kungl. Maj:t och riksdagen gemensamt för att ge effekt åt konventionen för att — som jag sade — sätta tänder i den, så skulle riksdagen bara ha att tacka och ta emot och bifalla de åtgärder, som Kungl. Maj:t anser lämpliga. Milt uttryckt är detta sannerligen inte i överensstämmelse med uppfattningen om riksdagen och om dess betydelse och roll i ett modernt demokratiskt-parlamentariskt land.

Detta är ett mycket egendomligt resonemang, tycker jag. Det är jag inte ensam om att tycka. Trots vad herr Martinsson sade om professor Alf Ross så tror jag på Ross och skall citera honom — jag kan i förbigående upplysa om att han är herr Martinssons politiske meningsfrände och alltså min motståndare. Ross säger att det finns »anledning till förvåning över att denna missuppfattning» — alltså uppfattningen att man skulle vara skyldig att lagstifta på detta område — »som i och för sig är så orimlig, har kunnat uppstå». Som jag tidigare har framhållit ken det i varje fall inte bli tal om skyldighet att vidtaga sådana åtgärder som

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

föreslås i propositionen. Det föreligger icke någon folkrättslig skyldighet för medlemsstaterna att i intern rätt generellt kriminalisera verksamhet, som bedrives i strid mot förbudet.

Jag övergår därefter till att närmare belägga detta mitt påstående. Jag vill först erinra om vad som i reservationen anförts från utlåtandet av Alf Ross beträffande hur långt Danmarks förpliktelser enligt konventionen sträcker sig. Vad han sagt gäller lika mycket alla de andra länder som ratificerat som det gäller Danmark.

Vidare åberopas och citeras i propositionen vissa rekommendationer, nämligen en rekommendation, nr 16, till 1959 års radioreglemente och en rekommendation den 15 juni 1960 av presidenten för Europeiska Rundradiounionen. Jag kan inte alls dela herr Martinssons uppfattning att dessa rekommendationer skulle ha någon betydelse för vår lagstiftning. Herr Martinssons ord föll så, att man inte helt kan bortse från rekommendationerna. Jo, det kan man visst. Professor Ross säger att uttrycket rekommendation vanligen användes som beteckning på något som icke på något sätt är rättsligt förpliktande för den eller dem till vilka den riktas; vidare framhåller han att »det finns i konventionen med tillhörande reglementen ingen hållpunkt för att uttrycket rekommendation skulle förstås på annat sätt än det sedvanliga och naturliga. Tvärtom framgår det klart av reglementets bestämmelse nr 634» — reglementet finns väl att tillgå här — »att en rekommendation kan avvisas såsom oacceptabel och att den alltså icke är förbindande».

Man kan över huvud taget fråga sig varför Kungl. Maj:t i propositionen har brytt sig om att citera dessa rekommendationer.

Än viktigare är emellertid Ross' fastslående av att såvitt angår radiosändning varje medlemsstat endast bär ansvaret dels för de av staten själv driv-

na radiostationerna, dels för de stationer som drives efter auktorisation av ifrågavarande stat. Han framhåller vidare att av radioreglementets bestämmelse nr 732 framgår att licens för en fartygsradiostation, bortsett från enstaka undantagstillfällen, förutsättes utfärdad av regeringen i det land, i vilket fartyget är registrerat. Det synes mig alldeles klart framgå av Ross' utlåtande att konventionen endast ålägger medlemsstaterna skyldighet att sörja för att konventionens och reglementenas krav uppfylles vad angår fartyg, registrerade i medlemslandet, och detta var fartyget än befinner sig. Följaktligen är det alltid registreringen som är avgörande för ifrågavarande lands förpliktelser.

Jag vill sluta med ett par ord om syftet med detta lagförslag, och här kan jag även i hög grad instämma i vad fru Gärde Widemar och fru Kristensson sagt. Eftersom staterna ej har någon förpliktelse att genomföra en dylik lagstiftning måste det vara andra motiv, som varit drivande. Som framhållits har det inte förekommit några i verklig mening störande utsändningar. Jag kan inte komma ifrån, att det egentliga syftet med den föreslagna lagstiftningen måste vara att värna om och stärka radiomonopolet. Vad skulle för övrigt hela § 3 i lagen kunna ha för betydelse utom just monopolets värnande?

Min principiella uppfattning beträffande statsmonopol torde vara så väl känd, herr talman, att jag här ej behöver utveckla densamma.

Det stärkande av radiomonopolet varom här är fråga är enligt min mening synnerligen farligt ur principiell synpunkt. Det rör sig dock om så grundläggande mänskliga fri- och rättigheter som yttrandefrihet, valfrihet och fri tillgång till informationer.

Mig veterligen har jag bara några få gånger, kanske ett par, tre gånger under kortare stunder hört på Radio Nord. Jag kan alltså icke fälla ett om-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

döme om densamma, men även om jag skulle ha lyssnat till den så mycket att jag kunde fälla ett omdöme, och även om detta omdöme bleve helt negativt skulle jag citera Voltaires berömda ord: »Jag ogillar allt vad Ni sagt, men jag vill till det yttersta försvara Eder rätt att säga det.» Dessa ord har i våra dagar lika stor giltighet som när de fälldes och de har i dag en än större betydelse.

Med dessa ord, herr talman, ber jag få ansluta mig till de yrkanden som framställts om bifall till reservationen av herr Alexanderson m. fl.

Herr **MARTINSSON** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade inte tänkt att jag skulle behöva besvara kammaren ytterligare, men jag blev utsatt för ett gruvligt angrepp här av herr Munktell i början av hans anförande. Han frågade mig bl. a. vilka rättsvetenskapsmän jag har haft att göra med. På denna fråga kan jag bara svara att det är herr Munktell och övriga lärare vid den juridiska fakulteten i Uppsala som jag har haft kontakt med.

Angreppet var ju närmast grundat på att jag skulle ha uttalat mig kränkande om professor Ross. Vad jag velat framhålla är att professor Ross avgivit ett utlåtande till den advokat som företräder Radio Mercur. Jag har också riktat en anmärkning mot reservanterna för att detta inte angivits när de i sin framställning åberopat bl. a. professor Jägerskiöld och professor Ross.

I övrigt har jag också med mycket stor behållning tagit del av en del av professor Ross' arbeten, men jag kan lika litet i detta fall som beträffande herr Munktells framställning här svära på magisterns ord.

Herr **MUNKTELL** (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Martinsson backade så att det stod härliga till, och det är jag glad över. Nu är det inte fråga

om »beställningsarbeten» utan om att i alla avseenden »svära på magisterns ord». Det är emellertid inte fråga om det heller, utan det är fråga om ett bedömande av en framstående och internationellt erkänd rättsvetenskapsmans utlåtande.

Herr **LUNDBERG** (s):

Herr talman! Jag måste erkänna, att jag inte som herr Martinsson kan säga att jag är lärjunge till herr Munktell utan jag har som tur är inte haft honom som lärare. Men, herr talman, den debatt som förts här i dag, förefaller vara en professorernas debatt. Argumenteringen har gått ut på vad den och den professorn har sagt om den och den tillämpningen av den och den lagen.

Jag skulle vilja säga till herrarna och damerna här att det i dag är Sveriges riksdag som skall ta ställning till om vi skall följa det som vi anser vara rätt eller inte. Även om det i dag gäller miljonärernas rätt så får även de följa den rätt som gäller den unga flicka, som dömdes för att hon tagit sex öre. Detta är nämligen en principfråga av stor betydelse. Det är fråga om vi skall anse att om vi antar en konvention eller om vi stiftar en lag så skall den följas till dess att något annat gäller.

Det har också här genomgående talats om piratradio. Det är ganska intressant att alla kallar radion för piratradio. Det är väl ändå så att pirater i regel inte har något större intresse av vad som är rätt utan de tar vad de anser ger största utdelningen.

Eftersom jag nu måste försöka gå in i debatten på professorsstadiet, skulle jag också vilja citera en professor, nämligen Herbert Tingsten, som lär kunna en del om statsrätt och statsvetenskap. Han säger bl. a.: »Men statsrättens uppgifter, metod och arbetsförhållanden bli icke desamma i ett statiskt politiskt system som i ett låt oss säga dynamiskt. Och den statsrättsvetenskap blir irrelevant, som icke fattar sin uppgift annor-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

ledes än att den i en stat, där klyftan mellan författning och politisk praktik är djup, nöjer sig med att skapa en lärobyggnad av 'systematisk fasthet', men utan verklighetskaraktär.» Han säger också: »I fråga om stater utan fast kompetensfördelning och stater, i vilka under lång tid vissa konventioner på författningslivets område följts, hade därmed den rent juridiska analysen verkat torftig eller t. o. m. absurd. Då klyftan mellan författning och politisk praktik är djup, blir hela det statsrättsliga betraktelsesättet irrelevant», d. v. s. betydelselöst, likgiltigt och intresselöst.

Mina damer och herrar, jag undrar om det inte bleve ganska intresselöst, därest vi i den svenska riksdagen skulle diskutera hur olika människor — låt vara med professors grad — tänker, tycker och önskar tillämpa något. Vi skall också komma ihåg, att politik och juridik i alla tider har hört intimt samman. Men om vi i en brytningstid, som vi nu upplever, skulle komma dithän att juridiska professorer med flera blir en politisk makt i ett demokratiskt samhälle genom att deras tolkning och tillämpning av olika bestämmelser skulle bli utslagsgivande, måste jag säga att professorerna och de s. k. vetenskapsmännen inom juridiken har gått för långt.

Vad gäller då kärnpunkten i detta sammanhang? Jo, här har citerats en del protokoll, men jag vill bara slå fast att vad det här gäller är inte beslut om ett förbud utan att skapa respekt för ett förbud som Sverige redan har anammat. Naturligtvis kan man alltid ställa frågan, om man skall visa respekt för ett förbud, varom beslut fattats av Nordens stater och som tillkommit i samarbete mellan dessa. I det fallet blir det bara fråga om hur man uppfattar det nordiska och internationella samarbetet. Om vi betraktar det nordiska och internationella samarbetet och de internationella konventionerna på det sättet att de skulle vara av mindre betydelse eller

rent av en nullitet, måste man fråga om det inte är en dödsstöt mot de organisationer som vi har skapat för att få tillstånd detta samarbete.

Här är det inte fråga om kränkt frihet utan det gäller att respektera att gällande regler för kommunikationerna folken och nationerna emellan upprätthålles. Om piratradioverksamhet och liknande företeelser tolereras i ett demokratiskt land, har vi öppnat möjligheten för ett allas krig mot alla. Om Sverige hävdar att vi skall ha en rättsordning på detta område, åtminstone under fredstid, är det nödvändigt att vi tillser att de överenskommelser vi har varit med om att ansluta oss till verkligen efterföljes.

Herrarna har här med darr på rösten talat om grundlagen m. m. Jag vill säga att även jag har läst grundlagen och försökt att följa med litteraturen på detta område. Jag vill då fråga: Är en överenskommelse mellan de nordiska staterna av den karaktären, att den kan anses betydelsefull, och har vi anledning att följa densamma? På detta svarar jag ett obetingat ja. Om man gör det, kan jag inte finna belägg för att regeringen i något avseende gjort avkall på grundlagens bestämmelser. Oavsett de formella synpunkterna, som tycks vara det väsentliga här i dag, har vi ändå ett konstitutionsutskott som redan skulle ha gjort oss uppmärksamma på om regeringen i detta fall inte hade följt grundlagen.

Vi har, som jag förut sade, råkat in i en besvärlig situation. För mig är det nordiska samarbetet väsentligt. Två professorer, herrar Ohlin och Munktel, har nu satt in den grövsta attack man kan tänka sig mot detta samarbete. De har på olika sätt försökt motivera varför man inte skulle godta vad Nordiska rådet i Helsingfors hade rekommenderat. Detta är än mera allvarligt, därför att den ene av professorerna har varit president i Nordiska rådet och var vice president vid det senaste rådssamman-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

trädet. Om en president eller en vice president inte har respekt för den organisation han tillhör, måste man ställa sig frågan: Är inte detta detsamma som att organisationen inte har det förtroende, det stöd och den betydelse, som vi bör tillmäta den? För lekmannen förefaller detta att vara en mycket allvarlig sak.

Om det inte är så att Nordiska rådet tillmåtts någon betydelse utan man enbart av politiska och praktiska hänsyn nu tar upp denna fråga därför att det är valår, då är det än mera allvarligt om Nordiska rådet görs till tummelplats för politiska resonemang och spekulationer. Den juridiska behandlingen och bedömningen av denna fråga är lika allvarlig, eftersom, som jag sade, juridiken och politiken bruka gå hand i hand under gången tid. Om genom lärarnas förkunnselse vid våra universitet och högskolor den uppfattningen vinner terräng att en lag eller en konvention inte behöver efterföljas, är det allvarligt. Bestämmas undervisningens inriktning av professorerna, är det än mera allvarligt, därför att även om vi nu har fått till stånd en annan undervisning i fråga om den juridiska utbildningen och denna undervisning kan inge vissa förhoppningar, kan vi inte bortse ifrån att innan alla gamla dammiga professorskompendier försvunnit från den juridiska utbildningen har vi hunnit med att skapa många allvarliga problem för det svenska samhället.

Nu säger fru Gärde Widemar, att de skiljaktiga meningarna inte gällde lagförslaget som sådant utan syftet med detsamma. Hon talade om Nordiska rådets behandling av frågan och ansåg att man inte behövde ta så allvarligt på vad rådet kommit fram till. Vidare talade hon om de medborgerliga rättigheterna i ett demokratiskt land o. s. v. Jag skulle vilja fråga fru Gärde Widemar: Om vi tänker oss att vi kommer på Norrbro, och det mot förmodan inte skulle finnas någon trafik framför oss,

men det lyser rött ljus vid en gaturkorsning, kan vi då köra mot det utan att detta handlingssätt blir beivrat? Visserligen kan det i det fallet inte inträffa någon olycka, eftersom det inte finns någon trafik, men vi anser det ändå självklart att i största möjliga utsträckning försöka att följa de regler som finns. Om man skulle slå in på den väg, som reservanterna här så varmt har talat för, blir resultatet att vi hamnar ute i det ovissa. Eftersom vi ännu lever i rättssamhälle borde vi slå vakt om detta.

Fru Kristensson talade bl. a. om lagrådet och dess behandling av ärendet. Ja, lagrådet har inte gjort någon invändning, när det yttrat sig om det som lagrådet hade att yttra sig om. Men när lagrådet blir en politisk församling och gör politiska bedömningar, som vi aldrig har efterfrågat, kommer rådet fram till att man med hänsyn till vissa omständigheter skall skjuta denna lagstiftning på framtiden. Detta om något är väl att tumma på de regler, som finns för hur arbetet skall bedrivas inom lagrådet. Rådets ställningstagande blir än mera allvarligt, då högern — och även folkpartiet — mycket kraftigt har instämt i avslagsyrkandet när det gäller lagstiftningen.

Jag vill bara se till fakta. Jag har här protokoll från Nordiska rådet. Vad säger det? Jo, att bland delegaterna vid Nordiska rådets möte fanns tre av folkpartiets främsta män, nämligen professor Ohlin samt herrar Lundström och Helén. Herr Helén skulle också enligt protokollet ha ingått i det juridiska utskottet, som fru Gärde Widemar tillhörde såsom suppleant.

Vid omröstningen avgavs 48 röster för juridiska utskottets förslag, där man bl. a. konstaterar, att de olika staterna har anslutit sig till den internationella radiokonventionen av år 1959, som rekommenderar vidtagandet av åtgärder, avsedda att göra det möjligt att skydda oss mot bl. a. piratradioverksamhet.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

För utskottsförslaget röstade bl. a. en högerman. Det var efter vad jag kan förstå herr Cassel. Eftersom han är jurist, förstår jag att han har respekt för vissa rättsregler. Jag utgår ifrån att det måste betraktas som mycket hedrande, då han har ansett att lag skall följas och rätt skipas, oavsett vem eller vad saken än må gälla.

Bland dem som röstade mot utskottets förslag och reserverade sig mot rådets beslut var fru Gärde Widemar och fru Ingrid Segerstedt-Wiberg. Men hur jag än har letat, har jag inte kunnat återfinna herr Heléns namn i samband med omröstningen. Herr Ohlin sägs ha varit sjuk på morgonen, även om han tillfrisknade, så att han kunde tala på kvällen. Herr Lundström var visst också frånvarande. Jag ställer mig den frågan: Är det rimligt att som ombud för Sverige vara förhindrad att fullgöra det uppdrag, som är förenat med att vara delegat vid Nordiska rådet, när en fråga skall avgöras, som tillmätas så stor betydelse i ens hemland?

Herr talman! Oavsett hur man ser på denna fråga måste man säga att Sveriges riksdag, som värnare av frihetsreglerna i en rättsstat, inte bara teoretiskt utan även praktiskt, måste se till att de möjligheter tekniken har ställt till vårt förfogande inte missbrukas genom ovarsamhet eller genom politiska och andra spekulationer. Det är nog med att förbindelserna bryts under krig och krigsfara. Jag tror att riksdagen själv, utan professorernas teoretiska utläggningar, kan ta ställning till denna fråga.

Jag ber, herr talman, med detta få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr HELEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lundberg frågade efter anledningen till att jag inte deltog i behandlingen av denna fråga vid Nordiska rådets sammanträde i Helsing-

fors. Jag vill upplysa herr Lundberg om att jag redan före jul, innan denna fråga över huvud taget var aktuell, till den svenska delegationen anmälde att min avsikt var att delta i sammanträdena endast under de två första dagarna och att jag därefter skulle delta här i Sverige i särskilda utskottets arbete som beräknades börja just då. Min ersättare, fru Gärde Widemar, ryckte därför in på min plats i Nordiska Rådet.

Fru KRISTENSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! När man hör herr Lundberg lägga ut texten, får man i viss mån intrycket att denna fråga haft för många att på vissa håll väcka aggressio- ner. Jag kan inte förstå att frågan om piratsändare skall behöva vålla så myc- ken uppståndelse. Det är i själva verket en fråga av mycket ringa betydelse.

Det var ett yttrande av herr Lund- berg som gjorde att jag begärde ordet för replik, enär jag anser att det inte bör få stå oemotsagt. Herr Lundberg gjorde faktiskt gällande att det lagråd vi har och som vi har anledning att vara stolta över, skulle vara en politisk för- samling, vars ståndpunktstaganden skul- le vara politiska. Detta uttalande, herr talman, vänder jag mig bestämt emot.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det var en passus i herr Lundbergs anförande som uppkallade mig. Konventionen av år 1959 och ra- dioreglementet underställdes ju inte riksdagens prövning, utan den var före- mål för Kungl. Maj:ts beslut. Kunnigt folk gör faktiskt gällande att riksdagens prövning hade varit nödvändig om kon- ventionen eller radioreglementet skall anses innebära en förpliktelse för vårt land att införa kriminell lagstiftning i anledning av konventionen. I en kom- mentar till grundlagarna, som utgivits av Robert Malmgren och bearbetats av Gustaf Petrén och Halvar Sundberg he-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

ter det: »Överenskommelser som angå frågor, i vilka riksdagen har åtminstone medbestämmanderätt — t. ex. om ändring av tullsatserna, eller om likartad civil eller kriminell lagstiftning — skola underställas riksdagens godkännande, oberoende av frågans vikt.»

Jag anser det citerade så viktigt att det bör införas i kammarens protokoll. Fullt så enkel som herr Lundberg vill göra den är inte denna fråga. Det vore bra om det jag nyss citerade kunde vinna gehör i riksdagen.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! När jag räknade upp vilka som var med i Nordiska rådets sammanträde i Helsingfors följde jag den förteckning som är fogad till rådets protokoll. I denna förteckning fanns ingen anmälan om att någon endast skulle delta i de första dagarnas sammanträden.

Till fru Kristensson vill jag säga att jag inte har gjort gällande att lagrådet är en politisk församling, men jag har sagt att lagrådet skall yttra sig där det har behörighet, nämligen i fråga om lagarna. Det skall inte göra politiska bedömningar, och det är en politisk bedömning som lagrådet gjort i denna fråga. Det är det jag har kritiserat. Jag vill emellertid påpeka att lagrådet inte kunnat mobilisera någonting för ett avslagsyrkande då det har gällt att bedöma lagligheten.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom herr Lundberg berörde mitt agerande vid Nordiska rådets sammanträde i Helsingfors har jag begärt replik för att närmare redogöra för min ställning i denna fråga. Jag skall fatta mig kort.

Det är alldeles riktigt att jag vid Nordiska rådets sammanträde röstade för de resolutionsförslag som framlades av juridiska utskottet. Jag gjorde det fullt medvetet, jag visste precis vad det var

fråga om, och jag har fortfarande den uppfattningen att min röstning vid det tillfället var riktig. Jag kommer dock inte att rösta för den proposition som föreligger. Då kan en och annan undra hur det kan komma sig att jag kan rösta för Nordiska Rådets resolutioner men inte rösta för propositionen. Det kunde jag göra helt enkelt därför att i Nordiska rådets resolutioner uttryckligen sades ifrån att Nordiska rådet inte tog ställning till vilken åtgärd de olika nordiska länderna borde vidta.

Jag var överens med statsrådet — vi hade långa samtal i denna fråga — om att det var ett missförhållande att det fanns en s. k. piratsändare, även om den inte störde. Jag var också ense med statsrådet om att man borde göra något för att stoppa piratsändarens verksamhet. Men jag betonade redan vid det tillfället, att jag inte på något sätt kunde förbinda mig att rösta för ett regeringsförslag från svenskt håll därför att jag inte sett det, inte visste vad det innehöll. Statsrådet insåg att jag hade min fulla frihet på denna punkt.

Nu har jag sett lagförslaget, och jag tycker inte det är övertygande. Jag anser att det är ett ganska dåligt lagförslag och att man bör följa den linje som utskottet anvisat, nämligen att ta det litet lugnt, ta upp diskussioner på det europeiska planet och se efter vilka resultat man kan komma till på det europeiska planet och inte försöka att genom lagstiftning — jag är inte säker på om det bör ske genom lagstiftning eller annan åtgärd — göra ett sådant ingripande att piratsändningar inte vidare kan förekomma.

Jag håller med fru Kristensson om att man blåste litet för hårda trumpetstötter i detta ärende. Det är ett ganska blygsamt ärende, ehuru det rönt anmärkningsvärt stort offentligt intresse. När man hör herr Lundberg tala kommer man gärna att tänka på Heidenstams ord: »Hur lätt bli människornas kinder heta!»

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av det som sades sist, om hettan, vill jag fråga: Var herr Cassel så oerhört het, att han inte kom underfund med hur han skulle tänka och tycka utan röstade så att säga i en dimma och därför kom att rösta ja till juridiska utskottets förslag, som bl. a. säger — jag kan inte läsa danska, men jag skall försöka så gott jag kan — att utskottet förutsätter, att »de i fællesskab træffer foranstaltninger for at sikre gennemførelsen af det af dem alle tiltrådte internationale radioreglementet, for så vidt angår radiospredning i strid med dette og bestemt til modtagning på et nordisk lands område»?

Jag vill bara till herr Cassel säga, att nog är det väl underligt att han vid det tillfälle då han röstade i Nordiska rådet ansåg denna uppfattning vara riktig, men så helt plötsligt, när det uppstår en politisk debatt om frågan i vårt land, går denna uppfattning över.

Då kan man säga, att även om man kunde misstänka hetta i början, så frågar man sig, om det inte snarare blev nedfrysning på slutet.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr Lundbergs insinuation, att jag skulle ha befunnit mig i dimma på Nordiska rådets sammanträde i Helsingfors, får stå för hans egen räkning. Herr Lundberg får lov att sätta sig lugnt ner i bänken och läsa vad som står på sidan 15 i propositionen, de två sista raderna. Jag kan läsa upp dem, om det är besvärligt att hitta dem. Där står: »Utskottet anser det emellertid icke nödvändigt att taga ställning till i vilken form ett ingripande mot piratsändarna mest ändamålsenligt bör ske.»

Alltså: jag är överens med herr Lundberg om att ett ingripande på något sätt bör ske, men jag är inte riktigt överens med honom om att det här sättet är det lämpligaste. Jag skall ta ett riktigt enkelt exempel. Om vi är överens om att

företaga en resa från Stockholm till Göteborg, herr Lundberg och jag, så kan vi ju i alla fall råka i den hetaste dispyt om huruvida vi skall flyga eller ta tåget.

Herr BÖRJESSON i Falköping (cp):

Herr talman! Jag har begärt ordet i anledning av att jag tillsammans med herr Dahlgren i denna kammare väckt en motion, nr 885, i anslutning till proposition nr 171.

Vi har i motionen tagit upp vissa spörsmål beträffande Sveriges radio. Det kan inte förnekas, att de radiosändare som varit förlagda intill svenskt territorialvatten och sänt program riktade till Sverige haft en viss effekt i konkurrenshänseende till Sveriges radio. Tillkomsten av melodiradion i Sveriges radio utgör ett belägg härför.

Jag vill här något beröra melodiradion. I anslutning till det föreliggande utskottsutlåtandet synes det vara angeläget att särskilt fästa uppmärksamheten vid att programmen i större utsträckning än vad som nu sker tar hänsyn till ungdomens behov. Utan tvivel har piratsändarna haft programslag som attraherat speciellt ungdomen.

När nu dessa piratsändare upphör med sin verksamhet är det angeläget att ersättning för dessa skapas i så måtto, att Sveriges radio tillförsäkras sådana program som tilltalar även dem som nu tillhör piratsändarnas lyssnarkrets. Jag delar därför icke utskottets mening när utskottet säger sig icke finna skäl att närmare ingå på dessa spörsmål. Om man förbjuder piratsändarnas sändningar, måste man bjuda något annat i stället. Det är därför, herr talman, som jag finner det angeläget att något beröra de synpunkter som är framförda i motionen II: 885.

I riksdagen har vid olika tillfällen omvitnats det stora behovet av att finna alla tänkbara möjligheter att samla ungdomen kring positiva fritidsintressen, i syfte att hindra de unga att gli-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

da in på vägar som i sämsta fall kan leda dem in på brottets bana. Härvidlag har dessa massmedia en väsentlig uppgift att fylla. Det bör ankomma på radions och televisionens programverksamhet att i program och programval söka tillgodose ungdomens smakriktningar och behov men också att samtidigt söka engagera ungdomen i och för programmen. Det kan icke förnekas att piratsändarna — det har erfarenheten visat — i stor utsträckning lyckats fånga ungdomens intresse, kanske t. o. m. mera än vad Sveriges radio har kunnat göra.

Melodiradion tillkom som motvikt mot Radio Nord med ett lättare underhållningsprogram som tar sikte på att tillgodose den lyssnarkrets som är mera intresserad av lättare musik. Huruvida melodiradion lyckats med sin uppgift, därom är meningarna delade. Enligt min mening har melodiradion icke fått den effekt som var avsedd.

I vår motion har vi framkastat tanken, att Sveriges melodiradio skall ersättas med en speciell ungdomsradio, benämnd Sveriges ungdomsradio. Om detta skall ske i form av ett speciellt ljudradioprogram får i så fall närmare utredas. Dock anser vi att om vi icke kan få tre parallella ljudradioprogram, skall huvuddelen av program 2 användas för speciella ungdomsprogram. Programmen skall skapas av ungdom och för ungdom. Ungdomsradion skall tillgodose ungdomens behov av goda program, varierande sådana, attraktiva programinslag på tider av dygnet då man kan förutsätta att lyssnarfrekvensen bland ungdomen är störst. Programmen skall vara underhållande men också samtidigt ha ett inslag av rent ungdomsfostrande karaktär. Frågor om utbildning, idrotts- och fritidsverksamhet, yrkesval, film, böcker, religiösa och humanistiska spörsmål skall även ha sin givna plats i ungdomsradion.

Ungdomsradion skall återspegla ungdomens liv och arbete i dagens sam-

hälle och beröra de problem och problemkomplex som möter dagens ungdom. Givetvis skall ungdomsradion återspegla de arbeten som utföres av skilda ungdomsorganisationer såsom de politiska, religiösa, nykterhets- och folkbildningsorganisationerna och icke att förglömma idrottsrörelsen. Ja, all ungdomsverksamhet av ideellt slag skall den tilltänkta ungdomsradion försöka att återspegla och lämna glimtar av deras verksamhet.

Programmen skall helt naturligt inte få en alltför ensidig inriktning; givetvis skall berättigad hänsyn tagas till ungdomens skiftande behov och intressen. Tonårsungdomen önskar ett lättare underhållningsprogram än den äldre ungdomen, vilket man måste ta hänsyn till vid programmens uppläggning.

Vad man däremot inte skall giva avkall på är att programmen skall uppläggas så att man icke åsidosätter dess fostrande betydelse.

Den återstående programtiden som icke behöver användas för ungdomsradion skall användas av melodiradion, och då vill jag särskilt framhålla att programmen skall vara utformade så att hänsyn tas till den lyssnarkrets som hör dessa program, skiftesarbetare, långtradarchaufförer, husmödrar m. m. Dessa vill ofta ha ett lättare program.

Det synes enligt min mening vara värt att pröva uppslaget med en speciell ungdomsradio, vilket skulle kunna vara ett verksamt medel i ungdomsfrämjande syfte. Ansvar för programmens uppläggning skulle läggas på en ungdomskommitté med starkt ungdomligt inslag. De stora ungdomsorganisationerna skall aktivt medverka i programmens uppläggning. Genom den här skisserade ungdomsradion kunde Sveriges radio ge sitt aktiva och värdefulla stöd åt de olika ungdomsorganisationernas verksamhet.

Herr talman! Jag är medveten om att jag av konstitutionella skäl är förhindrad att ställa något yrkande rö-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

rande radioverksamhetens utformning. Jag har dock genom mitt inlägg i denna debatt velat föra fram frågan och aktualisera densamma. Samtidigt vill jag uttala en förhoppning om att ledningen för Sveriges radio måtte finna skäl till att närmare fundera på uppslaget om ungdomsradion. Jag vill slutligen, herr talman, yrka bifall till de av herr Ferdinand Nilsson och Svensson i Vä fogade reservationerna till första lagutskottets utlåtande nr 40.

I detta anförande instämde herrar *Dahlgren* (cp) och *Gomér* (cp).

Herr PALM (h):

Herr talman! Under denna debatt har flera gånger sagts att det skulle vara en liten fråga vi nu behandlar. Ändå har denna proposition framlagts på ett sätt som tyder på att i varje fall regeringen anser frågan synnerligen betydelsefull. Den snabba forceringen måste nämligen motiveras med att frågan gäller en angelägenhet där uppskov skulle kunna vara riket till men eller att synnerliga skäl i övrigt skulle föreligga för att frågan behandlas nu.

Det är ofta så att ordflödet här i kammaren står i omvänd proportion till frågornas vikt. Jag är emellertid inte säker på att frågan är så liten, i varje fall blev jag inte övertygad härom av herr Martinssons anförande. Jag skall inskränka mig till att helhjärtat instämma i herr Munktells välförtjänta tillrättavisning av hr Martinssons sätt att betygsätta de yttranden som har förelegat från rättsvetenskapligt håll. Om man från de maktägandes sida har den inställningen, att expertutlåtanden inte är något värda, ifall de inte är användbara för det egna syftet, är vi inne på farliga vägar. En sådan inställning står i dålig överensstämmelse med demokratisk uppfattning om sanning och rätt.

Herr Martinsson nämnde något annat. Han erinrade om att Sveriges radio i ett reportage skadat en resebyrå,

och det är riktigt. På grund av att det saknas klarhet i fråga om ansvarigheten i Sveriges radio, kunde inte denna resebyrå, som bevisligen lidit skada av ett felaktigt reportage, få skadestånd eller rättelse på annat sätt. Men hur kan detta användas som motiv för denna åtgärd mot Radio Nord och Radio Syd? Nog tycker jag det vore angelägnare och i varje fall mera brådskande att klara upp ansvarighetsfrågan för Sveriges radio än att så skyndsamt skjuta radiopiratskutan i sank.

Det nordiska samarbetet har nämnts i debatten, och just det förslag som nu föreligger anges som ett väsentligt utslag av nordiskt samarbete. I det fallet tycker jag att talesättet om berget som födde en rätta är i högsta grad tillämpligt.

Man brukar inte skjuta mygg med kanoner — om inte handlingen utlöses av någon alltför hastig impuls. Man kan dock otvivelsaktigt gottskriva piratradion för en del saker. Sälunda har Sveriges radio startat melodiradion, som många har haft glädje av, och detta är ett bevis på att konkurrensen varit nyttig.

Många starka argument har lagts fram för att detta ärende borde uppskjutas och lagen bättre förberedas och för att i varje fall nordisk lagstiftning bör bli likartad. Ett särskilt starkt skäl är att eftersom detta är en internationell fråga, man borde avvakta den behandling som förestår inom Europarådets juridiska kommitté.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen av herrar Alexanderson, Gösta Jacobsson m. fl.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Vad vi just nu diskuterar är ett förslag till lagstiftning som skall göra det möjligt för oss att upprätthålla den internationella rättsordningen på radioområdet. Det är alltså en liten fråga. Det är en praktisk fråga.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Jag delar helt herr Cassels uppfattning att frågan i detta parlament lika väl som i det norska skulle kunnat passera utan debatt, om man inte från visst håll hade funnit det angeläget att låta det gå troll i ord och politik i sakfrågan.

Jag anser mig därför nödsakad att ånyo påminna om de internationella regler som gäller på telekommunikationernas område och de förpliktelser som i det sammanhanget åvilar vårt land. Härvid måste jag uttrycka min stora förvåning över att fru Gärde Widemar från denna talarstol betraktar den omständigheten, att man från den svenska regeringens sida lägger fram ett lagförslag, som inte syftar till något annat än att man skall följa upp den rekommendation som har ställts till den svenska regeringen och därmed också till den svenska statsmakten som ett uttryck för diktatur. Ja, den sista som jag hade väntat mig att få höra det uttrycket från var ändå första lagutskottets ordförande, som mer än någon annan borde ha respekt för åtgärder och förslag som syftar till att vi skall hålla de konventioner och reglementen som vi har ratificerat.

Jag vill vidare i anledning av debatten som den hittills har förts gärna understryka att vad vi här har att diskutera inte är frågan om kommersiell radio eller inte, inte frågan om monopolradio eller inte utan det är frågan om huruvida vi skall följa upp vad vi känner som en moralisk förpliktelse, nämligen att se till att den konvention, de regler, vi har godkänt också respekteras. Jag är mycket överraskad över att det finns personer som menar att man kan skjuta en sådan fråga åt sidan.

Låt mig, herr talman, efter att ha gjort denna deklaration på grund av inträffade omständigheter i kammaren och anmärkningsvärda uttalanden, påminna om att på telekommunikationernas område sedan många år tillbaka pågår ett samarbete som omfattar prak-

tiskt taget alla världens länder. Utan överdrift kan man påstå att det samarbetet är oundgängligen nödvändigt för dagens samhällsliv. Detta gäller i all synnerhet radiotrafiken. Trängseln i etern är enorm och sändningsfrekvenserna är i hög grad begränsade. Just på grund av det sistnämnda har det varit nödvändigt att med största noggrannhet dela upp frekvensbandet mellan olika slag av trafik och mellan skilda områden och stater. Önskemålen om att få frekvenser har varit många, ja, så många att inte alla på långt när har kunnat tillgodoses. Att man har kunnat åstadkomma en överenskommelse beror enbart på att man från ömse håll har visat tillmötesgående, att man har jämkat de olika önskemålen från de skilda staterna i förhållande till varandra och på så sätt fått en fördelning. Man har fått en konvention, som sedan har ratificerats.

Här har sagts — och det behövde kanske inte upprepas men jag vill ändå gärna göra det — att denna konvention tillkom 1959 och i anslutning till den ett internationellt radioreglemente som förbjuder sådan radioverksamhet som bedrivs av piratsändarna. Radioreglementet innehåller således följande klara och otvetydiga bestämmelse — jag citerar ordagrant: »Det är förbjudet att utanför nationellt territorium upprätthålla och driva rundradiostationer ombord på fartyg, luftfartyg eller varje annat flytande eller luftburet föremål.»

Så gott som alla världens länder har också godkänt telekonventionen och radioreglementet. Varför har man gjort det? Jo, därför att man känner att det är ett gemensamt intresse för samtliga länder att man kommer överens om hur de tillgängliga radiovåglängderna skall fördelas mellan de olika länderna. Det är en fullständig motsvarighet till de diskussioner, jämkningar och överenskommelser som vi har på andra områden i det internationella sam-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

arbetet. Vi skall ställa denna konvention i paritet med andra internationella överenskommelser som vi har undertecknat och rörande vilka vi vid så många tillfällen alldeles enhälligt har konstaterat att de måste respekteras, om det skall kunna bli någon ordning och samlevnad i världen. Utan en sådan överenskommelse skulle det nämligen uppstå ett fullständigt kaos i etern.

Det är denna praktiska fråga som vi här diskuterar — eller rättare sagt denna praktiska frågas konsekvens. Hur skall man bära sig åt för att medverka till att skapa respekt för den överenskommelse, som man har träffat? Motivet till det mellanfolkliga samarbetet på detta område har för övrigt också fått ett mycket auktoritativt uttryck i ett memorandum, som utgavs vid 1948 års FN-konferens om informationens frihet. I detta memorandum heter det bl. a.: »Den världsomfattande spridningen av radiovågor, som ej tar hänsyn till nationella gränser, det begränsade antalet tillgängliga frekvenser och faran för ömsesidig störning mellan radiostationer kräver en rättslig reglering, därest radioväsendet skall kunna fungera tillfredsställande. Det finns inga hinder för utgivningen av ett obegränsat antal tidningar eller framställningen av ett obegränsat antal filmer. — — — Frekvensbandens begränsning omöjliggör emellertid, att ett obegränsat antal radiostationer upprättas. Frekvenserna måste fördelas mellan de olika kategorierna av radiotrafik — — — och mellan stationerna i olika områden och stater.»

Helt i linje med detta förbud som telekonventionen och radioreglementet innehåller mot piratsändare har till radioreglementet fogats en rekommendation i vilket medlemsstaterna anmodas att vidta erforderliga åtgärder för att förhindra piratsändarnas verksamhet. Som motiv för ett ingripande anförs också, förutom de skäl som nämndes i

mitt citat ur FN:s memorandum, att piratsändarna inte är underkastade några nationella lagar och förpliktelser och att de inte heller iakttar några sådana. När denna rekommendation skickades ut åtföljdes den av en rekommendation från presidenten för den europeiska rundradiounionen, daterad den 15 juni 1960, till unionens medlemmar. Där säger han:

»...med hänsyn till den trängande nödvändigheten av att bringa till upphörande driften av sändare, som redan äro i verksamhet, och att hindra förverkligandet av planer på att upprätta nya sådana sändare anbefalles medlemmarna».

Jag skall bara citera den sista rekommendationen därför att det är bara den som är relevant i sammanhanget, eftersom vi diskuterar lagstiftning. Denna punkt lyder:

»...att företaga väsentliga ansträngningar för att åstadkomma en nationell lagstiftning, som medför straffansvar för hjälp och stöd, till drift av sändare av ifrågavarande slag i vad gäller tillhandahållandet av förnödenheter, proviant, tekniskt bistånd, kapital, reklammaterial och program samt arbete och tjänster.»

Mina damer och herrar! Detta är den rekommendation som har tillställts oss. Man kan le åt den om man vill, men den som är intresserad av ett internationellt samarbete gör det sannolikt inte.

Under det senaste året har det etablerats ett antal radiosändare, som begagnas för rundradiosändning utan något tillstånd från någon myndighet i någon nation. Sändarna har upprättats på fartyg, som har förlagts till internationellt vatten utanför ett lands kust. De första sändarna av detta slag dök upp i våra farvatten för några år sedan och riktade sig till allmänheten i de nordiska länderna. I samförstånd med internationella teleorgan anmälades förhållandet för regeringarna i de länder i vilkas fartygsregister sändarfartygen

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

var registrerade. Fartygen ströks då omedelbart ur dessa länders fartygsregister, men sändarfartygen hade ett antal nya flaggor i sina sjökistor och kunde tydligen växla nationalitet efter behag. I själva verket är det numera mycket tvivelaktigt om flera av dessa fartyg verkligen har något hemland och om de rätteligen inte är statslösa. Till detta är att säga att Radio Nords fartyg — numera försetts med ett nytt namn — har Panamas flagg. Panama har icke biträtt den internationella konventionen. Det är för övrigt ett land som inte biträder några sådana och därför är föremål för blockad både från Transportarbetarinternationalen och från sjöfolkets motsvarande organisation.

Med anledning av att konventionsstridiga sändare etablerat sig i de nordiska farvattnen lät de nordiska regeringarna genom en gemensam ämbetsmannadellegation undersöka vilka åtgärder som lämpligen kunde och borde vidtas mot dessa. Man kom efter åtskilligt arbete slutligen fram till den samstämmiga uppfattningen att en lagstiftning riktad mot piratsändarna borde genomföras. Frågan kom också på danskt och norsk initiativ under Nordiska rådets prövning. Som bekant resulterade det i att rådet med stor majoritet rekommenderade att de nordiska regeringarna gemensamt skulle vidta åtgärder mot de konventionsstridiga sändarna.

Alla de nordiska regeringarna har nu till sina respektive riksdagar lagt fram förslag till lagstiftning mot piratsändare. Den svenska regeringens proposition överensstämmer på ett undantag när helt med det svenska lagrådets förslag. För undvikande av allt missförstånd är jag angelägen att understryka att jag har precis lika stor respekt för lagrådet som fru Kristensson.

Vad finns det då för anledning att här ta upp en debatt om själva lagför-

slagets innehåll, när ändå den högsta juridiska myndighet som finns i vårt land har förklarat att lagen kan se ut på detta sätt? Förslaget har också, som bekant, tillstyrkts av majoriteten i första lagutskottet, men det finns reservanter. Dessa har här talat länge och ingående om propositionen men kanske mest om andra saker.

Tittar vi på reservationerna och på en del av de motioner som är framburna i anledning av propositionen, finner vi en sak som är ganska genomgående, nämligen att man nog på alla håll — jag undantar herr Björkman, vars motivering är oklar — är beredd på att åtgärder av något slag bör vidtas. Herr Heckscher har givit precis den motivering som jag redan har anfört för att förslaget i dag lagts på riksdagens bord. Han säger i sin motion, och han har därvidlag sitt förtroenderåd — sin hjärntrust — med sig, följande:

»Radio- och televisionssändning kan enligt sakens natur» — observera detta uttryck — »av rent tekniska skäl inte få drivas helt fritt.» — »För Sveriges del», säger herr Heckscher i fortsättningen, »är det uppenbarligen ett intresse att skydda medborgarna inte bara för sådan radio- och TV-sändning som direkt stör andra stationer utan också från sådan sändning som *kan* utgöra en fara för störning.» Han säger vidare: »Den rekommendation som avgavs av Nordiska rådet vid dess möte i Helsingfors tar sikte på att ett sådant samarbete skall äga rum». Detta samarbete skulle gälla vidtagandet av åtgärder.

Så långt räcker alltså enigheten. Där emot uppstår tveksamhet när man går vidare och börjar diskutera vilka åtgärder som skall vidtas och vid vilken tidpunkt det skall ske. Här sätter meningsskiljaktigheterna in.

Låt mig påminna om vad jag sade för en stund sedan, nämligen att innan vi kom till den standpunkten att

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

ett lagförslag skulle läggas fram, hade vi provat en rad andra åtgärder; det kan jag försäkra kammarens ledamöter. Vi sprang inte på lagförslaget utan vidare, om nu någon tror det. Vi ägnade oss inom departementet åt ett mycket omfattande arbete för att undersöka vilka andra åtgärder som möjligen skulle kunna tillgripas för att komma till rätta med detta problem och stoppa de konventionsstridiga radiosändarna. Vi gick så långt i våra ansträngningar att vi tillsatte en expertgrupp i kanslihuset med uppgift att gå igenom tänkbara motåtgärder på olika områden. I denna expertgrupp fanns representanter för justitie-, utrikes-, kommunikations-, finans- och handelsdepartementen.

I detta sammanhang diskuterades bl. a. ingripande mot själva fartyget, skapande av en tilläggszon utanför territorialgränsen, radiotekniska åtgärder av skilda slag, åtgärder på beskattningens område och exportförbud. Allt eftersom vi dryftade de olika förslagen i expertgruppen upptäckte vi att man icke kunde acceptera dem, därför att de antingen inte var tillräckligt effektiva eller också inte stod i överensstämmelse med svensk rättsuppfattning. Följaktligen förkastades de. Då återstod frågan om åtgärder för kriminalisering, d. v. s. tredje punkten i den rekommendation från presidenten i Europeiska rundradiounionen, som jag tidigare har citerat.

På precis samma sätt gick danskarna till väga. De hade också en expertgrupp och de diskuterade också vilka möjligheter som förelåg för att man skulle komma till rätta med de konventionsstridiga sändare som fanns efter de danska kusterna. Men även den danska inventeringen gav vid handen att en lagstiftning var den enda väg man lämpligen borde gå.

Herr talman! Jag vet inte hur mycket denna fråga har diskuterats i utskottet, men det finns ledamöter som sagt mig

att sällan har en så liten fråga diskuterats så mycket som denna — det får stå för deras räkning; jag bara citerar. Men under första lagutskottets prövning har motionärerna och reservanterna inte kommit med något enda uppslag. Det enda de har föreslagit har varit att bordlägga frågan till hösten, så att den måhända mognar under den eventuella rötmanad som kan uppstå 1962, eller att också låta Europarådets experter — inte juridiska kommittén — se på den. Motionärerna och framför allt reservanterna talar endast yvigt om att det måste andra åtgärder till än de som kommunikationsministern och regeringen har föreslagit. Konkretisera er, mina damer och herrar! Är ni så säkra på att detta är fel, har ni väl något annat alternativ än bordläggning!

Men här finns inte någonting, om jag inte räknar vad herr Heckscher presenterade i fortsättningen av sin motion, nämligen att man skall ta död på de konventionsstridiga sändarna genom att etablera kommersiell radio och TV här i landet. Jaja, det är kanske det som ligger under fernissan om man skrapar länge! Jag säger på nytt att frågan om kommersiell radio och TV inte skall diskuteras i dag. Den har ingenting med dessa problem att göra. Den frågan, herr Heckscher, skall vi ta upp till hösten, ty statsutskottets fjärde avdelning har beslutat att er motion skall prövas då. Frågan om monopolradio kan man givetvis också diskutera till hösten, om man vill. Herr Christenson i Malmö ville diskutera den redan i lördags. Annars är det ju så att den överenskommelse vi har mellan Sveriges Radio och staten utgår den 1 juli 1964 och skall sägas upp 1963. Innan dess lär vi inte kunna göra någonting åt saken, för så vitt inte damerna och herrarna på oppositionsidan menar att vi skall strunta i att respektera också den överenskommelsen. Man vet ju aldrig var ni stannar när ni håller på.

Jag är för övrigt inte övertygad om

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

att införande av kommersiell radio och TV i Sverige skulle innebära ett medel mot de konventionsstridiga sändarna.

Efter att på detta sätt ha penetrerat förslaget i reservationen måste jag alltså konstatera, att damerna och herrarna kommer med skäligen tomma påsar — några alternativ finns inte i dem. Det var ju tur att förslaget om bordläggning och Europarådet fanns; annars hade situationen varit ännu mera prekär och besvärande för er.

Den fråga som somliga vill ta upp till diskussion är själva lagstiftningens utformning. Jag har sagt och vill gärna upprepa — med samma respekt för lagrådet som fru Kristensson har — att lagrådet förklarat att denna typ av lagstiftning kan accepteras.

Lagrådet skriver nämligen: »Utformas lagstiftningen enligt de av lagrådet ovan angivna riktlinjerna, synes vårt land i rimlig mån uppfylla de förpliktelser konventionen ålägger.»

Observera att det inte är jag utan lagrådet som använder ordet förpliktelser. Jag använder det nu bara i förklarande syfte. Och om lagrådet säger att riktlinjerna är bra utformade, så begriper jag inte att de som hyser samma stora respekt som jag för lagrådet kan ha något att invända mot lagtexten.

Vad tvisten här gäller är närmast huruvida vi skall genomföra lagen nu eller inte. Oppositionen har därvidlag funnit en möjlighet att hänga upp yrkandet om uppskov på att låta Europarådets expertkommitté för radio och television ta upp frågan om piratsändningarna vid sitt nästa sammanträde, som lär äga rum instundande juni månad. Här säger man sig kunna acceptera förslaget till åtgärder, om det bara blir större bredd på överenskommen. Men är det verkligen någon som tror att Europarådets expertkommitté har tid och möjlighet att på ett halvår åstadkomma detta? Jag skall här ge ett par exempel på hur lång tid det tar, när man i Europarådet skall

träffa överenskommelser av ungefär denna typ.

Arbetet med konventionen om vissa regler beträffande internationell skiljedom har pågått sedan 1958 och befinner sig allttjämt på expertstadiet. Arbetet med konventionen om juridiska personers etablering, d. v. s. aktiebolags bildande m. m., påbörjades 1956, och först i dagarna har förslag framlagts. När det gäller konventionen om vägtrafikbrott inledde experterna sitt arbete för tre år sedan och är ännu inte färdiga med det.

Det brådskar inte i detta fall, säger oppositionen, och därför kan vi vänta på Europarådet. Men frågan är hur länge vi skall vänta. Skall vi dröja till dess att hela Östersjön är full av piratsändare, innan vi träffar ett avgörande? Under 1961 fick vi tre piratsändare, nämligen Radio Nord i mars, sedan DCF i Öresund och en filial till Radio Mercur i Stora Bält. Det kan för övrigt i sammanhanget kanske vara på sin plats med en liten överblick.

Enligt uppgifter i pressen, vilka delvis härstammar från piratsändarna själva, finns det avancerade planer på konventionsstridiga sändare vid Helsingfors och Göteborg samt på TV-sändare i Öresund. Likaså har Radio Nord aviserat planer på att öka sin sändareffekt. Men detta är som sagt pressens uppgifter och jag går inte i god för deras riktighet.

Nej, mina damer och herrar, om det finns anledning att kritisera regeringen, så är det för att vi inte har lagt fram förslag tidigare. Ärendet har hänskjutits till Nordiska rådet, och rådet har givit uttryck för uppfattningen att det brådskar med att vidta åtgärder. Ur reciten till juridiska utskottet ber jag att i översättning få läsa upp följande:

Den omständigheten, att s. k. piratsändare har varit i verksamhet i flera år i strid med detta reglemente och att deras existens på så sätt har varit tolererad, bör efter utskottets uppfattning inte avhålla respektive länder från att

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

snarast gripa in. Ej heller det förhållandet att motsvarande spörsmål uppstår för länderna utanför Norden, t. ex. Holland, och att dessa länder ännu inte har gripit in bör efter utskottets uppfattning medföra att man ställer sig avvaktande från de nordiska ländernas sida på detta område.

Jag tror inte vi kommer förbi vad Nordiska rådet har framhållit. Här i Sverige brukar vi ju ha stor respekt för Nordiska rådet. Somliga menar att respektens ändå är för liten och att vi bör öka den.

Fru Gärde Widemar sade att det här inte föreligger några förpliktelser för Sverige att vidta dessa åtgärder, och jag återkommer till detta. Jag har inte vare sig i propositionen eller i mitt tidigare anförande i dag påstått att konventionen *ålägger* oss en förpliktelse att ingripa på sätt som föreslagits.

Om herr Cassel med flera råkar »ha propositionen i sin bänk» — för att citera honom själv — finns det på sid. 16 i denna en förklaring, där jag säger: »De förpliktelser att verka för radioreglementets efterlevnad, som får anses följa av vårt lands anslutning till den internationella telekonventionen, liksom landets påtagliga intresse av att reglementets föreskrifter ej åsidosättes synes mig utgöra vägande skäl för ett ingripande från svensk sida emot dessa sändningar.» Här gäller det alltså för oss att göra vad vi kan för att skapa respekt för den konvention och det reglemente som vi själva har accepterat och undertecknat.

Herr talman! Jag skall sluta nu på ungefär samma sätt som herr Cassel, bara med en liten modulation — och gör jag det så bör det väl vara bra! Jag säger som jag sade från början, att detta är en mycket liten fråga. Det gäller om vi skall göra vad vi kan för att skapa respekt för konventionens bestämmelser eller inte, och denna fråga borde inte ha vållat någon diskussion. Jag är bara ledsen över att det finns de som

genom att göra politik av denna fråga försöker att få ut fördelar åt sig själva. Jag finner det vara anmärkningsvärt att sådant förekommer vid handläggandet av *en ren sakfråga*.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Skoglund började med att säga att det gått troll i ord och att man har gjort politik av en sakfråga. Jag kan inte alls dela denna uppfattning. Denna fråga är helt naturligt ytterst politiskt kontroversiell. Herr Skoglund som socialdemokrat och jag som företrädare för en konservatism, som bygger på den klassiska liberalismens grund, kan från våra olika utgångspunkter omöjligen se på denna fråga på samma sätt.

Självfallet är det mycket angeläget med en viss ordning i etern. Men när herr Skoglund talar om trängseln i etern, normer o. dyl. slår han in öppna dörrar. Vi har nämligen även från vårt håll framhållit detta. Visst är vi skyldiga att följa telekonventionen, det är alldeles uppenbart. Vi är emellertid för-
denskull inte skyldiga att nu helt tvärt och dessutom ytterst rigoröst lagstifta enligt propositionens linjer i denna fråga. Jag skulle vilja fråga statsrådet Skoglund: Anser statsrådet att t. ex. England, Västtyskland, Frankrike och många andra länder har begått brott mot sina internationellt-rättsliga förpliktelser när de godkänt telekonventionen men inte lagstiftat på det nu föreslagna sättet?

Vidare talar statsrådet Skoglund om rekommendationer och menar samtidigt att de frågor vi nu diskuterar är av rättslig natur. Rekommendationen är dock inte ett lagförslag. Statsrådet Skoglund kan väl ändå inte påstå att rekommendationen ålägger oss några förpliktelser?

Enligt min uppfattning är det en mycket allvarlig fråga att utvidga det straffbelagda området på sådant sätt som nu föreslås. Jag vill deklarera att

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

de principiella synpunkterna härvidlag för mig är av avgörande betydelse. Denna lagstiftning står enligt min mening i klar strid med vissa av de grundläggande medborgerliga fri- och rättigheterna och med de värderingar som vi allmänt hyllar och som vi har fått kämpa så hårt för att få erkända, framför allt yttrandefriheten.

Det invänds att alla inte kan använda denna speciella form av yttrandefrihet. Nej, det är alldeles sant, men tekniken utvecklas fortlöpande, och varför skulle vi kväva denna möjlighet i dess linda?

Jag skulle vilja sluta med att påpeka att det slog mig hur herr Skoglund upprepade gånger försökte skämta beträffande dessa högst allvarliga frågor. Dessa statsrådet Skoglunds försök är kanske symtomatiska för hur gränslöst olika vi ser på detta problem. Jag betraktar inte detta som »en mycket liten fråga», såsom herr Skoglund uttryckte sig, utan anse den vara av största *principiella* betydelse.

Fru GARDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! I likhet med herr Munkell vill jag betyga att också jag anser att vi skall fullfölja våra åtaganden enligt internationella konventioner och reglementen. Det finns emellertid ingenting i telekonventionen och i radio-reglementet som säger att de handlingar som här föreslås bli kriminaliserade skall straffbeläggas. I konventionen står att det är förbjudet att sända från internationellt vatten, men ingenting om straffbestämmelser. Det sägs endast att vid störning skall anmälan ske till den internationella frekvensfördelningsbyrån och dessutom att man genom förhandlingar med vederbörande land skall försöka komma till rätta med problemet.

Det är vidare riktigt att den internationella teleunionens president har utfärdat en anmaning till medlemmarna att genom nationell lagstiftning verka för reglementets upprätthållande. Ett råd

från teleunionens president är väl emellertid inte förpliktande på samma sätt som en konvention, och det kan i varje fall inte på något sätt tvinga oss till en lagstiftning, som inte har varit avsedd vid konventionens tillkomst.

Att något införande av kriminallagstiftning inte var avsikten vid reglementets tillkomst har även intygats av generaldirektör Sterky inför utskottet. Han sade nämligen där att det i konventionen inte var tal om någon strafflagstiftning, utan att den frågan kommit upp senare. Därför är det fel då man hävdar, att konventionen förpliktar oss att införa denna lagstiftning. Och min förnämsta anmärkning mot lagstiftningen är, att den är alltför vittgående och kriminaliserar i en utsträckning som inte står i överensstämmelse med svenskt rättsmedvetande.

Herr Skoglund säger att man gick igenom vilka åtgärder man skulle kunna vidtaga, innan man föreslog lagstiftning, men förkastade de olika uppslagen, därför att de inte stod i överensstämmelse med svenskt rättsmedvetande. Då vill jag framhålla, att det är väl lika angeläget att få en lag som står i överensstämmelse med svenskt rättsmedvetande. Jag tror inte man kommer åt det stora problemet, alltså den anhopning som finns på de olika våglängdsbanden, genom en rationell lagstiftning, utan jag tror att man måste lösa det genom förhandlingar på det internationella planet. Och där måste antagligen ganska kraftiga åtgärder vidtagas, om det skall gå att skapa reda i det kaos som — det har ju alla här vittnat om — för närvarande råder i etern.

Herr Skoglund säger att vi kommer med tomma påsar, då vi föreslår överläggningar på såväl nordiskt som internationellt plan. Men om vi hade en lösning, om vilken vi kunde säga, att detta är vad som måste göras, skulle vi naturligtvis lägga fram denna. Det är emellertid inte så lätt att finna lösningen på ett internationellt problem

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

från vår ståndpunkt här uppe i Norden, utan vi måste ta kontakt med de internationella organisationerna.

Fru KRISTENSSON (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker att kommunikationsministern ändå kan vara förtjänt av ett tack för deklarationen, att vi inte har någon juridisk förpliktelse att införa en sådan här lag utan endast en moralisk förpliktelse.

Kommunikationsministern säger att vi reserverar tydligen menar att denna fråga skall skjutas åt sidan. Men så har åtminstone inte jag sett saken. För mig framstår det såsom uppenbart att det föreliggande lagförslaget inte alls löser det problem man främst vill lösa, nämligen att skapa reda i etern. Detta stora problem har för övrigt kommunikationsministern själv utvecklat inför kammarens ledamöter. Det lagförslag vi i dag behandlar tar endast sikte på två av de 500 icke legala sändare som finns och löser inte tillnärmelsevis alla de problem som pockar på en effektiv lösning.

Kommunikationsministern säger vidare att de flesta länder ratificerat denna konvention och att vi här i Sverige är vana vid att konventionsbestämmelser skall följas. Jag vill då bara helt kort erinra om de diskussioner vi häromdagen hade rörande likalönskonventionen, där vi från reservanthåll gjorde gällande att riksdagen borde rekommendera regeringen att undersöka möjligheterna till arbetsvärdering. Det är en rekommendation som återfinns i likalönskonventionen. Socialdemokraterna ansåg emellertid inte förslaget värt att övervägas.

Kommunikationsministern aktualiserade i sitt anförande även frågorna om kommersiell radio och TV och gjorde ett ganska stort nummer av dem. Jag vill erinra om att det i dag finns kommersiella radio- och TV-sändningar från Västtyskland som kan höras och ses

långt in över Danmarks gränser, vilket gjort att man i Danmark överväger införande av kommersiell radio och TV. Skulle kommersiell radio och TV införas där måste vi i Sverige se på dessa frågor på ett annat sätt än tidigare. Då kommer nämligen många svenska lyssnare och tittare att kunna höra och se kommersiell radio och TV från Danmark — frågan förs alltså in på våra knutar vare sig vi vill det eller ej.

För övrigt har efterfrågan på kommersiell TV ökat kolossalt på senare år. 1949 var det bara ett land som hade kommersiell TV, 1954 var det inte mindre än 17 länder, 1959 var det 36 länder och i dag är det 42 länder som har kommersiell TV. År 1960 fanns 93 miljoner TV-mottagare och av dessa kunde 84 miljoner nås av kommersiell TV. Detta är emellertid en fråga som vi inte skall diskutera i dag — den kommer upp i höst. Men jag har velat nämna dessa saker därför att utskottsmajoriteten säger att här skulle introduceras en nyhet och att vi skall vara föregångare när det gäller en lagstiftning av detta slag. Men när det gäller det kommersiella inslaget i radio och TV har man tydligen inte samma känsla av att det är angeläget att följa med i utvecklingen.

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp) kort genmäle:

Herr talman! Man säger att detta är en liten fråga. Jag vill då erinra om att den i alla fall inte är mindre än att den kommit minst lika mycket oro åstad i Danmark och Finland som här i Sverige. I båda parlamenten har frågan varit uppe flera gånger och fått vandra i skilda instanser, och hur danskarna kommer att lösa frågan vet vi inte än.

Ingen kommer ifrån i denna debatt, att vad departementschefen säger på s. 17 i propositionen inte längre är relevant. Det heter där:

»Med hänsyn till bl. a. de geografiska och språkliga förhållandena synes det härvid vara av väsentlig betydelse, att

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

åtgärderna blir av likartat slag i åtminstone Danmark, Finland, Norge och Sverige, så att vad som är förbjudet i det ena landet icke blir tillåtet i något av de andra.»

Men, herr talman, det är ju vad som skett. Skillnaderna är stora — så stora att man knappast kan se någon likhet. Jag har den finska lagtexten i min hand, och hur jag än läser denna finner jag att det faktum står kvar, att åtgärder skall vidtas endast om sändare på ett menligt sätt stör radiosändning från ett nordiskt land eller om sändningen strider mot lag eller god sed. Annars sker ingenting, hela förslaget är uppbyggt på dessa ord att det skall vara en störande verksamhet som sändaren utför för att åtgärder skall vidtagas.

I och med att skillnaderna är så stora har ju mycket i kommunikationsministerens motivering fallit.

Det sägs vidare att vi reservanter inte presenterat några förslag till en lösning.

Vi säger på sid. 27 att »det finns ingen anledning att nu föregripa den diskussion, som förestår i Europarådets juridiska kommitté för radio och television, som enligt uppgift sammanträder i juni. Denna diskussion kan leda till åtgärder av helt annat slag än dem som regeringen föreslagit.»

Herr talman! Detta är väl i alla fall en liten ansats till ett förslag.

Till slut vill jag, herr talman, framhålla att jag för min del inte räknat med någon politisk utdelning av min ståndpunkt i denna fråga.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet **SKOGLUND**:

Herr talman! Det var ett par saker jag gärna skulle vilja ta upp just nu.

Fru Gärde Widemar rekommenderade oss i kommunikationsdepartementet att vända oss till de stater, under vilkas flaggor vederbörande fartyg seglade. Tidigare seglade Radio Nord under Nicaraguas flagg. Vi gjorde då genom UD

en demarsch, ty den staten hade undertecknat konventionen, och då vägrades Radio Nord att segla under den flaggan. Men — som jag sade förut — man hade flera flaggor i sjökistan och drog upp Panamas. Men Panama hade inte undertecknat konventionen, till den staten kunde vi följaktligen inte vända oss med en demarsch. Det kanske fru Gärde Widemar bör uppmärksamma.

Fru Gärde Widemar rekommenderade vidare förhandlingar. Med vem då? Med de konventionsstridiga sändarna kan man inte förhandla. Det är väl inte så första lagutskottets ordförande menar att man skall göra.

Sedan vill jag ytterligare understryka att vi inte betraktar detta som en rättslig förpliktelse utan som en moralisk. Parlamentet står i dag inför sitt eget avgörande: att ta denna lag eller inte. Det är detta jag velat betona i detta sammanhang för att skingra varje missförstånd.

Jag är, herr Munktell, ledsen över att jag vågade skämta. Jag tycker om folk som kan göra det, även i allvarliga sammanhang. Men inte mer om detta!

Högermannen Munktell har sagt att detta är en stor fråga, medan högermannen Cassel sagt att det är en liten fråga. Jag diskuterar inte denna sak vidare förän herrarna kommer överens om vad det är för typ av fråga vi debatterar.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag rekommenderade inte kommunikationsministern någonting utan refererade bara vad telekonventionen innehöll om vilka åtgärder som skall vidtagas för den händelse det förekommer störande sändningar. Det sägs ingenting i konventionen om att man skall genomföra nationell strafflagstiftning för att upprätthålla telekonventionens bestämmelser.

Det är beklagligt om man inte kan förhandla med de stater vilkas flagg dessa fartyg för. I sådana fall då det inte går att förhandla direkt måste man

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

vända sig till Teleunionen och åtgärder måste vidtagas på det internationella planet. Vi kan inte göra någonting alldeles själva.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet själv, herr statsråd, att det kan vara svårt att hinna med i anteckningarna ibland, och jag kan naturligtvis också ha uttryckt mig oklart. Vad jag sade var emellertid att detta *ur principiell synpunkt* är en stor fråga. Men detta med ett par sådana här fartyg är naturligtvis *materiellt* sett inte någon stor fråga, det är uppenbart.

Jag kan inte förstå vad kommunikationsministern menade när han sade att man inte kan göra en diplomatisk demarsch hos Panama. Man kan givetvis göra demarscher hos alla stater i alla uppkommande frågor. Om de sedan lyckas är ju en helt annan sak.

Chefen för kommunikationsdepartementet, herr statsrådet SKOGLUND:

Herr talman! Får jag fråga herr Munktell hur vi skall bära oss åt om vi skall göra en demarsch hos Panama, som inte har undertecknat konventionen. Vi har ingenting att falla tillbaka på, inga argument att gå fram med. Tydligt har herr Munktell samma uppfattning som fru Gärde Widemar, att vi då bara skall vika.

Herr KEIJER (fp):

Herr talman! Det har tidigare i debatten i dag hävdats att den lagstiftning som regeringen nu står i begrepp att genomdriva saknar berättigande, då det gäller de förhållanden som nu råder. I detta vill jag instämma. Ingen kan med skäl påstå att sändningarna från de nu aktuella sändarna stör svenska radiosändare och radiolyssnare i annan mån än att de möjligen genom sin förekomst oroar vissa myndigheters sinnen. Det lär heller inte kunna påstås att någon annan station klagat över att den blivit

störd och att den svenska regeringen av den anledningen måste ingripa nu. Det måste finnas andra orsaker till det här lagförslaget, andra än den i och för sig vackra hänsynen till en konvention som tydligen inte riktigt tas på allvar av andra länder. Kanske är dessa länder kallsinniga, inte av moraliska skäl utan därför att de räknar med en omarbetsning av konventionen inom de närmaste åren på grund av den väntade utvecklingen på teleteknikens område.

Jag vill, herr talman, gärna bekänna, att det inte är Radio Nord som materiell företeelse som uppkallat mig. Jag har inte lyssnat många gånger till dess sändningar och har föga intresse för programtypen. Det är snarare Radio Nord som uttryck för möjligheten att nå ut i etern på annat sätt än genom monopolradion, som kommit mig att begära ordet.

Herr statsrådet har nog många gånger fått kännning av missnöjesyttringar från skilda folkgrupper och folkrörelser beträffande de officiella radioprogrammen. Jag skall inte diskutera det berättigade i dessa klagomål i de enskilda fallen. Men en av orsakerna till missnöjet är att vi har alltför få sändare, alltför få möjligheter att möta högst legitima programintressen. Uppkomsten av s. k. piratsändare har en av sina orsaker i detta förhållande.

I dag gäller beslutet ett par stationer på havet, en i och för sig liten fråga. Men det är olustigt att varje kontakt med sådana stationer skall kriminaliseras och kunna medföra fängelsestraff. Detta strider, herr talman, mot det allmänna rättsmedvetandet. Och vad hindrar att man går vidare och genom en lätt lagändring kriminaliserar medverkan i längre bort belägna stationer, vilka formellt kan betecknas som »illegala» och där sändningen är avsedd att »mottagas i något av de nordiska länderna», som den ursprungliga formuleringen i regeringsförslaget löd. Detta öppnar olustiga perspektiv.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Det finns, herr talman, en inte så liten grupp människor i vårt land, som har fört en bestämd, men hittills ganska försynt kamp för rätten att legalt få etablera en fri sändare. Det är pingströrelsen. Den började för många år sedan att söka tillstånd. Jag förmodar man tänkte sig en sändare på mellanvåg, och det är inte så mycket att säga om avslaget på den begäran. Då vidtog man åtgärder för att etablera sig på internationellt vatten i Östersjön, alltså en situation lik den vi talar om här i dag. Man köpte ett fartyg och hade anskaffat en del av sändarutrustningen, men på grund av vissa omständigheter fullföljde man inte planen, utan hamnade så småningom i Tanger som IBRA radio. Men hur tror regeringen att det skulle ha uppfattats i landet, om fartygssändaren blivit en verklighet, och i så fall en rad kristna ledare nu fått lära känna Långholmen från insidan?

Jag nämnde att man hamnade i Tanger. Där fortsatte man att sända program riktade bl. a. mot Sverige i omkring fyra och ett halvt år. Enligt uppgift var den sändaren inte legal i så måtto att den våglängd man använde var officiellt tilldelad. Man sökte sig fram till en möjligast störningsfri kanal. Det var en mängd svenskar engagerade i produktionen; programmen inspelades i Sverige och sändes till Tanger. Ännu fler var aktiva understödjare. Åren där nere lär ha kostat omkring 15 miljoner kronor, gåvor av svenska givare. Hur skall detta räknas? Här har svenska medborgare understött en låt oss säga illegal radio. Är det inte kriminellt? Inte formellt enligt den lag vi har framför oss i dag, men i dess förlängning: intoleransen mot all konkurrens på radiosändningarnas område.

Det är detta som gör att så många inom t. ex. den religiösa folkrörelsen känner stark oro och olust inför den lag regeringen lagt fram. Svensk Veckotidning, Svenska missionsförbundets organ, skrev i en ledare då regeringsför-

slaget lades fram bl. a.: »Uppenbart är att den tvångslag som här skulle genomföras, saknar stöd i ett allmänt rättsmedvetande. Sådana lagar brukar direkt provocera lagbrott med skadlig inverkan även på rättsuppfattningen i stort. Det finns alltså mycket starka skäl att gå emot den ifrågavarande lagen, även om man är medveten om att friheten gruvligt missbrukas för kulturellt mindervärdiga och merkantilt snedvridande program.» Och litet längre fram i ledaren: »Det kan bli fråga om en ny konventikelkamp, då kristet folk avsiktligt bryter lag, till dess att lagens orimlighet framtvingar en lagändring.»

Jag skulle kunna citera andra liknande uttalanden från kristna ledare. Det är inte Radio Nord de försvarar, men de kräver att radiomonopolet brytes. I det fallet har de ett målmedvetet sällskap i flera av de politiska ungdomsförbunden.

Jag fruktar, herr talman, att det svaret kommer att ges, att Sverige inte har tillräckligt med våglängder för att tillmötesgå sådana önskemål. Men om jag inte är fel underrättad, så finns det stora möjligheter på ultrakortvågsbandet. Där får man störningsfri, tekniskt utmärkt mottagning, och sändningen stör inte andra.

För några år sedan begärde IBRA radio att få bygga en UKV-sändare för att sända program med främst religiöst innehåll. Jag tror att den tekniska expertisen inte hade något att invända. Men Sveriges Radio avstyrkte bestämt. Och regeringen följde Sveriges Radio.

Herr talman! Jag vill vädja till regeringen att göra en positiv insats för radioförsörjningen. Släpp loss de möjligheter som finns! Låt oss få en fri legal radio vid sidan av monopolet! Det är faktiskt ett bättre sätt att bekämpa de illegala sändarna än den lagstiftning vi nu skall ta ställning till.

I situationen nu yrkar jag bifall till reservationen av herr Alexanderson m. fl.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Vem kunde efter Nordiska rådets behandling av denna fråga i mars innevarande år tro, att propositionen om åtgärder gentemot den s. k. piratradion på hemmaplan skulle bli en stor politisk stridsfråga? Röstsiffrorna talade sitt tydliga språk. Med inte mindre än 48 röster och 5 nedlagda samt endast 7 emot beslöt som bekant Nordiska rådet att förorda åtgärder från regeringarnas sida gentemot piratsändarna. Mig föreföll det vid den tidpunkten mycket osannolikt, att något parti vid behandlingen här hemma ett par månader efteråt skulle uppträda mot lagförslaget och därmed också till försvar för piratradion.

Debatten har blivit mer och mer förvirrad. Man blandar ihop de olika begreppen. Det sägs att man vill ha konkurrens i etern. Fri kommersiell radio och TV är för en del det stora målet. Men för att nå dithän sluter man på många håll upp bakom den mycket tveklaktiga verksamhet, som bedrivs av de s. k. radiopiraterna i Östersjön och Öresund.

Jag vill kraftigt betona, att frågan om reklam i svensk radio eller TV enligt min mening inte har något med det aktuella lagförslaget att skaffa. När den dagen kommer då vi skall behandla den frågan, får vi väl ta ställning till dessa förslag. Redan höstriksdagen ger oss för övrigt tillfälle att behandla en högermotion rörande kommersiell television.

Tillåt mig bara på den punkten ställa en stillsam fråga: Är det så säkert, att den beskäftiga uppslutningen kring piratsändarna på lång sikt gagnar de krafter, som vill få till stånd kommersiell radio och television i Sverige? Den iver som visas kan få en rakt motsatt verkan. Jag avstår i dag från att diskutera Sveriges Radio och dess framtida verksamhet. Dagens debatt gäller om vi slappt skall finna oss i piratföretagens verksamhet utanför våra kuster. Det nu framlagda lagförslaget gäller inte frågan

om radiomonopol utan är en följd av Sveriges internationella förpliktelser när det gäller våglängdsskyddet — som Vecko-Journalen, som knappast kan beskylldas för att vara ett regeringsorgan, så riktigt anmärker.

Vad är det då som har inträffat på senaste tiden och som möjligen kan ha fått en och annan riksdagsman att ändra uppfattning? Det mest anmärkningsvärda är den väldiga kampanjen mot lagförslaget i folkpartiets största tidning, Expressen. Denna tidning närstående riksdagsmän tycks ha tagit starka intryck av denna kampanj, en kampanj som varit utan motstycke i svensk press, där ledare, reportage och insändare har dag efter dag propagerat för piratsändarna. Som kronan på verket kommer sedan den s. k. folkomröstningen. Eftersom detta »reklamjippo» tagits på allvar i vissa kretsar, är det nödvändigt med en kommentar och en granskning.

Herr Gustafsson i Borås framhöll exempelvis för en stund sedan, att Expressens omröstning kan ha begränsad betydelse, men att man inte, som han sade, kan missta sig på trenden. Enligt min mening har Expressen i sin enkät om inställningen till Radio Nord lyckats åsidosätta de flesta regler, som gäller för rundfrågningar bland allmänheten. Misstagen måste ha begåtts medvetet; annars hade man inte ernått en sådan fullständighet i listan över felgrepp.

Frågan som skulle besvaras i tidningens folkomröstning löd som bekant så här: »Skall monopolföretaget Sveriges Radio skyddas mot konkurrens genom en ny lag? JA innebär: Jag vill ha den nya lagen för radiomonopol. NEJ innebär: Jag vill ha fri konkurrens om lyssnarna.»

Den som framställt frågan har tydligen känt till att man kan få vilket resultat man vill i en undersökning, om man ställer en enda fråga och smyger in värdeladdade ord i den. För att få folk att svara nej till den nya lagen, har han för säkerhets skull pressat in två värdelad-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

dade ord i frågan — man kan ju aldrig veta hur starkt värdeladdat ett ord är. Den som besvarar frågan med ja, framstår således samtidigt som beskyddare av monopolföretag och vedersakare av den fria konkurrensen. Det är inte lätt att bryta mot vad som kanske uppfattas som grundläggande värderingar i samhället bara för att man vill acceptera ett lagförslag med speciell innebörd.

Vem skulle kunna motstå att vara för den nya lagen, om frågan hade formulerats t. ex. så här: Skall kapitalistföretaget Radio Nord få fortsätta att kringgå svenska bestämmelser? JA innebär: Jag vill att en utländsk firma skall tjäna grova pengar genom att kringgå svenska bestämmelser. NEJ innebär: Jag vill ha den nya lagen mot dem som söker kringgå svenska bestämmelser.

Den som skall besvara Expressens fråga måste emellertid inte bara välja mellan monopolism och fri konkurrens. Om han är för den nya lagen, kan han läsa i texten intill svarskupongen, att han tillhör en lönligt liten minoritet som är mot fri konkurrens i etern och som klandras för att inte ta tillfället i akt att »säga ifrån», »att demonstrera», »att ge Herr Skoglund en tankeställare», m. m.

För att svara ja på frågan och motstå tidningens övertalningsförsök måste man ha synnerligen starka sympatier för lagförslaget. Sannolikt skickar de som är för lagförslaget inte in någon kupong. Talet om »allmänhetens inställning» till den nya lagen verkar alltså minst sagt befängt.

Detta omdöme bekräftas genom en mängd rapporter om hur underligt man har gått till väga vid omröstningen. Jag skall läsa upp ett brev, som en medborgare i Lidingö skickat till sin riksdagsman. Efter några inledande ord skriver han följande:

»Min familj består av fem personer, och min hustru och jag, liksom vår 24-åriga son, har en mycket bestämd uppfattning om att den här frågan bör

lösas efter de riktlinjer som Nordiska rådet rekommenderat. Men min 12-åriga son har genom Expressens medverkan deklarerat en motsatt mening. Vid en handbollsträning i skolans gymnastiksal, hade en äldre grabb lagt fram en lista för 12-åringarna och föreslagit dem att skriva på och uttala sig emot monopolradion, och tillagt: 'Jag stryker namnen på dom som uttalar sig för monopolradion'.

Min 12-åriga son skrev på listan, men inte bara sitt utan också sin 16-åriga broders namn och dessutom en grannpojkes namn. Det blev alltså tre röster mot monopolradion. Och om sin folkomröstning med inslag av den här arten säger Expressen den 30 april: 'Det är praktisk demokrati. Det är äkta folkstyre'.

På mig verkar det som om folkpartiet för att använda ett också i riksdagskretsar känt uttryck »hoppat i galen tunna» genom att låta sig påverkas av denna s. k. »folkstorm». Jag vill inte göra folkpartiets riksdagsgrupp ansvarig för vad som står i dess största tidning, men jag noterar folkpartiledarens betyg till nämnda tidning fredagen den 25 maj.

Då skrev herr Ohlin, »att han sedan länge med största sympati följer tidningens arbete för en liberal samhällsutveckling i in- och utlandet». Det skulle vara intressant att veta, om dessa uppskattande ord också gäller för Expressens agerande i denna fråga. Kanske tidningen här förtjänar samma betyg som beträffande skrivierna angående riksdagsmännens frånvaro. I detta sistnämnda avseende talar herr Ohlin om Expressens »vilseledande framställning». Förtroendet har alltså, vilket jag noterar med tillfredsställelse, sin begränsning.

Jag skulle önska att högerfolket lika troget och lyhört som folkpartiet följde sitt partis huvudorgan. Jag skall vara så generös, att jag erkänner att det bästa som skrivits i svensk press mot piratsändarna har stått i Svenska Dagbladet.

Då följsamheten brukar vara stor,

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

hoppas jag att en och annan högerriksdagsman lyssnar till rösten i Svenska Dagbladet. Den 6 maj, sedan propositionen framlagts i riksdagen, skrev Svenska Dagbladet på ledarplats: »Liksom lufttrafiken och sjötrafiken kräver rättsliga regleringar och iakttagande av internationella överenskommelser kräver också radioverksamheten att bestämmelser och konventioner följes. Antalet våglängder delas mellan olika stater och har också fördelats. Piratradiofartygen sätter sig över detta. Radio Nord har tillgripit Lyons våglängd och använder sig av denna. Skulle verksamheten kunna försiggå opåttalt kan man vara övertygad om att andra intressenter än Texas-miljonärerna bakom Radio Nord skulle placera ut nya radiofartyg kring de nordiska ländernas gränser och att dessa i sin tur skulle tillgripa andra stationers våglängder.»

Bättre skulle inte saken ha kunnat uttryckas i den socialdemokratiska pressen eller i centerpartipressen. Men nog är det ledsamt att Svenska Dagbladet har drabbats av tunghäfta just inför avgörandet i riksdagen, vad det nu kan bero på.

När piratsändarna kommer på tal, hör man ofta att programmen är oskyldiga och oförargliga. Politiska inslag exempelvis har aldrig förekommit, säger man. Jag har därför icke utan intresse noterat de senaste dagarnas nyhetsmeddelanden i Arbetet och Svenska Dagbladet, att Radio Mercur i Öresund vid det senaste valet 1960 erbjöd de politiska partierna i Skåne att utnyttja radiosändaren för politisk propaganda. De skulle få köpa programtid i likhet med annonsörerna. Företrädare för de fyra demokratiska partierna i Skåne beslöt emellertid efter inbördes förhandlingar att avböja erbjudandet att använda priatsändaren för valpropaganda.

Kan vi vara helt säkra på att alla partier framdeles visar samma återhållsamhet och klokhet? Om ett parti skulle acceptera, vore fältet upprivet. Vem

kan utfärda garantier för att inget parti framdeles skall falla för frestelsen? Om riksdagen den här gången skulle tveka, kan vi få flera piratskepp och sändare utanför våra kuster. Vem vet vilka intressenter som den gången kommer att stå bakom.

Dagens partiledare kan ej ge några för framtiden bindande löften. Därför är det utifrån dessa utgångspunkter tacksamt, att Radio Mercurs lästsinniga löfte om valpropaganda före riksdagsbehandlingen bringats till allmänhetens kännedom. Efter ett sådant meddelande kanske piratskeppen inte ter sig lika oskyldiga.

Jag skulle tro, att de ungdomar som protesterat i första hand har velat slå vakt om de sändningar av musik som skett även nattetid. Inför utsikten att denna underhållning skall försvinna, har de yppat missnöje. På sätt och vis kan jag förstå dem — liksom folk inom serviceyrkena som vill ha lättare musikunderhållning dygnet runt. Jag hälsar därför med tillfredsställelse beskedet om utsträckt tid för Melodiradios sändningar, liksom den påbörjade uppbyggnaden av program 3. Utan saknad kan därför piratsändarna försvinna. Må det tillåtas mig att i detta sammanhang överräcka en tacksamhetens blomma till Sveriges Radio!

På många håll visas stor stingslighet gentemot Sveriges Radio, och detta gäller inte minst riksdagsledamöterna. När Sveriges Radio gör en bra sak, borde det vara lika naturligt att vi säger ifrån — men det är ju ofta så, »att hälsan tiger still».

Sveriges Radio liksom alla festarrangörer lämnar ersättning till tonsättare, musiker och artister enligt fastställda bestämmelser. Sveriges Radio betalar årligen 1 1/2 miljon kronor i Stim-avgift, men den olagliga piratradion slipper undan med 240 000 kronor per år. Detta rör oss inte i ryggen, kanske någon av de i folkomröstningen deltagande tycker. Men låt oss fundera ett ögonblick på

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

detta problem. Om Radio Nord icke seglade under Panamas flagg och låg på internationellt vatten, skulle man inte ha en chans att komma undan den för alla i Sverige fastställda Stim-avgiften. Jag skulle tro, att vår ungdom med dess väl utvecklade sinne för rent spel, om detta vore känt, skulle ogilla radiopiraternas förmånsställning. Inte kan det vara riktigt att dessa genom en lucka i lagen skall slippa ifrån den ersättning, som musiker och sångartister kan göra anspråk på.

Det kan måhända diskuteras hur stort belopp exempelvis Radio Nord skall betala per år. Siffran 1 1/2 miljon har nämnts. Kanske det är mer — kanske det är mindre. Beloppet spelar ingen avgörande roll för mitt resonemang, ty det är principen som jag vill slå vakt om. Den måste gälla för alla. Vem kan tolerera att man genom denna lucka i lagen från våra artister undanhåller vad dem rätteligen tillkommer?

Jag har sett i pressen att en och annan FPU-avdelning uppträtt som piratradios försvarare. Jag vill tillägga att den fattigaste ungdomsförening som ordnar en fest för att klara sin ekonomi aldrig ett ögonblick skulle fundera på att smita undan från den i Sverige gällande Stim-avgiften. Kanske entusiasmen för piratsändarna skulle bli mindre, om man fick klart för sig att de mäktiga finansintressena i staten Texas med lätthet kan kringgå nu gällande lagar och bestämmelser.

Jag har här redovisat några av de skäl, som varit avgörande för mitt ställningstagande, och jag vill med detta yrka bifall till första lagutskottets utlåtande nr 40.

Herr talmannen återtog ledningen av förhandlingarna.

Herr FRÖDING (h):

Herr talman! Redan då detta intrikata ärende den andra veckan i maj remitterades till lagutskott uttalade jag här i

kammaren den uppfattningen, att propositionen med hänsyn till den sena tidpunkten för dess avlämnande borde skjutas över till höstriksdagen. Jag ansåg mig därvid bl. a. helt kunna dela den av lagrådet uttalade uppfattningen, att frågan på intet sätt kunde anses vara av brådskande natur.

När jag sedan i första lagutskottet tog upp frågan om ett sådant uppskov vid ett sammanträde där vi skulle planera för utskottets fortsatta arbete fram till vårsessionens slut, fann jag emellertid att utskottets socialdemokrater och centerpartister uppenbarligen komme att motsätta sig varje uppskov. Jag förklarade då, att jag personligen ämnade försöka undgå att delta i ärendets behandling inom utskottet, vilken behandling jag räknade med skulle komma att bli alltför forcerad. Att så också har blivit fallet, har vitsordats bl. a. av utskottets ärade ordförande.

Jag väckte likväl tillsammans med herr Källenius en motion, i vilken vi yrkade *dels* att propositionens behandling måtte uppskjutas till höstriksdagen och *dels* att uppskovsyrkandet måtte bli föremål för ett separat utskottsutlåtande, detta för att själva uppskovsfrågan därigenom skulle kunna debatteras före och utan sammanblandning med den uppenbarligen betydligt mera tidskrävande debatten i själva sakfrågan. Uppskovsmotionen har emellertid avstyrkts av utskottet och detta utan att man därvid på minsta sätt motiverat varför man icke velat tillmötesgå förslaget att låta uppskovsfrågan bli föremål för det begärda särskilda utlåtandet. Ett sådant förfaringssätt från ett utskotts sida torde vara mindre vanligt, men det lär väl vara föranlett av forceringsbrådskan.

Då nu genom den av utskottet företagna sammanbindningen av uppskovs- och sakfrågorna en mycket vidlyftig debatt inte kunnat undvikas, skall jag, herr talman, avstå från att här yrka bifall till det motionsvis framförda uppskovsyrkandet.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Jag känner dock, herr talman, ett visst behov av att här deklarera, att när jag i den kommande omröstningen kommer att stödja det reservationsyrkande som går ut på att propositionen skall avslås, så innebär detta inte en hundra-procentig anslutning från min sida till allt vad som utsägs i reservationens motivering. Nej, huvudmotivet för mitt instämmande i avslagsyrkandet är i stället helt enkelt det, att jag inte ansett den forcerade och jäktade arbetstakten i riksdagens slutskede medge — i varje fall inte för en enkel lantdomare — att på den knappa tid som stått till buds ingå i en tillräckligt noggrann prövning av föreliggande kontroversiella lagförslag. Tiden har sålunda bl. a. inte medgivit utarbetandet av en eventuell motion om vissa ändringar i lagtexten. Jag tänker då närmast på dess 3 §.

Därest från vederbörande motionärers sida skulle komma att yrkas bifall till ett annat motionsyrkande, nämligen om att lagen skall träda i kraft tidigast den 1 januari 1963, kommer jag till sist, herr talman, att stödja ett sådant yrkande. Att lägga tiden för lagens ikraftträdande helt i herr Skoglunds stundom måhända alltför effektiva händer vill jag nämligen inte vara med om. Med hänsyn till det sätt, på vilket han i detta ärende iklätt sig sjumilastövlarna, föreligger nämligen enligt min mening en uppenbar risk för att lagen skulle bli satt i kraft utan tillbörlig omställningsfrist för de i lagen berörda företagens anställda. Så bör enligt min bestämda mening icke få ske.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Då jag hade förmånen att delta i Nordiska rådets session i Helsingfors under mars månad och även att ingå som ledamot i rådets juridiska utskott, som bl. a. behandlade medlemsförslaget om åtgärder mot radiosändning i strid mot det internationella radioreglementet, önskar jag vid frågans behandling här i dag anföra några synpunkter, trots att det jag kom-

mer att säga redan har framhållits i skilda sammanhang.

Jag började med att understryka, att det internationella samarbetet på telekommunikationernas område är mycket gammalt. Detta samarbete äger alltså jämt bestånd och omspannar hela världen. Men också inom radiokommunikationernas område har det internationella samarbetet efter hand fått utomordentlig betydelse. Anledningen till detta är att radiovågornas spridning, som ju sker utan hänsyn till nationella gränser, samt det begränsade antalet tillgängliga frekvenser och inte minst faran för ömsesidiga störningar är de faktorer som helt enkelt nödvändiggör ett långtgående internationellt samarbete.

Som redan här har framhållits, kallade Förenta Nationerna 1948 till en konferens om informationsfriheten. Vid denna konferens underströks att det inte finns några som helst hinder för framställning av ett obegränsat antal tidningar och filmer men att frekvensbandets begränsning icke tillåter att ett okontrollerat antal radiostationer upprättas. Enligt denna konferens var det därför nödvändigt att tillgängliga frekvenser fördelades mellan olika kategorier av radiotrafik och mellan stationerna i skilda områden och i olika stater.

Tack vare intimt samarbete har en sådan fördelning mellan olika länder också kommit till stånd. För att trygga efterlevnaden av denna internationella ordning har i nu gällande internationella radioreglemente av år 1959 upptagits förbud mot radiosändning från fartyg och luftfartyg på öppna havet. Detta reglemente har också under-tecknats av de nordiska länderna och av praktiskt taget alla övriga stater. Samtidigt härmed godkändes den internationella telekonventionen, som förpliktar anslutna stater att verka för reglementets upprätthållande.

I samband med att 1959 års radio-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

reglemente antogs beslöts även en rekommendation, vari teleförvaltningarna i samtliga länder anbefalldes att hos sina regeringar begära utredning om vilka direkta och indirekta medel som kunde tillgripas mot de s. k. piratsändarna och om vidtagande av åtgärder mot just dessa sändare.

År 1960 har vidare Europeiska radiounionen anbefallt teleförvaltningarna i Europa att söka förmå sina regeringar till väsentliga ansträngningar för att bl. a. genom nationell lagstiftning stoppa piratsändarnas verksamhet och förhindra tillkomsten av nya sådana sändare.

Det torde av det anförda framgå, att de rundradiosändningar, som nu förekommer intill Danmarks och Sveriges territorialvatten, sker i uppenbar strid mot den internationellt gällande ordningen på telekommunikationernas område och därför utgör ett direkt hot mot denna ordnings upprätthållande. Hur allvarligt, för att inte säga ödesdigert ett sådant hot kan bli framgår måhända bäst, om man betänker vilka följder som kan uppstå inte minst genom störningar i luftradions och sjöradions olika förbindelser.

Juridiska utskottet fann sig böra föreslå rådet att anta den i medlemsförslaget förordade rekommendationen till regeringarna. Som motivering för sitt beslut anförde utskottet, att länderna var skyldiga att medverka till upprätthållandet av internationella radioreglementet, enligt vilket radiosändningar från bl. a. fartyg utanför nationellt territorium är förbjudna. Den omständigheten, att s. k. piratsändarverksamhet pågått i flera år i strid med internationella radioreglementet, borde enligt utskottets uppfattning icke avhålla länderna från att snarast ingripa. Utskottet underströk även att ensidiga åtgärder mot piratsändarna från ett av de nordiska ländernas sida icke skulle få önskvärd effekt.

Juridiska utskottet var, som redan är

känt, inte enhälligt. I en längre reservation hemställde fru Gärde Widemar, att rådet icke skulle företaga sig något i anledning av medlemsförslaget.

Vid frågans behandling den 22 mars i Nordiska rådet förekom en livlig debatt. Efter omröstning antog rådet en rekommendation till regeringarna att gemensamt vidta åtgärder för att säkra upprätthållandet av internationella radioreglementet i vad avser radiosändningar i strid med detta, som är avsedda för mottagning i något av de nordiska ländera. För rekommendationen röstade 48 medlemmar medan 7 röstade mot och 5 avstod från att rösta. Bland dem som röstade emot rekommendationen var fru Gärde Widemar och fru Segerstedt Wiberg.

Det är mot bakgrunden av denna rekommendation som regeringen genom proposition nr 171 förelagt riksdagen det förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet, som första lagutskottet behandlat i sitt utlåtande nr 40.

Utskottets ordförande, fru Gärde Widemar, har tidigare framhållit »att då jag väckte mitt tilläggsförslag, hade jag ingen aning om vilken uppmärksamhet det skulle väcka». Nu efteråt ställer jag mig i alla fall frågande inför detta uttalande. Såväl i Helsingfors som under första lagutskottets behandling har fru Gärde Widemar kämpat som ett lejon för att inte säga som en lejoninna mot detta lagförslag. Vilka bevekelsegrunder som utskottets ordförande än bygger sin argumentation på, så inte kan det endast vara av omtanke om dem som lyssnar på piratradion. Det måste vara helt andra intressen som vägleder fru Gärde Widemars ställningstagande.

Av någon anledning »råkade» såväl folkpartiets ordförande som dess förutvarande sekreterare att icke vara närvarande vid voteringen i Nordiska rådet den 22 mars. Att herr Ohlin var indisponerad under rådsveckan beklagas, och jag vill icke ifrågasätta annat

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

än att herr Ohlin just denna dag på grund av sjukdom icke kunde närvara. Men däremot vet jag att herr Lundström icke var sjuk. I den diskussion, som förts sedan Nordiska rådets sammankomst och fram till denna dag, har däremot herr Ohlin varit mycket verksam för att nu förhindra antagandet av rådets rekommendation i vårt land. Jag vågar hysa den uppfattningen, att det icke anstår vicepresidenten i Nordiska rådet och ordföranden i svenska delegationen att agera på sådant sätt som herr Ohlin gjort mot den övervägande majoriteten av Nordiska rådets delegater.

Här i vårt land har detta lagförslag, i motsats till i andra nordiska länder, varit förmål för en oerhört uppblåst tidningskritik. En herr Ohlin mycket närstående tidning har också gjort allt för att svärta ned och misstänkliggöra Nordiska rådets beslut. Vi känner alla till att bakom den piratradio, som ännu verkar i Östersjön, står mäktiga kapitalintressen som endast är intresserade av att tjäna pengar utan hänsyn till internationella överenskommelser. Ett försvar för denna s. k. »frihet» kan inte tolkas på annat sätt än som ett förakt för ingångna avtal och överenskommelser.

Med det sagda, herr talman, önskar även jag instämma i första lagutskottets förslag.

Herr DARLIN (h):

Herr talman! Om inte kommunikationsministern ännu fått ett fång rotor med tacksägelsebrev från Radio Lyon så beror väl detta endast på att beslutet om att stoppa Radio Nord icke fattas förrän senare i dag. Men jag kan försäkra statsrådet Skoglund, att om han till äventyrs ville återkalla proposition nr 171 så skulle han nog få inte endast en liten tulipan utan tusentals sådana skulle strömma in till herr statsrådet. Radio Lyon är nämligen den enda rundradiosändare som kan tän-

kas bli störd av de sändningar som Radio Nord gör. Emellertid är de elektromagnetiska naturlagarna så vist avfattade, att Radio Nord med sin begränsade sändareffekt inte kan störa Radio Lyon.

Om alla lagar, och i synnerhet den lag som kommunikationsministern lagt fram och som behandlas i dag, vore tillnärmelsevis lika vist ihopkomna som den jag nyss nämnde, skulle det inte bli någon diskussion här i riksdagen. Det finns ingen anledning för mig att återupprepa alla de orimligheter som det föreliggande lagförslaget ger prov på. Men jag kan inte låta bli att ge uttryck för den misstanken, att den scoutglädje som kommunikationsministern visar då han ilar till för att taga drakarna Radio Nord och Radio Syd av daga verkar en smula — skall vi säga — misstänkt. Han talar vackert om de förpliktelser som följer av vårt lands anslutning till telekonventionen och att detta utgör vägande skäl för ett ingripande från svensk sida. Jag tror mig av tidigare yttranden under dagen kunna förstå, att den raskhet som kommunikationsministern här lägger i dagen, denna beredvillighet att stödja och tillämpa ingångna konventioner, inte är lika fast och trosvisst förankrad hos alla våra överhögheter.

Till skillnad mot kommunikationsministern är jag inte utrustad med den klarsynthet och framsynthet som bjuder att Radio Nord och Syd nu måste tystas. I all min enkelhet kan jag inte förstå annat än att dessa inte utgör något ohägn för någon. Tvärtom utträttar de en och annan god gärning bl. a. genom att sätta sprätt på vårt halvstatliga radiomonopol. Jag tänker då bland annat på att Sveriges radio tvingats till en kraftig ökning av nyhetssändningarna och en förbättring av en del andra programinslag. Statsrådet Skoglund och andra anhängare av regeringspartiet talar om piratradion och dess kriminella verksamhet. De bortser där-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

vid helt från den nytta som konkurrensen från dessa sändare medfört för de svenska radiolyssnarna.

Kommunikationsministern skriver själv, att störningar av mera allvarlig beskaffenhet från Radio Nord inte förspors. För min personliga del tycker jag att saken därigenom är alldeles klar. Det finns ingen anledning att vidta några åtgärder gentemot sändaren. Men där har jag tydligen gjort upp räkningen utan kommunikationsministern. Vi har en vaken kommunikationsminister. Den omständigheten, att Radio Nord ännu inte stört allvarligt utesluter självfallet inte, säger kommunikationsministern, att dylika sändares verksamhet framdeles kan orsaka störningar. Och det är inte vilka störningar som helst! Sändaren kan orsaka störningar t. ex. i lufradions och sjöradions trafik! Här om någonsin måste man förstå hur förutseende vår kommunikationsminister är. Det finns mig veterligt inga sändare för lufradio och sjöradio som sänder på samma våglängdsområde som Radio Nord — men det värsta av allt, sändningarna sker utan någon offentlig kontroll eller insyn!

Mot denna bakgrund förstår man varför det framstår så klart, att Radio Nords sändningar måste anses som en kränkning eller i vart fall ett hot mot ett vitalt svenskt intresse.

Om man accepterar kommunikationsministerns slutsats — fastän man inte förstår varför — så kan man ändå inte gå med på att Radio Nord skall stoppas med de medel som har föreslagits. Flera talare har före mig lagt fram skälen mot detta förslag. Jag skulle vilja föreslå, att de kommersiella programmen legaliseras genom att tillstånd ges till etablerandet av kommersiella sändare på Sveriges fastland, givetvis under erforderlig kontroll. Ja, varför inte införa kommersiella program även i Sveriges radio. Kommunikationsministern säger visserligen, att detta alternativ knappast förtjänar att närmare

överbägas. I det fallet kan jag inte hålla med honom.

Den debatt som koncentrerats kring de fria radiosändarnas verksamhet har klart och tydligt pekat på behovet av och intresset för konkurrens även på radions område. Jag kan hålla med herr Svensson i Vä på en punkt, nämligen den att det inte är tillgång på pengar som skall få avgöra radions inställning till ett program. Han menade att de i samhället som har god tillgång på pengar inte skall gynnas. Ja, jag skulle vilja fråga hur det nu är ställt på den fronten. Detta herr Svenssons yttrande bör nog för framtiden beaktas inte minst av Sveriges radio.

Statens järnvägar sorterar som bekant under kommunikationsdepartementet. I detta fall tillåtes Linjeflyg, SAS och en mängd privata buss- och lastbilsföretag att konkurrera med SJ utan att detta anses kriminellt. Ej heller blir den eller de som använder dessa icke statliga kommunikationsmedel straffade. Alla de här transportmedlen utför ju en bättre service åt allmänheten, men då samma allmänhet önskar utökad service på radions område, då är det stopp. Här är allmänheten utlämnad till ett radiomonopol och dess lednings godtycke.

Olika människor har skilda tycken. Vad radioledningen anser intressant och riktigt behöver ej överensstämma med andra grupperns uppfattning. Därför anser jag att en friare konkurrens även på radions område är livsviktig. Endast härigenom uppnår man en fullgod garanti för att flertalets intressen kan tillgodoses.

Om man har någon liten blick för hur utvecklingen kan komma att se ut på TV- och radioområdet måste man ganska snart bli på det klara med att reklamen på allt flera håll ute i världen har tagit radio och TV i sin tjänst. Oavsett vad svenska reklamhatare i olika läger anser är det ett obestriddt faktum, att reklamen i radio och TV

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

har verkan. Den som i likhet med regeringens hävdar att Sverige är en åtråvärd marknad måste inse att reklam i radio och TV kommer hit även om kommunikationsministern aldrig så hårdnackat sätter sig på tvären. Fru Kristensson har redan berört denna fråga. Herr Skoglund's kolleger i Danmark har varit istadiga ända till helt nyligen, då de upptäckte att tysk reklam-TV försämrade det danska näringslivets ställning i södra Danmark. Om dansk TV tillåter kommersiella programslag kommer den reklamen att täcka en stor del av södra Sverige — i varje fall Skåne och kanske Blekinge och södra Småland. Då om inte förr kommer frågan att ställas på sin spets även för oss. Men man kanske föredrar att bli tagen på sängen i den frågan lika väl som man låtit sig tagas på sängen i andra frågor, t. ex. Europafrågan.

Jag vill emellertid hävda att inrättande av konkurrerande kommersiella sändare eller program innebär ett realistiskt alternativ då det gäller att komma till rätta med sändare som i strid med konventioner sänder från öppna havet. Just den omständigheten, att Sverige utgör ett område där kommersiell TV inte är tillåten och där kommersiella sändare inte får etableras, medför att kommersiella sändare dras till internationellt vatten som gränisar intill svenskt område. Därmed är det inte uteslutet att liknande fenomen kan uppträda på annat håll i världen. Jag vill endast mena att Sverige verkar som ljust på malen i detta fall.

Det är möjligt, kanske rent av troligt, att Radio Syd och Radio Nord kommer att förlora den kamp det här är fråga om. Men har kommunikationsministern tänkt sig möjligheten av att det kunde finnas intressen t. ex. i Tyskland, som gärna skulle utrusta Radio Nord på nytt och lägga den utanför den svenska kusten, bara med den skillnaden att underhållet sker från

Tyskland och att det är det tyska näringslivet som den här vägen söker reklamera på den svenska marknaden utan att de svenska motsvarigheterna får tillfälle därtill? Jag kan i andan om föreställa mig — om jag nu får begränsa mig till mitt eget intresseområde — hur tyska hushållsmaskinfabrikanter och liknande gör klart för den svenske konsumenten, att exempelvis de tyska märkena är pris- och kvalitetsmässigt de bästa som står att få. Skulle jag till äventyrs våga att själv göra reklam för mina varor i den radion skulle jag i sinom tid nås av statsrådet Klings långa arm och bestraffas enligt herr Skoglund's lag.

Om Radio Nord skulle överleva — vi kan ändå inte utesluta den möjligheten — innebär det ståhej som nu satts i gång omkring dess existens en reklam, observera gratisreklam, som söker sin like i detta land. Många som tidigare förstrött har noterat Radio Nords existens eller inte ens vetat om den har nu fått intresse av att se efter — eller rättare sagt höra efter — vilken sorts inrättning det är fråga om. Som annonsör — eller i mitt fall tänkbar annonsör — måste jag förstå värdet härav. Har jag hittills inte begagnat mig av den reklamformen, så vill jag deklarera att jag inte skulle ha någonting emot den alls. Jag tror att det är många med mig som tänker sammalunda, och däribland många mindre företag. Det framgår för övrigt av den kundlista, som Radio Nord tillställt samtliga riksdagsledamöter, att småföretagen överväger bland annonsörerna. De som till äventyrs lever i vanföreställningen att det endast är stor kapitalet som kan tillgodogöra sig den här sortens reklam bör ha fått åskådlig undervisning om motsatsen.

Tiden får väl utvisa vad som är riktigt och rätt. För närvarande får vi väl foga oss i att kommunikationsministern anser att förslag som innebär konkurrerande kommersiella program

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

inte förtjänar att övervägas. Vi som är av en annan uppfattning får väl se tiden an tills vidare. Under tiden får vi trösta oss med att inte heller kommunikationsministerns förslag förtjänar att närmare övervägas.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Alexanderson m. fl.

Herr EKSTRÖM i Björkvik (s):

Herr talman! Det är väl ingen som med fullt fog kan påstå, att första lagutskottets ärenden under våren har saknat eller under hösten kommer att sakna brännbart material.

För någon månad sedan avlämnade utskottet ett utlåtande angående förbud mot professionell boxning, vilket vållade stor och allmän debatt både inom och utom kammaren. Det var väl närmast herr Hamrin i Jönköping, som skötte bränslepåfyllningen till den debatten. Utskottet har ju inte avslutat behandlingen av brottsbalken, men jag föreställer mig att det finns motionärer som kommer att se till att behandlingen inte kommer att gå alldeles oförmärkt förbi här i kammaren när frågan kommer upp till behandling. I dag har vi ju vad man i dagligt tal kallar »piratradion», ett ärende som fått en stor och enligt min uppfattning omotiverad gratisreklam. Och nog har det tillförts brännbart material till denna debatt, ett material, som många gånger verkat som fotogen på en redan brinnande eld. Men liksom jag i debatten om boxningen tillät mig säga, att den debatten fått för stora proportioner, vill jag nu, herr talman, påstå att även detta ärende har fått det. Jag har ju visserligen aldrig trott att vi här i Sverige skulle kunna behandla ett sådant här ärende på samma dämpade sätt som — enligt uppgift — våra vänner i Norge har gjort. Men jag hade ändå hoppats att vi skulle kunna behandla det utan den i vissa fall nästan inflammerade stämning som rått. Frå-

gan har inte den storleksordningen, att detta varit motiverat.

Man kan inte undgå, herr talman, att fundera över om vi verkligen här i riksdagen har förmåga att samla oss till en gemensam linje i frågor av stor internationell betydelse. Mot bakgrunden av vårt handlande hittills tvekar jag ibland på vår möjlighet därtill. Man skulle ju kunna tro, att meningsskiljaktigheterna i själva verket inte var så stora emellan utskottssidan och reservationssidan, ty på s. 26 i utskottets utlåtande säger även reservanterna att »de finner det angeläget att betona, att Sverige självklart bör uppfylla sina förpliktelser enligt de internationella överenskommelserna». Ungefär samma personer gjorde sig också till tolk för ungefär samma synpunkt när de behandlade utrikesutskottets utlåtande nr 6 angående de mänskliga rättigheterna. Då skulle man kunna tro att vi är på samma linje, men så är inte fallet — vilket tydligt framgått — ty när reservanterna fortsätter att resonera i samma stycke på s. 26 säger de, att enligt den folkrättsliga expertisen föreligger inte något hinder att vidtaga föreslagen lagstiftning, men inte heller några förpliktelser att göra det. På det hänger man sedan upp sitt ställningstagande: det finns inga förpliktelser, säger man.

Det är klart att olika människor uppfattar saker och ting på olika sätt — så även här — och jag skall inte, herr talman, försöka gå in på någon analys av konventionstexter o. dyl. — därtill är mitt juridiska kunnande för dåligt, och jag höll på att säga tack och lov för det — utan jag skall med några ord redovisa hur jag kommit fram till mitt ställningstagande.

Det råder väl inte några delade meningar om behovet av internationella överenskommelser för reglering av kanaler och våglängder. Därom är såvitt jag vet alla eniga. Vi har ju också sådana överenskommelser och rekommendationer. Ingen förnekar att vi har

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

1959 års radioreglemente som säger: »Rörliga stationer på havet eller över havet få icke bedriva rundradiotrafik.» Ingen bestrider att det står så. Ingen bestrider heller, att det till 1959 års radioreglemente tillagts en bestämmelse som säger: »Det är förbjudet att utanför nationellt territorium upprätta och driva rundradiostationer (för ljudradio eller television) ombord på fartyg, luftfartyg eller varje annat flytande eller luftburet föremål.» Därefter säger man i en särskild rekommendation, som fogats till radioreglementet, i punkten a) att drivandet av rundradiostationer på fartyg utanför nationella territorier står i strid med bestämmelserna i radioreglementet. Detta har jag tyckt vara en självklar sak. Vidare säger man under b) att dylik verksamhet är oförenlig med ett rationellt utnyttjande av frekvensspektrat, och kan leda till kaotiska förhållanden. Jag tvivlar inte ett ögonblick på att detta är rätt och riktigt.

Mot denna bakgrund anbefalles förvaltningsarna att hos sina respektive regeringar hemställa dels om utredning i fråga om vilka direkta eller indirekta medel som står till buds för att undvika eller stoppa dylik trafik, dels då så är påkallat om vidtagande av erforderliga åtgärder.

Då det nu har ansetts påkallat inte bara i Sverige utan även i andra nordiska länder att stoppa denna trafik, har detta varit avgörande för mitt ställningstagande. Sedan må andra tänka och tycka vad de vill.

Eftersom jag inte heller tror att vi kan stoppa denna trafik på något annat sätt än det som har föreslagits i propositionen och tillstyrkts av utskottets majoritet, yrkar jag, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Kommunikationsminister Skoglund sade i sitt anförande här i dag, att motiveringen för avslag i den motion, nr 874, jag väckt tillsammans

med några andra högerledamöter var oklar. För att skingra eventuell oklarhet på denna punkt kan jag nöja mig med att säga, att vi helt instämde i den motivering för avslag som anförts i den samma dag, den 11 maj, väckta partimotionen från högern. Vi inskränkte oss därför till att i första hand, utan motivering, yrka avslag. Vårt alternativa yrkande gällde ikraftträdandebestämmelserna. Enligt propositionen träder lagen i kraft den dag Konungen förordnar. Det innebär att om förbudslagen i dag bifalles av riksdagen, kan den åtminstone teoretiskt sättas i kraft i slutet av denna vecka. Utskottet har i sitt utlåtande anført att det är »lämpligt, att den svenska lagen såvitt möjligt träder i kraft samtidigt med motsvarande lagar i övriga nordiska länder». Samma bestämmelse om ikraftträdandet finns i det norska lagförslaget.

Det är denna bestämmelse jag riktar invändningar mot. Det är praxis på arbetsmarknaden i vårt land att man i god tid varslar om driftsnedläggelse, och sådana händelser av större omfattning föranleder ofta interpellation här i riksdagen. Propositionen delades i kamrarna den 4 maj och remitterades till lagutskottet den 8 maj. Motionstiden utgick den 15 maj, alltså för knappt 14 dagar sedan. Intet ärende är avgjort innan riksdagen fattat beslut. Det var dock icke alldeles uteslutet, att riksdagen kunde reagera på samma sätt denna gång som i fråga om finansminister Strängs förslag om fullmakt att höja spritskatterna. Detta föll under bordet utan reservation i bevillningsutskottet.

Efter utskottets behandling talar all sannolikhet för att lagen går igenom i dag. Den kan därefter sättas i kraft den dag kommunikationsministern finner lämpligt. Det måste ändå anses vara ett rimligt krav, att de i verksamheten engagerade — för Radio Nords del ett 50-tal personer — bereds skälig tid för omställning. I motionen har vi

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

föreslagit, att därest riksdagen accepterar lagen denna skall få träda i kraft tidigast den 1 januari 1963.

Jag ber, herr talman, att i första hand få yrka bifall till reservationen av herr Alexanderson m. fl. om avslag på propositionen och, därest detta yrkande avslås, i andra hand till motionen nr 874 i denna kammare.

Herr JOHANSSON i Trollhättan (s):

Herr talman! Det ligger ganska nära till hands att jämföra vad som nu händer med vad som passerade här i kamrarna för något mer än en vecka sedan. Då behandlade vi konstitutionsutskottets granskningsmemorial. I detta togs frågan om Extrapressen upp. Utskottet skrev:

»Enligt utskottets mening företer sagda titel» — det vill säga Extrapressen — »sådan likhet med namnet på den i Stockholm utkommande tidningen 'Expressen', för vilken utgivningsbevis utfärdats senast år 1948, att med hänsyn till stadgandet i 5 kap. 5 § tredje stycket tryckfrihetsförordningen utgivningsbevis icke bort utfärdas för 'Extrapressen'.»

Någon reservation var inte fogad till detta utskottsutlåtande. Inte heller kan jag minnas, att någon hade något att anföra mot detta tillkännagivande vid behandlingen i kamrarna.

I dag gäller debatten rundradiosändningar som sker på olagliga frekvenser. Det är av betydelse att man i den gemensamma reservationen från folkpartister och högermän kan läsa att Radio Nord använder en våglängd som är tilldelad Lyon i Frankrike. Det förefaller mig finnas en nära överensstämmelse mellan dessa båda frågor, men denna gång finns det reservationer.

Bör vi inte även på detta område tillämpa den grundprincip som ligger bakom tryckfrihetsförordningen? Enligt den bör inte periodiska skrifter ha så likartade titlar, att de inte kan skiljas åt. Här använder radioföretag sam-

ma frekvens som andra stationer. De står utanför de internationella överenskommelserna. Jag förstår om man invänder, att en tidningsutgivare kan välja en annan titel på sin publikation, medan däremot den som önskar bedriva rundradioutsändning har svårt att finna en våglängd som inte är upptagen. Låt mig då få fullfölja jämförelsen med tryckfrihetsförordningen! Den föreskriver utgivningsbevis. I princip är det väl samma sak med fördelningen av frekvenserna. I båda fallen är det fråga om en lagstadgad frihet, och i båda fallen tycker jag att principen skall tillämpas. Jag har fattat det förslag som regeringen har lagt fram helt enkelt som en tillämpning av konventioner som vi har anslutit oss till. Och dessa överenskommelser är, som jag ser saken, ett värn för min frihet som radiolyssnare. Jag har åtminstone hittills uppfattat det så, att jag inte skulle äga någon frihet som radiolyssnare om det inte funnes internationella överenskommelser, som fördelade frekvenserna. Man behöver ju inte vara radiotekniker för att känna till radiostörningar. Detta är vad jag har förstått i min enfald — det är ju ett ord som har blivit mycket populärt i kammaren i de yttersta av dessa dagar.

Jag inser att det kan vara av värde att ha en viss valfrihet i fråga om programmen. Men denna valfrihet blir mycket litet värd, om det är ett sådant krig i etern att den ena stationen slår ihjäl den andra. Teoretiskt har jag givetvis valfriheten, men den saknar reellt värde därför att det enda jag får lyssna till är störningar. Jag kan inte få avnjuta några program. Nu vill regeringen med sitt förslag tillämpa en sådan ordning, att den enskilda radiolyssnarens frihet upprätthålles.

Man har här diskuterat konventionens innebörd och förpliktelser. Jag skall inte fördjupa mig i denna debatt utan bara ta upp en detalj. Man har frågat: När aktualiseras frågan om re-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

geringsbeslutens grundlagsenlighet? På en del håll har man nämligen menat att regeringens godkännande av konventionen stått i strid med grundlagen — konventionen skulle ha underställts riksdagen för prövning. Men är det inte så, herr talman, att regeringens beslut i detta ärende har granskats genom konstitutionsutskottets granskning av statsrådsprotokollen? Och har inte regeringen därmed beviljats ansvarsfrihet på denna punkt? Såvitt jag förstår skulle man komma i ett mycket underligt läge om man senare, år efter år, kanske årtionde efter årtionde, skulle underkänna grundlagenligheten av de konventioner regeringen har godtagit. Däremot är det väl möjligt för riksdagen att begära att vi skall säga upp konventionen på denna punkt. Men något sådant har ingen yrkat här, och frågan om konventionens konsekvenser har ju mycket ingående prövats av riksdagen just genom detta ärendes behandling.

Låt mig så ta upp en fråga som har berörts i flera anföranden. Som skäl till att man skulle skjuta på beslutet har man hänvisat till att olika folkrörelser — framför allt ideella och religiösa — har behov av ökad sändningstid. Jag skall inte diskutera detta behov, men jag kan inte se något sammanhang mellan detta och uppskovet med inskrifdanden mot piratradion. Jag har svårt att föreställa mig att ansvariga kretsar inom dessa ideella organisationer skulle vilja utnyttja illegala radiosändare för att kunna göra sina stämmor hörda — det skulle illa harmoniera med den inställning dessa rörelser har i olika hänseenden. Därför har jag svårt att förstå de synpunkter herr Gustafsson i Borås och andra utvecklat på denna punkt. Låt mig få tillägga: Om man har en kommersiell radio, hur många folkliga organisationer har ekonomiska möjligheter att köpa program?

Herr talman! Jag skall inte vidare förlänga denna debatt. Det är klarlagt

att det inte finns några juridiska förpliktelser att följa de internationella överenskommelserna genom just de åtgärder som regeringen har föreslagit, lika litet som vi är rättsligt bundna att följa rekommendationerna från Nordiska rådet. Men för mig framstår det som en akt av solidaritet att vi här respekterar det beslut Nordiska rådet har fattat. Man kommer aldrig ifrån att Nordiska rådet här har givit en tydlig rekommendation, och det känns ganska olustigt att de, som kanske talar allra mest om våra nordiska förpliktelser och vår nordiska solidaritet, i detta fall menar att vi skall skjuta på avgörandet eller avslå det förslag som regeringen har lagt fram på grundval av rekommendationen av Nordiska rådet.

Jag ber, herr talman, att få ansluta mig till första lagutskottets hemställan.

Herr HEDLUND (cp):

Herr talman! Det har frågats här, om vi är skyldiga vidta några åtgärder mot radiosändningar av den typ vi diskuterar i dag, och därvid har den ene professorns uttalande ställts mot den andres. Men varför gå över ån efter vatten? Såvitt jag förstår har vi ett officiellt uttalande av lagrådet. Det har tidigare citerats i denna debatt och finns återgivet på sidan 12 i utskottets utlåtande. Lagrådet skriver: »Utformas lagstiftningen enligt de av lagrådet ovan angivna riktlinjerna, synes vårt land i rimlig mån uppfylla de förpliktelser konventionen ålägger.»

Nu vet vi emellertid att det går att tolka ett uttalande på många olika sätt. Var och en som har övervarit en process har väl märkt hur advokaterna på båda sidor förfäktat att deras klient haft rätt. Det är ungefär samma sak i detta fall. Men behöver vi verkligen diskutera denna fråga så utförligt mot bakgrunden av lagrådets uttalande?

Så till sakfrågan. Vi har en lagstiftning som förbjuder svenska medborga-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

re att sända radioprogram inom landet eller från svenska båtar och luftfartyg. Är det då någonting att ömma för att människor, om vilka vi inte vet om de är fågel eller fisk, skall få sända radioprogram från ett främmande fartyg några kilometer utanför kusten?

Jag kan förstå dem som talar om radions och televisionens frihet. Men ni har angripit problemet från alldeles fel sida. Ni skulle i stället ha yrkat på upphävandet av förbudet för svenska medborgare att sända. I så fall hade jag förstått och respekterat er! Här gäller det inte svenska medborgares frihet. De människor det här är fråga om är oansvariga, nämligen på det sättet att de inte är underkastade vår lagstiftning. De kan inte ställas till ansvar för vad de säger. Följaktligen kan de säga vad som helst, och det får man ju inte göra här i riket eller på svenska båtar eller luftfartyg. Men sänder man som dessa piratföretag utifrån öppna havet, så kan man inte ställas till ansvar. Och jag trodde att de som här kämpar för frihet, stred för frihet under ansvar, inte för en ordning som inte är något annat än djungelns lag. Jag trodde inte det, som sagt.

Vad sedan de nuvarande radioprogrammen beträffar är det väl många som är missbelåtna och vill ha dem annorlunda. Det vill jag också. Jag har tidigare sagt här i kammaren att jag skulle vilja ha ett konkurrerande företag, där framför allt folkrörelserna hade en betydande andel av huvudmannskapet. Jag tänker här på nykterhetsrörelsen och de religiösa rörelserna m. fl. Jag tror att man inom nämnda rörelser har ett legitimt behov av längre sändningstider och bättre garantier för att få det. Ett konkurrerande företag vore sannolikt rätt väg att ge dessa organisationer större inflytande över programmen. Om vi finge ett företag vid sidan av det nuvarande, så tror jag att vi skulle kunna bereda utrymme för sändningar av Ibra- och Noreatyp.

Men detta är en sak som måste undersökas närmare. Vi har f. ö. i en centerpartimotion hemställt om en utredning i den frågan. Men därmed har vi ingalunda varit inne på tanken på kommersiell radio och TV. Det är en helt annan sak, som vi får ta ställning till i annat sammanhang.

I dagens debatt har lagrådet åberopats, och det är en institution som jag har den största respekt för. Vi har också i en centerpartimotion till punkt och pricka följt lagrådet, när det har gällt juridiska frågor. Men när det är fråga om lämplighetsbedömningar, tidpunkter o. d., så har det inte med juridik och rättsvetenskap att göra. Det är mera politiska frågor, som vi i centerpartiet tror att politikerna är väl så skickade att avgöra. Det har närmast förefallit som om reservanterna när det gäller lämplighetsfrågor och politiska bedömningar höjer upp lagrådet och vill följa lagrådet, men när det gäller de juridiska tingen är vad lagrådet sagt inte bra. Skorrar inte det där litet fult?

Det har sagts att centerpartiets inställning härvidlag vore dikterad av en önskan att gå på samma linje som socialdemokraterna. Jag vet inte vem som tagit ställning först mot piratradion, vi eller socialdemokraterna. Jag vill knappast föra in diskussionen på detta plan, ty gjorde jag det skulle jag naturligtvis spåra en del ganska mystiska motiv hos reservanterna: ekonomiska motiv, röstfiskemotiv o. s. v. Jag vill dock, som sagt, inte föra in diskussionen på det planet, utan jag nöjer mig med att konstatera, vilka beskyllningar reservanterna utslungar mot oss. Men märk väl: Jag gör inga beskyllningar mot reservanterna på denna punkt. Jag säger bara, att skulle det vara fråga om fri konkurrens på området — alltså så att vi skulle utnyttja vår frihet på något sätt — komme jag kanske in på sådana där saker. Jag vill dock, som sagt, inte göra det.

Jag trodde, som jag nyss sade, att

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

de som ivrar för friheten ändå ville ha något av en frihet under ansvar och inte en okontrollerad och okontrollerbar frihet. Jag tror inte att det ingår i liberalismens och — ursäkta mig, herr Ohlin — inte heller i socialliberalismens ideologi att ha en sådan okontrollerad och okontrollerbar frihet, utan friheten är väl ofrånkomligen förenad med ett visst ansvar, och ett sådant ansvar saknas för piratradioanläggningar.

Nej, den frihet man kämpar för är frihet för några utländska medborgare vilka — som jag sade — genom att med en utländsk båt lägga sig några kilometer utanför kusten vill uppnå rättigheter som inte tillkommer någon svensk medborgare. Är de inte anledning att tänka efter litet här? Kan det vara rimligt att gå fram efter sådana linjer?

Herr HECKSCHER (h):

Herr talman! Jag har lyssnat på nästan hela denna debatt och funnit den mycket intressant. Jag tror inte att debatten blivit lidande på att partiledarnas medverkan kommer först i slutet.

Det har talats mycket om huruvida detta är en stor fråga eller inte, och statsrådet Skoglund ville ha ett svar härvidlag. Han påstod att en högerman sagt att det är en stor fråga, medan en annan högerman sagt att det är en liten fråga. Jag vet inte om han väntar att jag skall säga att det är en medelstor fråga.

Det kommer jag emellertid inte att säga. Det är en fråga som på sätt och vis inte är så stor. I och för sig är det en liten fråga vad som händer med de nu ifrågavarande radiosändarna, men frågan har två moment som gör den mera betydelsefull. Det ena är den principiella innebörden. Man får ändå en känsla av att när frågan aktualiseras så sker det utifrån en alldeles bestämd och kanske litet förmyndaraktig syn på hur radio- och televisionssändningar skall

vara upplagda. Vidare kan frågan bli stor på grund av det mycket starka intresse som allmänheten fått för den. Jag kan inte komma ifrån att detta är en fråga som i mycket hög grad intresserar den svenska allmänheten. Inom parentes vill jag säga, att det var roligt att i det sammanhanget höra herr Hedlund börja tala om röstfiske — men mina öron sitter faktiskt fortfarande kvar.

Nu vill jag gärna säga att jag ömmar inte ett dugg, herr Hedlund, för de ifrågavarande sändarna. Jag har lyssnat mycket litet till dem — jag har väl gjort det någon gång — och mig veterligt har högerpartiet inte använt dem i sin propaganda. Jag börjar nu tveka om det varit riktigt av oss att inte göra det och om vi inte borde ha använt sändarna: dels därför att intresset för dem är så stort, dels för att det kan vara roligt att retas litet ibland. Om tiden tillåter det, innan herr Skoglund sätter lagen i kraft, får vi väl se om vi kan använda sändarna.

Hur motiveras denna lagstiftning? Det är huvudsakligen tre punkter som förts fram. Man har pekat på ITU-konventionen, på hänsynen till det nordiska samarbetet och på behovet av att — för att använda statsrådets ord — hålla ordning i etern. Det finns en författare som skrivit — det föll mig in just nu: »Var sak på sin plats, skridskorna i isskåpet!» Det förefaller mig som herr Skoglunds resonemang här anknöt liksom till en sådan mera allmän »ordningsfråga», som jag skall komma tillbaka till. Vidare har herr Skoglund fört in frågan om kommersiell radio och TV i diskussionen.

Hur förhåller det sig nu med de olika punkterna? När det gällde ITU-konventionen citerade herr Hedlund lagrådets uttalande, att Sverige med denna lag skulle uppfylla sina förpliktelser, men han glömde bort att lagrådet tidigare i yttrandet sagt, att Sverige uppenbarligen uppfyller sina förpliktelser, även om Sverige inte antar denna lag. Den som

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

är ansvarig i dessa hänseenden är den stat, hos vilken skeppet är inregistrerat, och åtgärder av den typ som anges i lagförslaget är man under inga förhållanden bunden att vidtaga. Det har vidare klargjorts, att eftersom konventionen inte underställts riksdagen kan det vid regeringens ratifikation av konventionen aldrig ha varit tal om att den skulle förbinda oss till några åtgärder, där riksdagen äger allena eller med Kungl. Maj:t besluta, ty i så fall skulle ju konventionen enligt grundlagen ha underställts riksdagens prövning före ratifikationen. Vi behöver för övrigt inte gå närmare in på detta, ty statsrådet har själv i sitt anförande erkänt att ITU-konventionen icke förpliktigar till lagstiftning. Hela denna argumentation kan vi nu sålunda ta bort ur debatten.

Beträffande nästa punkt — Nordiska rådet — vet vi att det föreliggande lagförslaget icke varit underställt Nordiska rådet för överläggning. När Nordiska rådet gjorde sitt uttalande, hade det icke möjlighet att göra detta med utgångspunkt från det här föreliggande förslaget. Vidare har det under Nordiska rådets session ideligen sagts att man icke uttalar sig om vilka åtgärder vederbörande länder skall vidta för att förverkliga ifrågavarande syften. När herr Lundberg i detta sammanhang talar om en — som han uttryckte det — »överenskommelse mellan nordiska stater», är det uppenbarligen fråga om en fullständig felredovisning av vad som har förekommit under Nordiska rådets arbete. För det första var det fråga om en rekommendation i allmänhet och icke om några överenskommelser, och för det andra gällde inte överläggningarna den fråga som vi här har att ta ställning till, utan om allmänna principer.

Kommunikationsministerns uttryck »ordning i etern» kan jag vidare inte finna på något annat håll. Lagrådet har inte uttalat sig så. Vare sig det nu är något som man enligt statsrådets mening skall bry sig om eller inte, har

lagrådet en mycket bra formulering i denna del av sitt yttrande. Det står på sid. 11 i utlåtandet: »Vidare har upplysts att, såvitt angår i Norden verkssamma anläggningar, den utanför Sveriges östra kust drivna icke verkat störande på radiomottagning i Sverige i vidare mån än möjligen i fråga om mottagning från en sändare i Lyon samt att de anläggningar som verka utanför Danmark icke stört mottagning i något land. — Vad sålunda och i övrigt blivit upplyst giver icke vid handen, att det föreligger något trängande behov av kriminalisering.»

För att upprätthålla ordning i etern och för att förhindra att en allmän förvirring uppstår i rundradiosändningen — ett i och för sig mycket väsentligt syfte — är denna lagstiftning tydligen icke nödvändig. Även om man med hänsyn till denna sändning från Lyon velat ta upp frågan skulle uppenbarligen de första och andra paragraferna i lagförslaget vara tillräckliga. Den tredje paragrafen har över huvud taget ingenting att göra med störningar, som skulle kunna hindra ett fritt avlyssnande av radioutsändningar.

Statsrådet frågade vad vi skulle vilja göra i stället för att förverkliga hans syfte. Om herr statsrådet går med på att stryka den tredje paragrafen och ändra andra paragrafen enligt lagrådets yttrande, kan vi kanske börja diskutera den frågan.

Statsrådet kom in på kommersiell radio och television och började med att säga att detta inte hade med denna fråga att göra. Sedan han konstaterat detta, gick han närmare in på frågan. Han förklarade bl. a. att han inte var övertygad om att sådana sändningar skulle utgöra något hinder för de fördragsstridiga sändarna. Statsrådet återopade därvid Holland och England som exempel. Nåja, det kan möjligen förhålla sig så att sändare av denna typ — eftersom man i England och Holland icke ansett sig ha behov av att vidta åtgärder mot

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

dem — inte ansetts vara särskilt farliga, ehuru man inte kan absolut förhindra deras verksamhet. Om vi, som statsrådet framhöll, får diskutera denna fråga i höst, hoppas jag, att man inte då kommer att säga att det inte, på grund av att frågan diskuterades i våras, finns någon anledning att ta upp frågan. Så brukar det nämligen ibland gå till.

Det finns emellertid en motivering, som det är överraskande för mig att inte någon — vare sig statsrådet eller någon annan — har tagit upp. Det är ett skäl som man skulle ha kunnat återropa, nämligen att sändningar av denna typ skulle kunna tänkas ha en sådan menlig inverkan på den svenska pressens annonsstock, att de därigenom kunde utgöra en fara för beståndet av vissa delar av vår press. För min del tycker jag att detta är en mycket viktig fråga, och jag kan inte begripa varför man inte har tagit upp den till diskussion. Om verkligen dessa sändare genom sin verksamhet skulle medföra risk för en mera vidsträckt tidningsdöd än vi haft tidigare, skulle detta vara en mycket väsentlig fråga att diskutera. Det är emellertid icke på det viset. Det har inte på något sätt kunnat påvisas att reklamsändningarna i Radio Nord och Radio Mercur har skadat den svenska pressens annonsering. Detta tyder på att andra sändningar inte heller skulle göra det. Reklam i television och radio är nämligen i allmänhet verkningslös om den inte följs upp med annonsering av annat slag. Folk uppfattar inte vad som sägs i radio och television tillräckligt fullständigt. De måste gå tillbaka till andra reklamkällor för att få ordentlig vetskap om det som annonseras. Dessutom kan den svenska allmänheten som tidigare framhållits i debatten, nås av reklamsändningar från annat håll. Om Danmark eller Finland sätter i gång sådana eller om Radio Luxemburg riktar sändningar mot Sverige, nås den svenska allmänheten ändå av reklampro-

gram. I Radio Luxemburg kan naturligtvis företagarna annonsera lika väl som i Radio Nord eller Radio Mercur.

Nej, herr talman, det finns inga sakskalet för regeringens ståndpunkt. Om man går igenom punkt efter punkt finner man att det inte står några sakskalet kvar. Detta är ett ovanligt vackert exempel på att den svenska socialdemokratien har regerat så länge att den har tappat intresse för sakskalet. Det räcker för de socialdemokratiska statsråden att de »tycker». Statsrådet Skoglund och hans kolleger — eller kanske någon annan som har påverkat dem — tycker inte om dessa radiosändningar, och då skall man vidta åtgärder mot dem. Då skall de kriminaliseras. Man är nämligen säker på att med hjälp av herr Hedlund och andra driva sina lagstiftningsförslag igenom.

Det hela påminner om en historia som jag fick höra när jag började läsa statskunskap vid universitetet. Den handlade om en regeringsmedlem i England som hade sagt till sina närmaste medarbetare: »Den här gången har vi ett väldigt dåligt förslag. Nu har vi inte annat att göra än att tillämpa vår majoritet.» Jag vet inte vad den ministern hade för departement. Jag vet inte vilket parti han tillhörde. Men efter att ha lyssnat till statsrådet Skoglund i dag förstår jag att den engelske ministern i varje fall inte var en socialdemokratisk kommunikationsminister, ty hade han varit det så hade han inte haft så mycket självironi att han hade kunnat säga på det sättet.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Heckscher vill jag säga att Nordiska rådet med 48 röster mot 7 för avslag och med 5 ledamöter som avstod beslöt rekommendera de åtgärder som nu föreslås av

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

den svenska regeringen. Om herr Heckscher läser i protokollet från denna debatt tidigare i dag skall han finna att jag har återgivit Nordiska rådets uttalande.

Eftersom jag har ordet skall jag passa på att säga till herr Cassel som talade om att vi t. ex. kunde vara överens om målet för en resa men råka i dispyt om vi skulle flyga eller ta tåg. Är vi överens om målet och kan vi välja mellan tåg och flyg, så vill jag nog gärna föreslå flyg så att vi hinna fram till målet snarast möjligt. Men om herr Cassel nödvändigtvis vill åka hästskjuts, kommer jag inte att åka med.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket enkelt att citera vad Nordiska rådet beslöt. Jag har aldrig ett ögonblick bestritt att det beslöt *någonting*. I det bifallna utskottsutlåtandet från Nordiska rådet står det: »Utskottet anser det emellertid icke nödvändigt att taga ställning till i vilken form ett ingripande mot piratsändarna mest ändamålsenligt bör ske.» Hur herr Lundberg kan tolka detta så, att Nordiska rådet har tillstrykt den lagstiftning som nu är i fråga, det övergår mitt förstånd.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Eftersom den svenska riksdagen lika väl som nordiska parlament över huvud taget är suveräna att vidtaga åtgärder i denna fråga, har Nordiska rådet icke fastslagit någon lagtext, utan riksdagen får söka finna den lagtext som gör det möjligt att nå det syfte, varom Nordiska rådet har uttalat sig. Och, herr Heckscher, läs slutklämman i det utlåtande, som Nordiska rådets utskott föreslagit och rådet har godkänt, så kanske det räcker!

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Först vill jag tacka herr Hedlund för hans stora vänlighet att här tala om diverse mindre fina motiv

som han *inte* ville tillskriva oppositionen, t. ex. att ta hänsyn till inverkan på antalet röster och sådant, allt motiv som vi vet att herr Hedlund själv står alldeles främmande för.

Nordiska rådet har rekommenderat *åtgärder* men inte ifrågavarande lagstiftning. Det är någonting fullkomligt sublimt över herr Lundberg i Uppsala som när detta har fastslagits sju, åtta gånger i dag — av fru Gärde Widemar, av herr Cassel, av herr Heckscher — i alla fall vidhåller, att Nordiska rådets rekommendation av åtgärder skulle kunna på något mystiskt sätt — på något annat sätt kan det ju inte ske; med logik har det inte att göra — etablera en förpliktelse för oss i svenska riksdagen att godkänna det lagförslag som nu föreligger. Om herr Lundberg inte menar detta utan anser att vi har full rätt att avböja detta förslag och överväga andra åtgärder i stället, då finns det inget sammanhang i vad han säger.

Jag är egentligen inte överraskad över detta försök att sudda ut skillnaden mellan Nordiska rådets rekommendation av icke preciserade åtgärder å ena sidan och å andra sidan tanken att Nordiska rådet har rekommenderat en lagstiftning av den typ som nu är föreslagen. Att regeringen i Sverige skulle försöka sudda ut just den skillnaden tyckte jag mig kunna befara redan i Helsingfors, och den följande pressdebatten har visat att den risken fanns. Inte minst detta inbjöd naturligtvis till försiktighet i Helsingfors hos de rådsledamöter som tyckte att lagen, så långt man nu kände till den var otillräckligt motiverad och olämpligt utformad. Utskottet hade ju endast hört en muntlig föredragning rörande vissa avsnitt av lagen, men så långt man nu kunde bedöma den ansåg vi att utformningen inte var tillfyllest. Min uppfattning därvidlag under råds-sessionen var densamma som den som jag sedan dess har uttalat.

Men nu har man här invänt — och det är framför allt detta jag skulle vilja

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

ta upp; det mesta andra är sagt under dagens debatt — att detta är en *nordisk* fråga där Nordiska rådet har kommit med en rekommendation och då borde väl en ledamot av Nordiska rådet och alldeles särskilt dess vicepresident känna sig bunden av denna rekommendation och alltså nu stödja regeringsförslaget.

Till detta vill jag för det första säga att Nordiska rådet rekommenderade inte denna lag. För det andra ger mig denna invändning anledning att undra: Menar man verkligen att inte vilken som helst ledamot av rådet har lov att tillhöra minoriteten? Menar man verkligen att i rådet, till skillnad från alla andra parlamentariska församlingar, minoriteten skall efter omröstningen böja sig för majoriteten och acceptera majoritetens ståndpunkt? Att herr Skoglund har glömt att referera minoritetens ståndpunkt, när han redogör för vad som skett i rådet, må vara en sak — och en ganska egendomlig sak — men att vi som utgör minoriteten skulle förlora vår rätt att hävda vår uppfattning i frågan, är något alldeles fantastiskt. Skulle herr vice talmannen, om jag får göra en jämförelse, när kammaren väl har röstat i de fall då han tillhör minoriteten, mista sin rätt att fortfarande hävda sin personliga uppfattning i en riksdagsfråga. Herr talman! Mycket har man fått höra i diskussionerna om denna och andra frågor, men om jag finge frågan riktad till mig, vilket som vore det tokigaste argumentet jag hört på bra länge, skulle jag vara frestad att säga att det var just detta, att en ledamot av Nordiska rådet efter omröstningen förlorar sin rätt att hävda sin egen mening om han tillhört minoriteten.

Jag ber kammaren lägga märke till att efter förslag från statsminister Gerhardsen har i rådet både statsminister Erlander och andra kommit överens om att vi i rådet borde ta upp även mycket kontroversiella frågor, t. ex. rörande beskattningens utformning, för att få

litet livligare debatter och därmed ge dessa frågor allsidigare belysning. Är det verkligen någon som menar att vi, som kanske då skulle bli överröstade i Nordiska rådet, skulle förlora vår rätt att hävda vår uppfattning om den svenska beskattningens utformning?

Herr talman! En sak till om Nordiska rådet. Nordiska rådet rekommenderade åtgärder som skulle komma till stånd »i fællesskab», vilket ju — ungefärligen — betyder enhetliga åtgärder. Rådet rekommenderar icke speciellt att beslut skall fattas i vår. Genom att beslut nu framtingas i vår, blir det ju inte enhetliga åtgärder, utan lagarna får olika utseende i t. ex. Finland och Sverige. Såvitt jag förstår finns det ganska gott fog att hävda att de socialdemokratiska och centerpartistiska ledamöter, som står bakom majoritetens rekommendationer, handlar i bästa överensstämmelse med Nordiska rådets rekommendation, om de i dag går med på en lösning som innebär uppskov, vilket vore enda möjligheten att uppnå det som rådet rekommenderade, en lagstiftning i fællesskab, en enhetlig lagstiftning.

Mot denna bakgrund, herr talman, förefaller kritiken mot att vi, som tillhör minoriteten, hävdar den ståndpunkt vi företräder, vara mycket svagt grundad.

Lagrådet för sin del underkänner brådskan. Kommunikationsministern är en modig man, måste jag säga. Jag beundrade hans mod när jag hörde honom. Han återopade lagrådet. Men regeringen var beredd att föreslå en lag som lagrådet på det mest emfatiska sätt underkände därför att den hade en kautschukparagraf, som lät det avgörande vara om sändningen var »avsedd» att avlyssnas i något nordiskt land. Det är efter att ha fått detta grundliga underkännande av det förslag, som regeringen tydligen var beredd att lägga fram, som herr Skoglund vill återropa lagrådet. I något annat avseende kan han naturligtvis göra det, men skulle det inte vara anledning till viss försik-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

tighet därvidlag mot bakgrunden av det jag här har omnämnt.

Herr talman! Herr Skoglund säger att han är överraskad över att det finns de som vill »skjuta åt sidan» frågan om vilka åtgärder som skall vidtagas. Det som har förekommit är ju att reservanterna föreslår att saken tas upp på ett internationellt plan. Reservanterna har inte sagt: »Här behövs inga åtgärder. Lägg ner hela saken!» De har föreslagit att saken skulle tas upp på ett internationellt plan. Nog skulle kommunikationsministern ha kunnat referera den ståndpunkten på ett mera rättvisande sätt än genom att säga att det finns de som vill skjuta saken åt sidan.

När olika länder har kommit överens om våglängder o. d. finns det ett intresse, säger kommunikationsministern, att vidmakthålla överenskommelsen. Javisst, det är en sak som bör tas upp på internationellt plan, ty det finns cirka 500 icke auktoriserade sändare. Vad vore naturligare än att ta upp denna sak i dess helhet på internationellt plan? Svensk lagstiftning kan lika litet som dansk, finsk och norsk lagstiftning lösa detta internationella problem. Varför då inte aktualisera frågan på ett internationellt plan så att problemet kan lösas.

Först är regeringen så oerhört internationell att man säger: »Låt oss med tanke på konventionen skrida till åtgärder.» Man har visserligen frångått talet om *juridisk* förpliktelse, men man åberopar i stället *moralisk* förpliktelse. Men när det sedan blir fråga om vad man skall göra, vilka slutsatser man skall dra av förpliktelsen att ingripa, försvinner den internationella inställningen som ett moln för vinden. Då säger man: »Nej, någon internationell behandling kan vi inte vara med om ty den skulle ta för lång tid.» Visserligen kan man inte påvisa att det skulle vara någon olägenhet med att vänta, men det vill man ändå inte vara med om. Vilka olyckor skulle inträffa, om det under en tid

framåt funnes 500 icke auktoriserade sändare i stället för 498? Jag undrar om herr Skoglund har möjligheter att säga något om den saken.

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp ytterligare en sak. Herr Skoglund förvånade mig mycket i ett helt annat avseende. Han sade sig vara överraskad över att två oppositionspartier ville göra politik av denna sak, vilket de inte borde göra. Herr Munktell har redan på ett mycket övertygande sätt visat, att politik är just att ha olika mening om vad som är lämpligt och önskvärt för Sveriges folk, i detta fall också med tanke på internationella aspekter. Politik innebär alltså just att vi har olika meningar om t. ex. vad som är en rimlig lagstiftning. Har herr Skoglund verkligen inte insett, att det är detta som är den politik vi bedriver, bl. a. i den svenska riksdagen, att vi har olika meningar om vad som är t. ex. en väl utformad lagstiftning? Vi i folkpartiet tycker att detta är ett dåligt lagförslag och vill ha frågan upptagen på ett internationellt plan. Herr Skoglund tycker annorlunda. Varför i all världen skulle vi då låta herr Skoglund husera och genomföra lagförslaget utan att vi opponerar oss? Jo, säger herr Skoglund, Ni bör inte göra politik av detta. Ja, men det är ju en politisk fråga! När herr Skoglund låtsas känna moralisk indignation över att vi företräder vår åsikt, kan man fråga sig: Är det verkligen så, att herr Skoglund är så pass förvirrad i fråga om vad som är politisk åsiktskillnad eller inte, att han här kan känna en äkta moralisk indignation över att vi försvarar vår åsikt?

I reservationen talas om att man bör pröva möjligheterna till ökad konkurrens, ökat antal sändare, ökat antal sändningar och mer valfrihet. Jag vill gärna säga att jag — och säkerligen också undertecknarna av reservationen — med valfrihet menar frihet under ansvar. De ideella och religiösa rörelserna skulle på det sättet få ökade möj-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

ligheter. Här kan man pröva olika vägar. Men man kan och bör enligt min mening pröva även det kommersiella alternativet — och pröva det utan förtuttade meningar — när man undersöker olika möjligheter att få till stånd en ökning av antalet sändningar och ökad valfrihet.

Mot detta opponerar sig herr Skoglund och säger, att vi fram till 1964 har en överenskommelse med Sveriges radio. Javisst, men det tar väl tid, herr Skoglund, att undersöka och utreda en så stor fråga som denna. Hur kan herr Skoglund antyda, att denna sak inte borde bringas på tal i vår, när det faktiskt blir fråga om att införa en modifierad ordning redan om två år? Jag tycker att herr Skoglund snarare skulle säga, att han medger att det är hög tid att ta upp en sådan utredning, om det skall finnas valmöjligheter för den svenska riksdagen när det gäller utformningen av det framtida systemet. Frågan om ökad konkurrens, ökat antal program och ökad valfrihet har bl. a. aktualiserats genom den vitt spridda reaktion hos Sveriges folk, som uppkommit i denna sak. Det är därför hög tid att utreda frågan.

Herr talman! Den föreslagna lagstiftningen löser inte det internationella huvudproblem, som konventionen främst skall lösa. Man bör därför pröva en lösning på ett internationellt plan. Och svensk lag bör stå i bättre överensstämmelse med svenskt rättsmedvetande än dagens lagförslag.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle till herr Ohlin vilja säga, att eftersom jag tillmäter det nordiska samarbetet sådan betydelse, att det inte bara får bli en ordlek, som herr Ohlin tycks anse att nordismen är, anser jag att man bör följa de olika förhandlingarna och rekommendationerna med större allvar än herr Ohlin har lagt i dagen.

Om min ståndpunkt är mystisk, mås-

te jag säga att det också är mystiskt att en president i Nordiska rådet endast uppfattar nordismen som en myt eller en chimär. Ord utan gärningar resulterar inte i något, herr Ohlin, och det är endast ordkaskader och ingenting annat som presterats i detta sammanhang.

Jag har inte sagt någonting om vad fru Gärde Widemar anförde, ty hon har redovisat sin ståndpunkt vid Nordiska rådet både i dess juridiska utskott och i andra sammanhang. Det har förekommit en fri diskussion vid Nordiska rådets sammanträde men herr Ohlin får ursäkta mig då jag säger att man har rätt att kräva något mera av en partiledare och en president i Nordiska rådet.

Herr HEDLUND (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill ingalunda göra gällande att den som vid Nordiska rådets sammanträde befinner sig bland minoriteten skulle vara skyldig att, när han kommer hem, ovillkorligen föra majoritetens talan. Jag förstår mycket väl herr Ohlins synpunkter i det avseendet, men jag förstår inte herr Ohlin, när han lägger ut texten kring vad Nordiska rådet verkligen hade syftat till. Rådet hade tänkt sig att åtgärder skulle vidtagas, och jag antar att det måste ha tänkt sig åtgärder som har någon effekt för detta syfte.

Sedan kan man inte undgå att lägga märke till att folk i andra länder, vilka var närvarande vid Nordiska rådets sammanträde, har begivit sig hem och, såvitt jag kan se, utan onödigt dröjsmål tagit upp dessa frågor och märkvärdigt nog kommit fram till lagstiftningsåtgärder mot piratsändarna av i stort sett likartade typ. Det skulle förvåna mig, om de inte hade satt sig in i själva syftet med åtgärderna och vad förhandlingarna i rådet gick ut på — i varje fall mer än den som var frånvarande vid sammanträdet då åtgärderna beslutades. Det är inte detta med frånvaron som har väckt någon undran, herr Oh-

lin, ty det kan man ha giltiga skäl för, och jag skall inte göra gällande att det inte här var fråga om sådana, utan vad som har förvånat mig är att inte herr Ohlin, som dock var i Helsingfors, fann någon möjlighet att till Nordiska rådet framföra hur han bedömde denna fråga. Jag undrar, om inte Nordiska rådet skulle ha satt ett visst värde på den saken.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Hedlund säger att det var klart att Nordiska rådet ville ha till stånd effektfulla åtgärder. Får jag fråga herr Hedlund: Kan herr Hedlund t. ex. påstå — för att ta detta konkret — att det finns något i Nordiska rådets ståndpunkt som innebär att man rekommenderar en lagstiftning, som inte bara skall inskrida mot störningar utan även skall inskrida där det inte har förekommit störningar? I fall herr Hedlund inte kan påstå detta, faller redan av detta skäl hela resonemanget om att Nordiska rådets rekommendation skulle vara ett förord för denna lagstiftning.

Sedan vill jag till herr Hedlund, som dock inte vill ha något lagligt förbud på influensa, vilket jag ännu en gång tackar honom för, säga att jag gjorde ett uttalande för offentliggörande och trodde att det skulle stå i pressen samma dag Nordiska rådet avslutade sin session. Att så inte blev fallet beror inte på mig, varför det är alldeles klart att jag var beredd att deklarerat min ståndpunkt.

Som tiden nu var långt framskriden och många talare anmält sig för yttrandes avgivande, beslöt kammaren på förslag av herr andre vice talmannen att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande ärende samt övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 16.56.

In fidem

Sune K. Johansson

Måndagen den 28 maj

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet; och leddes förhandlingarna därvid till en början av herr andre vice talmannen.

§ 1

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m. (forts.)

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen rörande första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på

öppna havet m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, jämlikt förut gjord anteckning, till

Herr WEDÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag skall inskränka mig till att kommentera en del — men bara en del — av de inlägg i debatten tidigare i dag som jag har funnit särskilt anmärkningsvärda.

Det har då förefallit mig som om det vore berättigat att säga, att det tycks föreligga en betydande enighet om att någon juridisk förpliktelse att agera på

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

det sätt, som Sverige enligt det nu föreliggande lagförslaget skulle komma att göra, icke föreligger. Däremot kunde det vara fråga om en moralisk förpliktelse. Jag fattade i varje fall statsrådet Skoglund's yttrande på det sättet.

Statsrådet Skoglund tillbakavisade energiskt den anmärkning som lagrådet hade gjort mot den ursprungliga formuleringen av en del av regeringens lagförslag, nämligen att det skulle ge intryck av att äsyfta att skydda landet mot sändningar från anläggningar utanför landet på grund av sändningarnas innehåll eller att värna den monopolställning som i de nordiska länderna tillkommer vissa rundradioföretag. Statsrådet har försäkrat, att någonting sådant skulle fullständigt strida mot den politik som regeringen har fört eller avsett att föra på detta område. Det skulle enligt hans mening uteslutande vara fråga om att se till att de internationella överenskommelserna blev respekterade. Inom parentes sagt rör det sig alltså om en internationell konvention som, såvitt jag är riktigt underrättad, icke över huvud taget företeddes vid Nordiska rådets förhandlingar i Helsingfors och som för närvarande inte föreligger på svenskt språk.

Det är emellertid tydligt att man på denna punkt från regeringsbänken eller från utskottsmajoritetens sida inte varit särskilt angelägen att ge till känna att det i stor utsträckning varit svenska eller andra nordiska impulser som har lett till att de internationella överenskommelserna fått den utformning de fått i de sammanhang som är relevanta för den fråga vi nu behandlar.

Man kan naturligtvis göra gällande — och det var väl detta kommunikationsministern ville göra — att denna nordiska aktivitet inte har något som helst sammanhang med det faktum, att i de nordiska länderna monopolföretag utan kommersiella inslag är regel, och inte heller med det faktum, att socialdemokratiska partier i så stor omfattning be-

sitter den politiska makten i de nordiska länderna. Men jag vill säga, herr talman, att det inte heller kan vara oförsynt att tänka sig att det kan finnas ett samband mellan den svenska och den nordiska aktiviteten i de internationella sammanhang som jag här talar om och de monopolförhållanden och politiska förhållanden som jag nu berört.

Det må emellertid vara hur som helst med den saken. En annan punkt, på vilken en principiell enighet har konstaterats under debatten hittills, är ju den, att de internationella konventionerna skall respekteras. Men då är det väl också klart att när det inte — och det medger också herr Skoglund — föreligger några juridiska förpliktelser och när riksdagens ledamöter över huvud taget inte satts i tillfälle att yttra sig om den konvention som regeringen åberopar, då kan det verkligen inte heller vara så, att riksdagens ledamöter skulle vara på något sätt förhandsbundna när det gäller det sätt och de metoder, varigenom en moralisk förpliktelse bäst kan infrias. För övrigt skulle jag gärna vilja veta av vilken anledning konventionen icke förelagts riksdagen.

Jag tror också, herr talman, att när det gäller bedömningen av intentionerna bakom regeringsförslaget finns det skäl att uppmärksamma en mening i statsrådet Skoglund's anmälan i statsrådet av lagrådets yttrande som hittills inte, såvitt jag hört, har blivit särskilt uppmärksammat. Där säger nämligen kommunikationsministern: »Skulle den svenska lagstiftningen mot illegala sändare inte visa sig effektiv, måste den självfallet skärpas.»

Jag vill ett ögonblick stanna vid det, delvis därför att jag, utan att i övrigt kommentera eller ännu mindre instämma med herr Hedlund i mångt och mycket av det han sade, ändå såtillvida vill ge honom rätt i att det finns ett samband mellan frihet och ansvar och att man inte i rådande läge kan anse att

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

den fråga som vi nu diskuterar kan ha ett omedelbart sammanhang med den betydligt större frågan om frihet i etern i största allmänhet o. s. v. och hur dessa problem senare kan komma att behandlas i vårt land.

Det är inte detta frågan gäller i dag, utan jag har uppfattat den så, att det i främsta rummet gäller om man på ett förhastat och olämpligt sätt — som man enligt min mening gör i regeringsförslaget — ger sig in på en kriminalisering av åtgärder som i varje fall mycket betydande folkgrupper i vårt land icke betraktar som kriminella handlingar. Det har sagts vid flera tillfällen under debatten, att vi står inför en utveckling, där de tekniska möjligheterna att bruka både radio och TV kan komma att kasta omkull många av de föreställningar vi nu har. Det är mot den bakgrunden som jag med en viss oro noterat detta uttalande av kommunikationsministern i hans anmälan till statsrådet av lagrådets yttrande. Uttalandet ger nämligen intryck av en kriminaliseringsaptit, som sträcker sig vida utöver det nu föreliggande förslaget. Om den aptiten får växa, kan man komma att med illegalitetsslämpeln söka kväva en utveckling mot större frihet i etern, som eljest skulle bli möjlig.

Den andra punkt som jag här vill beröra är den ganska livliga förklaring som statsrådet Skoglund gav av sitt eget förhållande till lagrådet. Herr Ohlin har redan berört denna förklaring ur en aspekt, jag skall göra det ur en annan. Statsrådet Skoglund betygade lagrådet sin utomordentligt stora respekt. Men han underlät att på något sätt ta upp vad som ändå är lagrådets huvudsynpunkt — nämligen såvitt jag förstår — att med den lagstiftning som regeringen föreslagit *bör anstå*. Jag har tolkat detta så, att lagförslagets grundval är för svag och dess utformning så tvivelaktig ur rent rättsliga synpunkter, att med frågan *bör anstå*. Jag kan väl föreställa mig att statsrådet Skoglund i detta avseende

skulle vilja svara mig ungefär så här: Huruvida med frågan skall anstå eller inte kan inte lagrådet bedöma. Det är — vill statsrådet kanske göra gällande — ett politiskt bedömande som måste förbehållas regering och riksdag. Herrar Ohlin och Munktelh har ju redan talat med statsrådet Skoglund om de politiska bedömandenas ställning i avseenden sådana som detta. Och jag måste tillägga, att just för statsrådet Skoglund måste det väl vara svårt att här åberopa ett politiskt bedömande som skäl för att icke taga hänsyn till lagrådets yttrande att med denna lagstiftning kan anstå. En betydande del av statsrådet Skoglunds anförande gick ju nämligen ut på beklaganden av att man från oppositionens sida hade anlagt politiska synpunkter och att — såvitt jag fattade honom rätt — med stor kraft understryka att så skulle man icke göra.

Statsrådet Skoglunds krav måste väl i detta avseende rikta sig lika väl mot regeringen och dess anhängare som mot oppositionen och dess anhängare. Vill man — vilket statsrådet Skoglund med stor emfas understryker att man skall göra — avstå från politiska bedömningar i detta sammanhang, måste väl det betraktelsesättet gälla för båda parter. Och om man låter betraktelsesättet gälla för båda parter, återstår ju de rättsliga och juridiska aspekterna; då återstår vikten av att icke kriminalisera i hast och på ett olämpligt sätt.

Beträffande den tredje anmärkningsvärda punkten har jag lyssnat uppmärksam till debatten. Jag har missat högst ett par tre anföranden. Men såvitt jag har kunnat finna, har ingen företrädare för utskottsmajoriteten eller någon på regeringsbanken ens gjort ett försök att göra gällande, att de sändare som finns på öppet vatten på något som helst sätt stör radio- och TV-verksamheten i övrigt i de nordiska länderna. Jag finner detta ganska förbluffande, ty här rör man ju vid själva centralpunkten. Är det så att man inte kan göra något

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

sådant gällande, bortfaller sakskälen för den väldiga brådska med avgörandet som regeringen och utskottsmajoriteten visar. Herr Martinsson gjorde visserligen ett lamt försök att bestrida riktigheten av den bild av störnings- och frekvensförhållandena som tecknas i reservationen. Men på den punkten har herr Martinsson blivit effektivt bemött.

Till sist, herr talman, skall jag som det fjärde anmärkningsvärda inslaget i debatten nämna den punkt, som redan har kritiserats med skärpa. Jag tänker på herr Martinssons yttrande om ett uttalande av professor Ross. Jag kan inte exakt återge herr Martinssons yttrande men innebörden var, att det är alldeles klart att professor Ross naturligtvis i och för sig är en mycket aktningvärd man, men o. s. v. . . . Detta »men» o. s. v. innebär otvivelaktigt, att meningen med herr Martinssons yttrande — om det över huvud taget hade någon mening, och det hade det säkert — var att försöka kasta en skugga över den moraliska integriteten hos professor Ross i det sammanhang, i vilket han gjorde sitt uttalande. Jag beklagar detta yttrande av herr Martinsson, herr talman — inte så mycket i och för sig, ty ett förhastat yttrande kan alltid fällas, utan därför att en så stor del av den socialdemokratiska riksdagsgruppen fann sig föranlåten att instämma i anförandet.

Därefter anförde:

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Wedén sade att han inte kunde återge mitt yttrande beträffande professor Ross, och jag förstår då att han kunde dra de slutsatser han dragit. Fördelen med debatten i denna kammare i jämförelse med debatter på möten, där yttrandena inte stenograferas, är ju att man här kan se vad man har sagt och även vad andra har sagt. Jag kan bara hänvisa herr Wedén att studera det protokoll, som

håller på att upprättas över förmiddagens förhandlingar.

Den anmärkning som framställdes här faller snarast tillbaka på herr Wedéns partivänner, som i sin reservation utan varje angivande av karaktären av professor Ross' yttrande har åberopat det samma. Kvar står i alla fall att professor Ross' yttrande är ställt till den advokat som företrädde Radio Mercur och är ett vad man brukar säga beställt yttrande.

Vad jag sedan har yttrat innebär icke på något sätt att jag ifrågasätter professor Ross' ärliga avsikter, utan jag har bara velat understryka att det yttrandet har samma karaktär som det yttrande som avgivits av professor Jägerskiöld för Radio Nords räkning.

Herr MUNKTELL (h) kort genmäle:

Herr talman! Herr Martinssons yttrande förvånar mig i allra högsta grad. Jag antecknade nämligen ordagrant vad herr Martinsson sade, och det var att Alf Ross i och för sig var en aktningvärd person. Nu säger herr Martinsson att han inte ifrågasätter Alf Ross' hederlighet. Jag ställde den frågan redan i dag på förmiddagen till herr Martinsson om han gjorde detta, men jag fick inget svar. Enbart i det insinuanta yttrandet av herr Martinsson att Alf Ross' utlåtande är ställt till en advokat som företräder Radio Mercur tycker jag för min del att det ligger en oerhörd ärekränkning av en av Nordens erkänt främsta rättsvetenskapsmän.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Frågan gäller nu om herr Martinsson med sitt första yttrande här, som vi nu diskuterar, på grund av det sammanhang i vilket professor Ross' utlåtande är avgivet ville ifrågasätta den vetenskapliga objektiviteten och moraliska integriteten bakom detta utlåtande. Om herr Martinsson med sitt sista inlägg avsåg att säga att så inte är fallet, har han därmed accepterat den-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

na vetenskapliga objektivitet och moraliska integritet och därmed också i efterhand medgivit att hans första ifrågasättande av dessa faktorer hos utlåtandet var felaktigt.

Herr MARTINSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill fortfarande hänvisa herr Wedén att läsa det protokoll som nu upprättas.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag tillåter mig först att konstatera att i själva sakfrågan är enigheten i kammaren mycket större än vad de understundom kanske litet heta orden både i debatten här och framför allt utanför riksdagens murar skulle ge anledning att förmoda. Jag har försökt att, i den mån inte andra ting stört mig, under dagen följa debatten. Jag har inte kunnat finna att någon enda talare har uttryckt sitt gillande av piratradions verksamhet. Jag räknar inte dit herr Heckschers en smula skämtsamma antydning att han funderade på att bli annonsör hos piratradion. Det var väl närmast ett försök att lätta upp en debatt, som han fann började bli för saklig.

Meningsskiljaktigheterna har beträffande piratradion inte varit stora. Får man döma av inläggen finns en praktiskt taget enhällig opinion i denna kammare: Radio Nord skall försvinna. Vad diskussionen gällt har varit metodiken för att nå detta mål och väl också tidpunkten när detta skall ske. De flesta talare har framhållit att det kan vara klokt att handla snabbt. Jag behöver inte ytterligare referera de skäl som av kommunikationsministern, herr Hedlund och flera andra talare anförts härför, när de har talat om nödvändigheten av att skapa respekt för den internationella konventionen och vår plikt att medverka till att den frihet som skall finnas i etern skall vara en fri-

het under ansvar. Tidpunkten och modaliteterna för Radio Nords försvinnande — om vilket jag än en gång betonar att kammaren tycks vara ense — skulle väl i och för sig inte vara någon stor fråga. Den skulle man kunna resonera om i lugn och ro. Men frågan har en storpolitisk aspekt som jag ett ögonblick skall ta kammarens tid i anspråk genom att uppehålla mig vid.

Nordiska rådet skapades ju vid en tidpunkt då det såg ganska mörkt ut för det nordiska samarbetet. Efter de skandinaviska försvarsförhandlingarnas sammanbrott uppstod tanken om man inte skulle kunna skapa ett organ som höll de små folken uppe i Norden samlade i praktisk politik. Vi är alla som deltagit i detta arbete ledsna över att det blivit så litet resultat av det samarbetet, och vi har många gånger diskuterat vad det kan bero på. Självfallet har Nordiska rådet besvärligheter att övervinna och man skall därför inte ställa förväntningarna för högt. Men alla är vi väl överens om att det har blivit mycket mindre resultat än man skulle haft anledning att hoppas på.

När man i dag lyssnat till en av de ledande krafterna i Nordiska rådet, vice ordföranden professor Ohlin, har denna fråga kommit i ny belysning. Hans anförande präglades nämligen inte av den ringaste förståelse för att vi i Nordiska rådet har någonting som man skall vara rädd om och försöka göra så starkt som möjligt.

Vad är det som har hänt här? Tjänstemän har under 1961 inom varje land — jag tror det var Danmark som började — resonerat om hur man skulle skapa respekt för den internationella konventionen. Det var alldeles riktigt Sverige, som tog initiativet till att försöka få till stånd en samnordisk aktion. Olika regler utarbetades, alla syftande till detta: respekt för den internationella konventionen. Då sade man sig: Detta är en sak, där det borde gå att få till stånd ett nordiskt samarbete.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Nordiska rådet har sin session i början av 1962, låt oss presentera det preliminära resultat som man har uppnått för det Nordiska rådet som samlas i Helsingfors i början av 1962. Jag hade inte tillfälle att närvara där i någon större utsträckning. Det var flera omständigheter som medförde att jag kunde vara där endast de två första dagarna och var tvungen att sedan resa hem. Jag har emellertid hört berättas att man i juridiska utskottet har redogjort för detta förslag av de nordiska regeringarnas experter, och jag vågar påstå, att det inte kunde föreligga någon tvekan om vad experterna syftade till.

Det har gjorts gällande att det Nordiska rådets konvention och rekommendation var så allmänt hållen att man där utan vidare kunde göra som herr Cassel gjorde, nämligen rösta för det, därför att det inte sagts något om innehållet.

Emellertid innehåller Nordiska rådets protokoll ett referat av vad fru Gärde Widemar sade om vad ett bifall till avtalsförslaget skulle innebära. Jag tror det kan vara bra att detta referat läses in i svenska riksdagens protokoll. Hon polemiserade mot den tanke, som är huvudlinjen för herr Ohlin och herr Cassel i dag, nämligen att konventionen är så allmänt hållen, att den egentligen inte förpliktar till någonting. Mot ett sådant resonemang säger reservanternas talesman fru Gärde Widemar: »Jag vill då nämna, att det vid detta förslag finns fogat ett supplement innefattande en promemoria av højesteretssagfører Jens Evenesen om vilka åtgärder, som kan ifrågakomma mot otillåten radioverksamhet. Han uttalar där, att medlemsstater är förpliktade till bl. a. följande:

1. att genom lagstiftningsåtgärder förbjuda utsändning från sådana här stationer.

2. att kriminalisera handlingar, som går ut på att driva och att deltaga eller

på något sätt hjälpa till i driften av 'piratstationer'.

3. att stänga hamnar och flygplatser för varje 'pirat'. Däri innefattas förpliktelse att tillse, att piratstationerna inte får möjlighet till att anskaffa nödvändig utrustning eller bunkring.

4. att beslagta fartyg och flygmaskiner, i varje fall då de kommer in på det egna landets territorialvatten.»

Sedan sammanfattar fru Gärde Widemar: »Även om man genom den nu föreslagna rekommendationen inte binder sig för vilka åtgärder, som skall vidtas med anledning av den, måste det bli fråga om just de åtgärder jag nu räknade upp.»

Hur man efter denna deklaration från reservanternas talesman kan driva den linje som herr Ohlin och herr Cassel gått på i dag överstiger min förmåga att riktigt förstå. Man lyssnar väl i alla fall i någon mån på Nordiska rådets debatt, och om man inte haft tillfälle att lyssna, kan man väl vara så pass intresserad, att man läser trycket. Nej, de som röstade för konventionen i Helsingfors visste nog just på grund av den informativa verksamhet som reservanternas talesmaninna lagt ned precis vad de gjorde. Men naturligtvis är var och en oförhindrad att ändra mening. Herr Cassel får gärna för mig ändra mening hur många gånger som helst. Jag skall emellertid inte följa honom i hans rotationsiver.

Nu säger herr Ohlin något som är ganska märkligt. Han säger att han i Helsingfors var bestämd motståndare till en sådan här lagstiftning och åberopar som stöd för detta ett privat-samtal med en journalist. Herr talman! Det fördes tydligen många s. k. privat-samtal där borta i Helsingfors, och jag skall inte gå in på någon närmare analys av dem. Jag skall t. o. m. vara så generös att jag skall säga till herr Ohlin att vi kan anta att det är rätt att Nordiska rådets vice ordförande skulle ha haft denna mening i Helsingfors. Men

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

då blir herr Ohlins situation ändå värre — om den nu kan bli det, vilket jag inte är riktigt säker på. Vad är det som händer? Jo, här föreligger ett förslag som herr Ohlin — vice ordförande i rådet — betraktar som i hög grad olyckligt och som han tar upp en hård kamp mot här i Sverige — sedan Expressen gjort sitt, höll jag på att säga. Det låter han passera utan vidare. Ingen i Nordiska rådet får någon kännedom om detta. Man kan ju skriva brev, även om man ligger på sjukbädden. Det finns möjligheter att kommunicera och säga: »Jag varnar Nordiska rådet att göra en rekommendation till regeringarna som jag sedermera måste motsätta mig när jag kommer till mitt eget land.» En sådan varning skulle naturligtvis ändå ha spelat en roll, ty vi hade inte låst fast våra positioner mera än att vi var beredda att resonera. Men inte ett ord, inte en varning som kunde tyda på att herr Ohlin var emot lagstiftningen kom till någon av de regeringsledamöter med vilka han dock hade samtal.

Nu säger herr Ohlin: »Ni begär att den minoritet som i Nordiska rådet bekämpade lagstiftningen skall avstå från sin rätt att föra kampen vidare.» Nej, herr Ohlin, inte ett ögonblick har jag satt i fråga att fru Gärde Widemar skulle ändra sin uppfattning, och jag har nyss varit så gnerös att jag har tillåtit herr Cassel att ha vilken mening han vill, ty det är hans ensak. Det anmärkningsvärda hos herr Ohlin är emellertid att han säger att han hade en bestämd uppfattning i en viktig fråga som Nordiska rådet skulle ta ställning till, men han är så blyg för offentligheten att han inte kom sig för med att låta någon få reda på att han hade denna uppfattning.

Efter detta kommer jag in på det som enligt min mening är det bekymmersamma. Här är det två frågor som vi har att fundera på. Skall Nordiska rådets rekommendationer spela någon roll

för oss i vårt handlande? Betyder det ingenting att en väldig majoritet — jag tror att det var 48 mot 7; jag har namnlistan här — sammansatt av alla politiska partier i Norden säger till Nordens regeringar: »Försök att göra något åt detta!»? Betyder respekten för denna internationella konvention ingenting? De nordiska ländernas regeringar har allesamman ansett att detta betyder något. I Sverige och Norge är det två socialdemokratiska regeringar, I Danmark är det en koalitionsregering, i vilken nära meningsfränder till herr Ohlin ingår, och i Finland är det en agrarregering. Alla dessa har lagt fram förslag. Det är väl inte sannolikt att de har betraktat Nordiska rådet som en betydelselös institution på samma sätt som dess vice ordförande anser det naturligt att göra. Detta är den första frågan: Skall vi inte ta någon hänsyn till praktiskt taget enhälliga rekommendationer från Nordiska rådet?

Den andra frågan är denna: Är Nordiska rådets debatter betydelselösa? Är rådet helt betydelselöst som opinionsbildande organ, så att man där kan ha meningar i viktiga frågor utan att på något sätt — jag betonar än en gång att är man sjuk kan man skriva brev, och brev kan uppläsas — låta sin mening komma till tals i debatten? Skall man låta Nordiska rådets debatter på detta sätt framstå som lika betydelselösa som dess rekommendationer tydligen är enligt rådets vice ordförandes mening?

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! När man lyssnar till hans excellens statsministern börjar man förstå vilka proportioner denna fråga egentligen har. Man förnimmer historiens vingsus över denna församling, och man märker hur hela det nordiska samarbetet är koncentrerat på ett enda resultat: att tysta Radio Nord. Men, kära kammarledamöter, har vi nu inte spelat över litet grand? Har vi in-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

te kommit upp i ett tonläge som denna fråga inte är värd?

Jag begärde ordet bara därför att statsministern så envist gör gällande att jag har ändrat mening. Det har jag inte gjort ett dugg. Jag tycker precis det samma som jag tyckte i Helsingfors och där gav uttryck åt mycket tydligt. Jag är ledsen att behöva återöpa privat-samtal med kommunikationsministern, men sådant har gjorts tidigare här. Jag säger precis som han att man bör få bukt med dessa illegala sändare på något sätt, och jag tycker precis som han att man i det nordiska samarbetet skall ta upp denna sak och behandla den gemensamt. Så långt är vi alldeles överens. Jag tycker så fortfarande. Vi skall inte alls låta några personer göra som de vill, utan vi har ett intresse att bevaka.

Sedan kommer vi emellertid till frågan om vad vi skall göra. Därvidlag kan man utan att behöva elda upp sig till entusiasm åt det ena eller andra hållet ha olika meningar. Jag tycker att man skall vidta någon åtgärd. Jag vet inte riktigt vilken, men det är det som man borde undersöka tillsammans med det europeiska utskott som här arbetar.

Den lagstiftning som här läggs fram tycker jag inte är bra. Därför kommer jag att rösta mot den. Jag vill ta kommunikationsministern till vittne på att jag redan vid vårt samtal i Helsingfors sade att jag på intet sätt känner mig bunden att rösta för en proposition vars innehåll jag inte kunnat ta del av. Jag känner mig fullständigt fri att bedöma den när jag har fått se den.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är glad över att hans excellens herr statsministern inte ifrågasätter att jag skulle ha ändrat uppfattning i den här frågan. Det har jag sannerligen inte gjort. Tvärtom har jag alltmer befästs i den mening som jag

hyste från början, nämligen att en lag av det slag det här gäller strider mot vår rättsuppfattning och att det inte finns anledning att nu driva fram en sådan lagstiftning.

Jag anser att både herr Cassel och herr Ohlin är fullt ursäktade för att de inte tog någon ståndpunkt till lagförslaget i Helsingfors. Hur skulle de kunna bilda sig någon uppfattning om saken med den, jag vill nästan säga, mörkläggning av lagförslaget som skedde där? Vid juridiska utskottets sammanträde fick vi en muntlig föredragning av förslaget, inte någon skriftlig sammanfattning. Det enda material som förelåg i tryck var Jens Evensens promemoria av år 1960, vilken hörde till det s. k. förtrycket till Nordiska rådets session. Jag vet inte hur pass noga statsministern tar del av detta förtryck, men jag är nästan säker på att de flesta av delegaterna i Nordiska rådet inte hade läst Evensens promemoria då de kom till Helsingfors.

I juridiska utskottet tog vi naturligtvis del av promemorian, men efter utskottets behandling av saken befanns det — bl. a. på förslag av den svenske delegaten herr Sandler — att man inte borde ta ställning till de åtgärder som skisserades i Evensens promemoria, utan tills vidare lämna öppet vilka åtgärder som kunde komma i fråga. Därför fick juridiska utskottets utlåtande till rådet den ordalydelse som fallet var.

Varken herr Ohlin eller herr Cassel hade någon anledning att känna till innehålllet i lagförslaget, om de inte hade lyssnat till mitt anförande vid Nordiska rådets session. Herr Cassel var visserligen närvarande vid tillfället i fråga, men herr Ohlin var sjuk. Dessutom är det väl för mycket begärt av en ansvarig politiker att han efter ett muntligt anförande av en reservant skall ta ställning till ett lagförslag som han så småningom kommer att föreläggas.

Vi måste alla ha haft fullt fria händer att efter återkomsten till Sverige

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

pröva det förslag som kunde väntas bli framlagt efter samråd mellan de nordiska ländernas regeringar, och vi trodde väl alla att det i samband därmed skulle lämnas besked om vilka åtgärder som skulle kunna ifrågakomma innan lagstiftning tillgreps. Kommunikationsministern sade tidigare i dag att man hade undersökt vilka andra åtgärder som skulle kunna komma i fråga, men eftersom dessa åtgärder stred mot rättsmedvetandet hade man inte ansett sig kunna lägga fram förslag om sådana. Varför fick vi inte i utskottet någon redogörelse för detta och varför har det inte heller senare lämnats en sådan redogörelse?

Statsministern sade att vi hade ju alla i Helsingfors varit eniga om att Radio Nord skulle upphöra med sin verksamhet. För min del anser jag mig inte ha tagit ställning därtill om jag inte vill försvara något av de radioföretag det här gäller. Jag vill dock inte att de skall dö på grund av en lagstiftning som vi i en pressad situation och i all hast vidtar. Det vore orätt, inte bara mot företagen utan även och kanske framför allt mot svenska folket. Och vi bör inte försöka att få dessa radiostationer att upphöra genom att vi straffbelägger normala handlingar av svenska medborgare såsom exempelvis annonsering eller transporter. Något sådant är inte förenligt med mitt rättsmedvetande och säkerligen inte heller med rättsmedvetandet hos flertalet av svenska folket.

Herr OHLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsminister Erlander ansåg att mitt anförande inte präglades av någon känsla för att vi borde vara rädda om Nordiska rådet. Där emot betraktade han tydligen regeringens och regeringspartiets sätt att argumentera då det gäller Nordiska rådets rekommendationer såsom uttryck för en sådan omvårdnad om Nordiska rådet och det nordiska samarbetet där.

Herr talman! Det viktigaste som vi kan göra, ifall vi verkligen vill slå vakt om Nordiska rådet såsom ett betydelsefullt instrument för den nordiska samverkan — och jag tror att herr Erlander och hans kolleger därvidlag i grund och botten har samma positiva inställning som jag — är att undvika att använda Nordiska rådets resolutioner som slagträn i den inrikespolitiska striden. Om Nordiska rådet rekommenderar åtgärder på det område det här gäller men icke vill ta ställning till frågan om vilka dessa åtgärder skall vara, då skall man inte säga att detta utgör rekommendation för en lagstiftning av praktiskt taget sådant slag som det nu framlagda lagförslaget. Detta innebär ju att man i Nordiska rådets resolution pressar in något annat än som finns däri. Jag tror att ett sådant tillvägagångssätt skadar det nordiska samarbetet.

Nu säger statsministern att det inte kan råda något tvivel om vart regeringsexperterna syftade i denna fråga. Men, herr statsminister, regeringsexperternas inställning kunde ju inte vara bindande för Nordiska rådet, när rådet verkligen ansträngde sig att precisera att man icke ville vara bunden i fråga om vilka åtgärder som skulle vidtas.

Statsministern fäster stort avseende vid ett yttrande av fru Gärde som han här citerade. Herr statsminister, har Ni aldrig, särskilt i ett tidigt skede av en frågas behandling då arbetet forcerats och otillräckliga informationer förelagat, fällt ett yttrande, där kanske inte varje ord kan vägas på guldväg? Menar statsministern verkligen att han på det sättet skall komma ifrån den klara innebörden av Nordiska rådets resolution och den begränsning som påpekats i det sammanhanget inte minst från socialdemokratiskt håll?

Nu skall inte heller jag — lika litet som herr Erlander — här gå in på privata samtal. Jag hänvisade tidigare till

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

ett intervjuuttalande, som jag väntat skulle bli offentliggjort, och det är något helt annat.

Sedan säger statsministern att ett förslag som jag fann olyckligt borde jag ha gjort något åt. Jag borde ha skrivit brev till Nordiska rådet, anser han. Jag bildade mig en mening efter att ha diskuterat med fru Gärde Widemar och sedan jag av henne fått upplysningar om vad som förekommit i juridiska utskottet. Skulle jag då samma dag som Nordiska rådet behandlade saken ha skickat ett brev till Nordiska rådet? Det må jag säga skulle ha varit att överskatta min betydelse. Det har veterligen heller aldrig förekommit tidigare att någon skickat brev till den parlamentariska församling han varit förhindrad närvara vid.

Statsministern säger att man inte skall förfara så att Nordiska rådets rekommendationer blir betydelselösa. Men det har ju inte heller minoriteten här i kammaren gjort! Ingen har motsatt sig att ta upp frågan om lämpliga åtgärder på ett internationellt plan, och det innebär också möjligheter för nordisk samstämmighet i arbetet.

Vad statsministern gör i dag är något mycket överraskande, herr talman. Han ställer sig vid sidan om herr Lundberg i Uppsala och instämmer i hans argument tidigare i dag. Jag har i vissa avseenden stor respekt för herr Lundberg. Men jag hade inte väntat mig att herr Erlander skulle gå hand i hand med herr Lundberg i hans egenskap av uttolkare av Nordiska rådets resolution, att den verkliga innebörden av resolutionen är en helt annan än vad som står i klartext.

När statsministern säger att man inte skall förfara så att Nordiska rådets resolutioner blir betydelselösa, får jag fråga statsministern en sak. Finns det inte en hel del resolutioner från Nordiska rådet som regeringen inte har brytt sig om, t. ex. den mycket livligt tillstyrkta rekommendationen om att

Sverige bör införa högertrafik. Vad anser statsministern om den rekommendationen?

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Det är mycket vackert att se hur statsministern här, när han anser att regeringen har en mycket dålig sak att försvara, rycker fram till departementschefens bistånd. Han gör det genom att tala om att man skulle kunnat resonera i lugn och ro. Men det är just det som regeringen inte har givit oss tid till genom att forcera fram denna lagstiftning på ett fullkomligt orimligt sätt.

Sedan kom statsministern in i polemik med sin regeringskollega. Statsrådet Skoglund framhöll att detta inte var någon politisk fråga, medan statsministern konstaterar att den t. o. m. har storpolitiska aspekter, en sak som ingen har vågat antyda hittills.

Sedan säger herr statsministern att Nordiska rådet är någonting som vi skall vara rädda om. Ja, vi hade nyligen ett utlåtande från utrikesutskottet som handlade om i vad mån ärenden som kommer före i Nordiska rådet är så till vida förberedda dessförinnan att regeringarna lämnade allt relevant material tillgängligt. Jag märkte inte att statsministern den gången kom med några protester mot detta utrikesutskottets uttalande. Om nu Nordiska rådet är någonting som vi skall vara rädda om, så är väl det inte minst viktiga att regeringen tillhandahåller Nordiska rådet det material rådet behöver för att inta väl överlagda ståndpunkter.

Sedan kom statsministern in på att den som inte är närvarande vid ett ärendes behandling skall framföra sina protester. Kanske också de som inte är medlemmar av Nordiska rådet skall framföra sina protester för att sedan inte vara bundna av rådets uttalanden? Eller är det så att vi här i riksdagen, om vi någon gång är borta från en votering — vilket tyvärr händer — skall

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

framföra våra protester efteråt, om resultatet inte blir vad vi anser vara det riktiga? Jag vet inte hur det är menat i det fallet, men för säkerhets skull vill jag säga, att jag var borta under dechargedebatten, och jag vill på det bestämdaste ta avstånd från vad statsministern då sade.

(Bifall från åhörarläktaren.)

Herr **ANDRE VICE TALMANNEN** yttrade:

Jag vill erinra om att bifallsyttringar från åhörarna icke tillåtes.

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**:

Herr talman! Det är ju roligt att det finns politiska frågor som kan sätta litet liv i högerledaren också. Det var ju ett ytterligt temperamentsfullt anförande detta i en fråga som herr Heckscher beskrev som kanske inte så förfärligt betydelsefull i och för sig.

Herr Heckscher ironiserade över att jag tyckte att det var så underligt att Nordiska rådets vice ordförande under rådets session inte gav sin mening till känna. Jag vidhåller att det var mycket underligt. Om den svenska regeringen exempelvis resonerar om en sak när jag är borta och jag sedan får reda på att regeringen står i begrepp att göra något som jag anser vara olyckligt, skulle herr Heckscher då säga: Statsministern var ju inte närvarande när man behandlade den frågan och då skulle han självfallet inte ge sin mening till känna vare sig per telefon eller brevlades.

Nej, detta är en allvarlig fråga, som man inte skall försöka skämta bort. Frågan är om vi skall ge Nordiska rådets förhandlingar ett levande innehåll, eller om de skall betraktas som fullständigt betydelselösa. Herrar Ohlins och Heckschers anföranden tydde på att de inte ville gå in på detta spörsmål. Därför talade de om högertrafiken i stället. Jag vill verkligen säga att om någon medlem av Nordiska rådet röstar

för högertrafik vid ärendets behandling i rådet, så hoppas jag att han inte sedan talar om något slags mittemellan-trafik, när han kommer tillbaka till Sverige, utan jag hoppas att han vidhåller sin mening. Herr Ohlin verkar alldeles överväldigad av denna argumentation.

Vad jag har velat säga här är kort och gott, att om det verkligen skall vara någon mening med det Nordiska rådet som samarbetsorgan för parlamentariska regeringar, skall man också ha respekt för dess arbete. Man skall, om det står i begrepp att besluta någonting som man betraktar som olyckligt, på något sätt ge sin mening till känna. Jag kan inte förstå att det kan råda några delade meningar på den punkten, och det vore mycket bättre om herr Ohlin helt enkelt medgav att det var ett misstag -- han får skylla på sjukdom eller vad som helst. Allra minst kan jag förstå att högerledaren anser det nödvändigt att försvara ett ställningstagande, som måste inge deltagarna i Nordiska rådet en fullkomligt felaktig uppfattning.

Nu säger fru Gärde Widemar, att man väl inte kunde begära att ledamöterna i Nordiska rådet skulle veta så mycket om detta. Herr Ohlin säger att han fick privatlektioner av fru Gärde Widemar, och då lärde han sig vad konventionen innebar, men fru Gärde Widemar säger: »Nej, han visste ingenting om detta, även efter dessa lektioner, och följaktligen kunde man inte begära att han skulle ta ställning.» Men märker icke fru Gärde Widemar att hon därmed totalt slagit sönder sin partiledare? Fru Gärde Widemar driver nämligen den tesen, att herr Ohlin i Helsingfors inte kunde ta ställning på grund av dåliga informationer, under det att herr Ohlin här driver satsen: »Jojomen, jag tog ställning.» Damen får väl göra upp med sin partiledare om han var informerad eller missinformerad i Helsingors.

Herr Cassels anförande kan man egentligen förbigå med tystnad. Han har ju gjort sig ryktbar i hela landet

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

nyligen genom att tala om att den enda frihet som han verkligen sätter värde på här i Sverige är friheten att stänga av radion, och det förstår jag att han känner behov av att göra efter sitt uppträdande i denna diskussion.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Man har gjort gällande här, att varken herr Ohlin, herr Heckscher eller herr Cassel skulle veta vad beslutet innebar. Låt mig till protokollet anteckna, att i reservation av den 21 mars 1962 säger Ingrid Gärde Widemar bl. a.: »Radiosändning från fartygsstationer utanför territorialvattnen strider mot det internationella radioreglementet, vilket biträtts av de nordiska länderna. Det torde därför i och för sig äligga dem att vidtaga vissa åtgärder mot dylika sändningar. Fråga är vilka åtgärder det kan gälla. För utskottet har redogjorts för det lagförslag, som avses skola framläggas, om rekommendationen antages. Detta innehåller vittgående bestämmelser om straffsanktioner för verksamhet ägnad att befrämja stationernas verksamhet.»

Detta undertecknades alltså den 21 mars, och den 22 mars hölls den debatt som återfinns i protokollet. Jag tror nog att både herr Heckscher och herr Ohlin borde betänka att det är nordiska frågor, nordiskt samarbete vi diskuterar, och jag tror att det vore angeläget att partiledarna med större ansvar och allvar beaktade frågor som ändå ute bland bredare folklager spelar så stor roll, nämligen kontakterna över gränserna. Men här förefaller det som om vissa tillvitelser vore av mera värde än nordiskt samarbete. Det är genant med partiledare av den klassen.

Fru GÄRDE WIDEMAR (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vad jag sade i mitt anförande nyss var att herr Ohlin inte gärna kunde ta ställning till innehållet i lagförslaget eftersom han aldrig fått se det och inte var närvarande då jag

inför Nordiska rådet redogjorde för det lagförslag som eventuellt skulle komma. Däremot var han alldeles klar över att han ville avslå rekommendationen från juridiska utskottet. Min reservation i ärendet hade jag på förhand delgivit herr Ohlin, och han hade godkänt den och sagt att han skulle rösta för den vid sammanträdet. Att han sedan blev sjuk var en mycket olycklig omständighet, och det kanske vi inte skall lasta honom för i sammanhanget. Jag vet i alla fall att han efteråt var mycket ledsen att han inte fick tillfälle att rösta för min reservation.

För övrigt vill jag säga till herr statsministern, att jag hoppas att Nordiska rådets debatter inte skall bli betydelselösa i fortsättningen. Men alla debatter blir betydelselösa om de handlar om frågor som inte är tillräckligt förberedda, om de deltagande i debatten inte vet vad saken gäller.

Herr HECKSCHER (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber kammaren om ursäkt om jag genom mitt förra anförande bragte både statsministern och herr Lundberg ur balans, och jag skall försöka att återföra mitt anförande till den lugnare och långsammare takt som statsministern tydligen anser passar mig bäst.

Beträffande frågan om nordiskt samarbete vill jag säga att det är mycket viktigt att detta samarbete, inte minst inom Nordiska rådet, kommer att röra verkligt väsentliga frågor. Om det blir på det sättet att man — därför att man inte lyckats få till stånd ett nordiskt försvarsförbund och en nordisk tullunion; därför att man står inför risken att de nordiska länderna går på olika vägar beträffande Europamarknaden och de gemensamma nordiska ansträngningarna på lagstiftningens område äventyras — skall försöka finna någon fråga, där det Nordiska rådet verkligen kan spela någon roll och i det sammanhanget griper — såsom efter ett halm-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

strå — efter frågan om dessa sändningar på internationellt vatten, då är man inne på fel väg. Det Nordiska rådets betydelse och det nordiska samarbets auktoret beror inte av om man lyckas hitta en och annan fråga, i vilken man kan samverka, utan är avhängiga av om Nordiska rådet kan få de nordiska regeringarna och parlamenten med på ett samarbete i verkligt väsentliga frågor.

Det har redan tidigare framhållits att Nordiska rådets rekommendationer sannerligen inte alltid har rönt samma uppmärksamhet från regeringen som varit fallet denna gång. Jag förmodar att chefen för ecklesiastikdepartementet nu också kommer att få anledning att ingripa i diskussionen. Det föreligger nämligen rekommendationer på det kulturella området som inte lett till något resultat.

Jag skulle vilja ifrågasätta om ändå inte statsministern skulle vilja vara vänlig att bestämma sig för om detta är en stor fråga — en fråga av sådan betydelse att det är väsentligt för Nordiska rådets framtid att de nordiska riksdagarna följer dess rekommendation — eller om det är en liten fråga, som inte kan få ge anledning till temperamentsfulla uttalanden.

Herr **OHLIN** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsminister Erlander säger, att om han var borta från något av den svenska regeringens sammanträden skulle han ha sört för kontakt med regeringen på något sätt. Vill verkligen herr Erlander göra gällande att det är rimligt att dra en parallell mellan en regering — en arbetsgrupp — och en parlamentarisk församling, i vilken varje individ uppträder för egen räkning och i vilken den svenska delegationen inte på något sätt utgör en enhetlig arbetsgrupp? Nej, herr statsminister, har man inte bättre argument än en sådan parallell, tycker jag att det vore bättre att låta bli att polemisera.

Vidare påstår herr statsministern än en gång att jag borde ha skrivit brev till Nordiska rådet. Det första tillfälle jag hade att göra min röst hörd var på torsdagen då rådet behandlade frågan, och då var jag av kända skäl förhindrad att delta. Jag tror inte att statsministern på allvar menar att jag skulle så till den grad överdriva min betydelse, att jag skulle ha satt mig till att skriva brev till Nordiska rådet och varna detta för att fatta ett beslut som jag inte gillade. Det har aldrig förekommit någon sådan brevskrivningsparlamentarism som herr Erlander plötsligt vill införa.

Fru Gärde talade om för mig vad som hade förekommit i juridiska utskottet. Vad hon hade att säga till mig gällde emellertid även vad som *inte* hade förekommit. De upplysningar som givits var så knapphändiga att det inte ens fanns ett exemplar av den internationella konventionen som kunde delas ut och förstås av utskottets ledamöter. Fru Gärde hade följaktligen inte själv till förfogande ett exemplar av den internationella konvention, på vilken hela behandlingen byggde. Det var inte minst denna frånvaro av upplysningar som på mig gjorde ett starkt intryck. Jag fick dessutom ett muntligt referat i andra hand av det som skulle komma att stå i lagutkastet. Slutsatserna blev för min del de som jag har anfört.

Slutligen, herr talman, går herr statsministern helt och hållet förbi avslutningsmeningen, som är den centrala i Nordiska rådets yttrande, i vilken rekommendationen motiveras. Det står där: »Udvalget finder det imidlertid ikke nødvendigt at tage stilling til, under hvilke former en indgriben mod piratsendere mest hensigtsmæssigt bør ske.»

Den som påstår att det på denna punkt föreligger en klar rekommendation för ett ingripande av den art som regeringsexperterna antogs komma att förordas gör sig skyldig, tycker jag, till en mycket egendomlig tolkning av Nor-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

diska rådets rekommendationer. Jag tror inte, herr statsminister, att sådana tolkningar av Nordiska rådets rekommendationer är ägnade att befrämja en utveckling, i vilken rådet kommer att framstå som ett betydelsefullt inslag i det nordiska samarbetet, något som vi nog alla — det har jag sagt förut — önskar skall ske.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsministern går förbi inte bara det som herr Ohlin nämnde nu sist, utan statsministern har trots att han gjort två inlägg icke såvitt jag kunnat höra haft tid att i något väsentligt avseende gå in på sakfrågorna i samband med den kritik, som under en lång debattdag mött det förhastade och olämpliga sätt varpå regeringen vill tillgripa en kriminalisering av åtgärder, som för betydande folkgrupper icke har någon kriminell innebörd. Det är inte någon passande metod för en statsminister att gå förbi den väsentliga sakfrågan för att tala om annat, t. ex. herr Ohlins brevskrivande.

Herr talman! Jag instämmer med den talare — jag kommer i den långa raden av replikväxlingar faktiskt inte ihåg vem det var — som tidigare sade att statsministern spelat över. Statsministern började med att säga: Här är ett storpolitiskt sammanhang. Han talade om Nordiska rådet och dess uppgifter på ett sätt som gav vid handen att han önskade att det skulle bli något mer än det hittills varit. I dessa sina förhoppningar har han mitt och mina meningsfränders livliga instämmande. Vad kommer då herr statsministern fram till när det gäller att få till stånd en god utveckling för Nordiska rådet? Jo, Radio Nord skall försvinna! Det är den slogan, det fältrop som Nordiska rådet skall samlas kring till nya och väsentliga insatser. Nej, herr statsminister, jag tror man verkligen måste finna mera i ordets egentliga och riktiga betydelse storpolitiska uppgifter för Nordiska rådet om

man vill nå det syfte statsministern talade om.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Herr Ohlin sade i slutet av sitt anförande att Nordiska rådets rekommendation var till praktiskt taget intet förpliktande — den lämnade alla vägar öppna. Men likväl säger herr Ohlin att resolutionen var så farlig, att det var nödvändigt för honom att ta bestämt avstånd från den i Helsingfors.

Herr Ohlin får väl bestämma sig för en av dessa tolkningar. Antingen gav resolutionen utrymme för var och en att ha vilken uppfattning som helst — det är den tolkning herr Cassel driver — eller också var den så farlig som herr Ohlin säger och som gjorde att han tog bestämt avstånd från den. Man kan inte gärna ha båda tolkningarna på en gång — då skall man vara bra skicklig i att snabbt byta fot.

Det är ett par saker jag vill säga fru Gärde Widemar. Jag fattade det så, att enligt hennes mening kommer Radio Nord att försvinna, men den skall inte försvinna på detta sätt, inte genom en lagstiftning av detta slag. Allright — det är klart att jag kan förstå det. Men även fru Gärde Widemar är överens med oss om att åtgärder skall vidtagas för att få piratradion att försvinna. Vad blir det då av hela denna väldiga strid? Det blir en lämplighetsfråga, och jag tror det skulle vara nyttigt för tidningar och andra som engagerat sig på den motsatta sidan att ha klart för sig, hur liten frågan blev när fru Gärde Widemar här skildrade dess innebörd.

Stor eller liten fråga? Ja, den är liten som fråga betraktad. Vi är överens om att Radio Nord skall försvinna — det lär väl inte råda någon som helst tvekan på den punkten efter alla inlägg som gjorts. Det gäller tidpunkten, det gäller metoden.

Det är alltså i och för sig en fråga som icke är storpolitisk — det tillät jag

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

mig säga i mitt första anförande, fastän herrarna i upphetsningen tydligen inte lade märke till det. Men vad som förvandlat frågan till en storpolitisk fråga är det sätt på vilket man tydligen tillåter sig att behandla såväl debatterna i Nordiska rådet som Nordiska rådets rekommendationer.

Man säger nu: »Låt oss ta upp stora frågor i Nordiska rådet.» På det sättet skall man alltså skapa respekten. Nej, mina damer och herrar, det som hänt här i dag — alla de deklarationer som gjorts exempelvis av Nordiska rådets vice ordförande — är en förklaring, att Nordiska rådet i sitt nuvarande skick är en skäligen betydelselös inrättning. Vi behöver inte ta dess rekommendationer på allvar, man behöver inte till Nordiska rådet anmäla avvikande meningar, även om det gäller Nordiska rådets vice ordförande, i frågor där man tror att rådet står i begrepp att fatta olyckliga beslut.

Jag nämnde brevskrivning, men det fanns många andra möjligheter att tala om, var Nordiska rådets vice ordförande stod. Om fru Gärde Widemar hade den uppgiften i debatten, varför var det då omöjligt för henne att konstatera, att bakom hennes mening stod inte bara hon utan också Nordiska rådets vice ordförande? Jag kan försäkra att ett sådant meddelande hade spelat en roll. Det hade visat en respekt för det kommande beslut som jag är angelägen att här efterlysa.

Alla dessa hånfulla omdömen om kravet på respekt för Nordiska rådets rekommendationer, resolutioner och diskussioner som i dag kommit från högers och folkpartiets ledare, gör mig faktiskt bekymrad över vart det kommer att ta vägen med Nordiska rådet. Det vore verkligen önskvärt att herrarna tog tillbaka vad de sagt tidigare i dag.

Herr WEDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan inte tro att nå-

gonting av det som sagts här i dag i och för sig är ägnat att skada Nordiska rådets fortsatta verksamhet — det skulle i så fall vara de provokativa anföranden som statsministern har hållit.

Jag vill inskränka mig till att konstatera, herr talman, att trots sina upprepade framträdanden i talarstolen har statsministern nogsam undvikit att yppa någon som helst mening om den tungt vägande kritiken mot den hast, det sätt och den metodik i övrigt som kännetecknat framläggandet av regeringens förslag rörande kriminaliseringen. Vi har inte fått veta någonting om de argument som från statsministerns sida kan vara ägnade att motväga de argument som presterats från oppositionssidan. Statsministern anser helt andra ting vara av större betydelse. Men av större betydelse för den faktiska sakfrågan än argument i sakfrågan kan väl inte några argument vara.

Herr CASSEL (h) kort genmäle:

Herr talman! Sedan nu tonläget kommit ned till det normala kanske vi kan fortsätta våra resonemang.

Statsministern och jag är uppenbarligen ganska överens. Vi använder olika ord men kommer till samma resultat — vi kommer till resultatet att Nordiska rådets resolutioner skall efterföljas, att några fria, icke legala sändare ej kan tolereras utan att något måste göras åt saken. Sedan uppstår, som herr statsministern säger, en rent teknisk fråga, en juridisk fråga om vilken form som skall väljas för lösningen av problemet.

Vi är överens om att Nordiska rådets resolution inte ger någon vägledning om vilken metod som skall väljas. Jag vill framhålla, att hade inte Nordiska rådets juridiska utskott skrivit den mening som citerats så många gånger här i dag hade jag aldrig röstat för resolutionen, ty jag ville stå fri. Jag ansåg inte att det var ett överläggningsämne för Nordiska rådet att pröva vilken form lösningen skulle få.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Statsministern säger, att här står vi och hånar Nordiska rådet. Nej, det vill jag absolut bestrida att vi gör.

För mig är det nordiska intresset mycket levande. I ett decennium har jag deltagit i nordiskt arbete. Jag tror på Nordiska rådet, och jag vill arbeta för att Nordiska rådet skall bli en realitet och för att de nordiska folken skall samarbeta på ett riktigt sätt. Men jag vill inte att Nordiska rådets resolutioner skall tolkas så, att det enda man kan göra för att följa dem är att följa dem just på det sätt som regeringen Erlander beslutat sig för och som regeringen Erlander därför knutit sin prestige vid.

Hans excellens herr statsministern
ERLANDER:

Herr talman! Jag vill bara för att herr Wedéns sista yttrande inte skall stå oemotsagt konstatera att han inte måtte ha hört början av mitt anförande, ty där sade jag några ord i sakfrågan. Vad beträffar de synpunkter som kommit fram rörande nödvändigheten att handla, hänvisade jag till vad som sagts av kommunikationsministern, herr Hedlund och åtskilliga andra om respekten för den internationella konventionen om friheten som måste förenas med ansvar. Jag anslöt mig till deras mening. Det fanns ingen anledning för mig att utveckla dessa synpunkter, som redan på ett så utomordentligt sätt belysts här i kammaren.

Däremot, tillät jag mig fortsätta, finns en annan aspekt på denna fråga som hittills icke har blivit i tillräcklig utsträckning belyst, och det var den nordiska aspekten. Jag har nu i slutet av debatten inte någon annan mening än exakt den som jag företrädde i mitt första anförande, vilket herr Wedén säkert kommer att konstatera när han läser protokollet.

Herr **WAHRENDORFF** (cp):

Herr talman! Låt mig säga, att den uppmärksamhet, som den här frågan

tilldragit sig, är minst sagt anmärkningsvärd. Principiellt sett är frågeställningen enligt min mening så klar, att någon större oenighet knappast skulle kunna föreligga.

Det är enligt den internationella telekonventionen och radioreglementet förbjudet att driva rundradiostation på internationellt vatten. Radio Nord och Radio Mercur, de stationer som närmast angår vårt land, sysslar med sändningar från internationellt vatten. De håller alltså på med en verksamhet, som enligt internationell ordning är förbjuden. De är, som vi väl alla medger, pirater och skall naturligtvis behandlas som sådana. Det är enligt min mening ofattbart, att någon kan stå upp och försvara en konventionsstridig och illegal verksamhet. Vårt land är anslutet till den internationella konventionen, och naturligtvis måste det anses vara vår skyldighet att medverka till att konventionsbestämmelserna upprätthålles. Det är ju det som är avsikten med internationella konventioner och avtal.

Det har i debatten kring radiopiraterna framhållits, att deras sändningar är populära och omtyckta hos stora delar av vårt folk. Jag kan intyga att detta är riktigt. Man kan nog inte säga, att Radio Nord programmässigt sett representerar någon högre kvalitet. Men de lätta musik- och underhållningsprogram, som Radio Nord ger, är efterfrågade, framför allt bland ungdomen och de yrkesgrupper som har monotona nattarbeten. Den uppskattning, som dessa program vunnit, är samtidigt en hård kritik mot de stela formerna i den svenska radioverksamheten. Sveriges Radio har helt enkelt inte lyckats klara sin uppgift på det sätt som lyssnarna önskar. Men det kan ju inte vara rimligt, att programbehovet för stora lyssnargrupper i vårt land skall tillgodoses genom en piratradioverksamhet, som strider mot den internationella ordningen.

Det som hänt kring Radio Nord och

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Radio Mercur har gett klart belägg för att ökade krav måste ställas på den svenska radioverksamheten. Den s. k. melodiradion, som Sveriges Radio och TV infört för att få ökad konkurrenskraft gentemot Radio Nord, måste naturligtvis betraktas som ett steg i den rätta riktningen. Men det behövs, anser jag, en väsentlig upprustning av radioverksamheten, så att lyssnarna och tittarna får ökade möjligheter till val mellan program av olika typer. Det är inte bara frågan om flera lätta musik- och underhållningsprogram på olika tider av dygnet. Det får anses ännu väsentligare, att man skapar ökat programutrymme för folkrörelserna, de religiösa intressena och annan ideell verksamhet. Det måste också anses viktigt, att större utrymme skapas för regionala program och för en mera fristående regional programproduktion. Skall man kunna lösa dessa uppgifter, är det nog nödvändigt, att man så långt möjligt söker utnyttja det värde och den stimulans, som den fria konkurrensen representerar. Den svenska radio- och televisionsverksamhetens framtida utformning är enligt min mening den stora och avgörande frågan i sammanhanget.

Som jag framhållit måste det anses självklart, att vårt land skall medverka till att den konvention på området, som vi anslutit oss till, också kan upprätthållas. Jag är också beredd att medge, att lagstiftning på sätt som föreslagits i propositionen härvid kan finnas nödvändig. Tillsammans med några andra ledamöter av riksdagen har jag emellertid i en motion förordat, att man skall vänta med beslutet tills Europarådets juridiska kommitté angående radio och television behandlat piratradioverksamheten. Detta är alltså i överensstämmelse med lagrådets förslag. Mot detta kan visserligen sägas, att lagförslag nu framlagts i alla de fyra nordiska länderna och att beslutet därför bör fattas nu. Jag är helt på det klara med att åtgär-

derna bör vidtas av de nordiska länderna gemensamt och samtidigt. Å andra sidan kan man inte komma ifrån att den nordiska lagstiftningen på området bör vara i överensstämmelse med de riktlinjer, som kan komma att dras upp av Europarådets nämnda kommitté. Såsom lagrådet framhållit kan förhandlingarna i Europarådet leda till att lagstiftningen får en annan omfattning och utformning än den som nu föreslås i propositionen. Min bedömning har därför blivit, att man bör kunna vänta med beslut tills Europarådets juridiska kommitté angående radio och television behandlat frågan.

Herr talman! Trots statsrådet Skoglund's uttalande om att några motionärer har velat lägga den här frågan i röt-kammare, som han uttryckte det, tills Europarådet fattat beslut, måste jag efter den debatt som förts i dag och framför allt efter debatten i kväll konstatera att frågan ändå inte är mogen för ett beslut. Jag har en annan uppfattning än statsrådet Skoglund om en röt-kammare. Läger man en sak i en röt-kammare kommer den fram luttrad och renad och kan då kanske vara mer acceptabel. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall dels till motion nr II: 890, dels till den vid D i utskottets hemställan fogade reservationen av herrar Ferdinand Nilsson och Svensson i Vä.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! När man är ledamot av Nordiska rådet blir man en smula förvånad när man hör debatten om vad som förevarit i Helsingfors.

Jag kanske först skall klargöra att jag i Helsingfors avstod vid voteringen i denna fråga, inte därför att jag någon gång tvekade om att man måste ingripa mot piratsändarna utan därför att jag efter att ha läst handlingarna och bilagorna till dem och hört fru Gärde Wide-mars anförande inte ville genom att votera för resolutionen på förhand på

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

något sätt ta ställning till åtgärder, som var nämnda i det förslag som förelåg och som man kanske senare skulle vilja binda mig vid. Jag ansåg att jag borde fritt få avgöra om regeringens förslag till lag skulle visa sig förenligt med min uppfattning om vad som är nödvändigt att iakttä.

Man blir förvånad när man hör herr Cassel klargöra sin ställning. Herr Cassel röstade för resolutionen. Han röstade alltså för ett uttalande om att regeringarna skall ingripa, en direkt uppmaning till regeringarna att se till att dessa piratsändare stoppas. Och vad händer sedan? Innan regeringens förslag hamnar på riksdagens bord, åker herr Cassel upp till Leksand på ett högermöte och håller ett tal, där han enligt TT säger ungefärligen att den enda frihet man snart har kvar här i landet är att kunna stänga av radion och slippa höra på socialdemokratiska statsråd — eventuellt var också statssekreterarna nämnda. Herr Cassel uppträder verkligen på ett sätt som anstår en prominent person i ett parti att lita på! Var fanns i detta tal en antydning om att herr Cassel i Helsingfors hade klargjort som sin ståndpunkt, att dessa piratsändare under alla förhållanden skulle stoppas — och stoppas, förmodar jag, med effektiva åtgärder?

Låt mig så säga ett par ord till herr Ohlin som denna session fungerade såsom vicepresident. Den som varit med någon tid i Nordiska rådet får en känsla av att det är en ny herr Ohlin vi fick höra här, en ny herr Ohlin i nordiskt sammanhang. Hur många gånger har man inte fått höra herr Ohlin rikta kritik, många gånger berättigad, mot regeringens passivitet när det gällt att realisera de önskemål som Nordiska rådet i resolutioner uttalar. Nu anklagar herr Ohlin regeringen för att den har visat för stor aktivitet och tagit för stor hänsyn till Nordiska rådets uttalande. En sak är ändå uppenbar: man får tolka Nordiska rådets uttalande och uppfat-

ta majoriteten bakom det hur man vill — man kan dock inte bestrida att bakom Nordiska rådets uttalande låg kravet på att regeringarna skulle ingripa med effektiva åtgärder.

Nog är det märkligt, herr talman, att det politiska klimatet i detta land skall vara sådant, låt vara att vi befinner oss bara några månader före valet, att vi inte skall kunna här i riksdagen diskutera en fråga av denna karaktär utan att debatten blir så partipolitiskt inflammerad. Det är ett fattigdomsbevis för vårt politiska liv att det skall vara så. På sina håll går man så långt i överdrift att man helt bortser från klara fakta och talar om att vi skall ha samma frihet i etern som vi har i fråga om att utge skrifter. Man förbiser helt att det är en väsentlig skillnad mellan att tillåta alla att ge ut skrifter och att ge en våglängd åt alla som skulle kunna önska det.

Skulle vi inte t. ex. kunna erkänna att piratsändningarna, särskilt om de blir flera, vilket de blir om man inte ingriper i tid, innebär en fara som herr Heckscher och hans partivänner särskilt borde intressera sig för, inte minst herr Heckscher såsom tidigare ordförande i beredskapsnämnden för psykologiskt försvar.

Läs herr Heléns utmärkta argumentation i hans motion när det gäller riskerna av dessa piratsändare: »En dylik piratsändare med huvudman i ena maktblocket kan — trots att den framstår som helt opolitisk i sin verksamhet — av prestigeskäl eller av mera reella orsaker fresta det motsatta maktblocket till parallella åtgärder. All erfarenhet på radioområdet visar nämligen, att en sändare, som i ett krisläge skall tilldra sig lyssnarnas intresse och förtroende, sedan länge måste ha varit föremål för detta intresse och bundit lyssnarna i deras vanor.» Jag ber att få instämma i detta, herr Helén. Det är ett starkt skäl för att ingripa och att inte dröja för länge med det.

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Varför skulle man inte vidare, kunna erkänna att piratsändarna också av andra skäl innebär en fara. Dessa sändare bedriver inte bara en verksamhet i strid med den internationella konvention, som vi har godkänt — de ligger också utanför möjligheter till kontroll. De har en frihet utan ansvar. Jag vill inte påstå att nuvarande piratsändare, som man menar har haft en ganska harmlös verksamhet, har missbrukat den friheten. Men dessa sändare, vilka ligger nära vårt land, *kan* — jag understryker *kan* — komma med påståenden, beskyllningar och anklagelser riktade mot svenska medborgare, svenska företag och organisationer utan att det finns laglig möjlighet att ingripa. Är inte också det ett problem, som vi har anledning att granska med hänsyn till medborgarnas krav på frihet och rättsskydd? Varför skall dessa sändare, där personalen inte behöver ta ett uns av det ansvar, som en svensk tidningsman och en svensk radioman måste påta sig, få fortsätta med sin verksamhet?

Jag lade märke till att herr Heckscher talade om att det inte fanns sakligt underlag för föreliggande proposition och lagförslag. Fru Kristenssons reflexioner om centerpartiet skall jag i huvudsak förbigå. Det föreföll mig som om fru Kristensson ville ge kammaren en liten smakbit av det valfläsk, som högern tänker presentera i valrörelsen. Jag skall erkänna, fru Kristensson, att det var ovanligt fett, men man är van vid det mesta när det kommer från det hållet. Fru Kristensson och vissa andra tycks vilja göra detta till en stor partiskiljande fråga — ty det är väl ändå det som är meningen med denna aktion?

Jag vill i detta sammanhang påminna om att det lagförslag som medlemmarna av Nordiska rådet behandlade var undertecknat av företrädare för alla danska demokratiska partier, däribland av ordföranden i det liberala venstrepartiet, förutvarande statsministern Erik Eriksen. Får jag vidare påminna om att

bakom det lagförslag, som lades fram för folketinget av regeringen, står det i regeringen deltagande radikale venstre, som enligt folkpartiets uppfattning här i landet kanske är ett par grader mera socialliberalt än det stora venstrepartiet.

Hur är det i Norge? Jo, där har kyrko- och undervisningsutskottet varit enhälligt i denna sak och lagstiftningen har, såvitt jag har kunnat se i pressen, fått anslutning i stortinget från alla demokratiska partier, även av högern och den liberala vänstern. Det är alltså inte så, att vårt land rusar iväg först av alla stater, utan två länder har redan antagit en lagstiftning mot piratradioverksamheten.

När det gäller Finland har den finska koalitionsregeringen med konservativa och liberala element framlagt en proposition, som nu ligger på den finska riksdagens bord.

Borde inte detta mana till eftertanke om det verkligen kan vara lämpligt att frammana partiskiljande linjer i denna fråga? Jag undrar om inte herr Heckscher, som underkänner de sakliga argumenten för denna lagstiftning, söker spela upp detta till en fråga, där friheten sitter i fara. Vore det inte klokt att ett ögonblick tänka på den chefredaktör i Svenska Dagbladet, som har plats i första kammaren och helhjärtat givit regeringens förslag sin anslutning? Skulle vi inte, herr talman, kunna diskutera en fråga som denna i en annan atmosfär än den vi haft i dag? Jag skall gärna erkänna, att jag kanske inte är något föredöme när det gäller att dämpa ner dagens diskussion. Men det behövs svar på tal, när kammarledamöter försöker att vrida över diskussionen på det partipolitiska planet och även försöker att misstänkliggöra motiven för centerpartiets ståndpunkt.

Herr HAGBERG (k):

Herr talman! Den åsiktsriktning jag företräder kommer att stödja regerings-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

förslaget. Men jag måste säga att det inte är i en känsla av att saken kommer att vara klar med ett sådant beslut. Snarare har den diskussion som har förts här övertygat mig om att denna fråga kommer tillbaka och att den icke kommer att visa sig vara så lättlost som av lagförslagets försvarare här har gjorts gällande.

När det gäller skälen till att vi stöder förslaget kan jag säga att dessa överensstämmer med vad som har sagts från åtskilliga talare här. Det är här obestriddligen fråga om en verksamhet, som strider mot de konventioner med jag höll på att säga alla världens länder som Sverige har undertecknat. Det är vidare obestriddligt, att Nordiska rådet har givit en mycket klar rekommendation och att de som deltog i Nordiska rådet väl visste vilka konsekvenser den rekommendationen hade. Det är därjämte i detta sammanhang obestriddligt att två nordiska länder utom Sverige på sitt bord i parlamentet redan har lagförslaget, som syftar till att kriminalisera den påtalade rundradioverksamheten.

Så ligger det till med dessa frågor. Detta väger för mig mycket tungt, även om jag efter denna diskussion måste säga att jag fruktar att denna lagstiftning inte kan bli effektiv sådan den är utformad. För oss är det mest allvarliga att kapitalintressen i vilket land som helst kan etablera mäktiga media för att påverka folkopinionen och driva en egen politik. Man kan, såsom den föregående talaren underströk, göra detta helt ansvarslost. Det finns inga möjligheter att komma åt en dylik verksamhet, om man tillämpar den praxis som hittills har gällt. Om man missbrukar tryckfriheten ställs man till ansvar, men som det hittills har varit kan dessa piratsändare bedriva precis vilken propaganda som helst utan att det föreligger några möjligheter att ingripa.

Skälen till den föreslagna åtgärden är därför efter vad jag kan förstå helt klara. Av denna diskussion har det också

framgått, att även motståndarna i sak är överens om att verksamheten är orimlig och att den bör beivras. Diskussionen gäller mest *hur* den skall kunna beivras. Det är väl tämligen uppenbart att mäktiga kapitalintressen står bakom den indignation och det flåspatos, som i frihetens missbrukade namn har utveckats i denna fråga. Just därför att dessa kapitalintressen är så mäktiga befärar jag att den lag, som flertalet riksdagsledamöter nu är beredda att ställa sig bakom, inte kan bli tillräckligt verkningsfull.

När jag studerat lagtexten måste jag säga, att jag skulle ha föredragit både den danska och den norska lagskrivningen framför den svenska. Inte annat än jag kan förstå kan den svenska lagstiftningen bli föremål för en mycket långt utdragen advokatur. Medan man i Danmark och i Norge säger ifrån att det är förbjudet att driva sådan här radioverksamhet, heter det i den svenska lagen att den är straffbar »därest sändningen orsakar eller, med hänsyn till frekvens, sändareffekt, plats för anläggningen eller andra omständigheter, kan medföra att radiomottagning i Sverige, Danmark, Finland eller Norge hindras eller störes», etc. Detta är långt ifrån klart uttryckt. Formuleringen inbjuder snarast till långa diskussioner och kanske långa processer kring frågan om en sådan verksamhet inkräktar på de områden som här i lagens utformning är utpekade.

När vi tar ställning för denna lagstiftning ser vi det emellertid som en opinionsyttring och anser det förpliktande för riksdag och regering, därest denna lagstiftning inte visar sig vara tillräckligt verkningsfull på grund av de mäktiga intressen som kommer att göra allt för att sabotera densamma — jag lyssnade bland annat till herr Darlins hotelser här om hur många som skulle kunna övergå till att stödja denna radioverksamhet som annonsörer, om den nu skulle klara en pärs som denna — att

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

se till att lagen blir så klar, att sabotage i framtiden icke skall vara möjligt.

Jag har lyssnat en del på Radio Nord och måste säga att dess program varit tämligen oförargliga, även om jag tycker att programmen bedömda ur estetiska och andra synpunkter närmar sig bottenläget. Men man får intrycket att inriktningen är att arbeta sig in, att skaffa ett så brett underlag bland lyssnarna som möjligt, att få en position för att senare kunna utnyttja detta medium i den riktning man önskar.

När vi anser att denna verksamhet bör stävjas, är det alltså inte därför att vi är så uppfyllda av beundran för Sveriges Radio. Sveriges Radio är mycket antikommunistisk och verkar i det kalla krigets tjänst. Den har faktiskt försökt göra rätt för de förpliktelser som Marshallplanen ålägger radioverksamheten, nämligen att tjäna amerikanska intressen. Men där finns ju också mycket av ambition och god vilja.

Det är härvidlag inte fråga om att åstadkomma en sund konkurrens. Vore det så, skulle jag förstå den iver varmed många ställer sig bakom Radio Nords verksamhet. Det är klart att de mäktiga oljeintressen, som står bakom Radio Nords verksamhet, inte gör det av omtanke om de svenska radiolyssnarna eller för att kunna få fram en högre kvalitet på de svenska radioprogrammen utan av helt andra skäl.

Jag skulle till slut bara vilja säga att det kanske inte vore så dumt om också statsmakterna tittade på annan motsvarande verksamhet. Det är ganska anmärkningsvärt att offentliga medel skall sättas in till exempel för att finansiera IBRA-radions verksamhet. Man köper program, som man tvingar svenska lyssnare på våra sjukhus att lyssna till under Sveriges Radios bästa sändningstid, program som sannerligen är diskutabla ur de allmänna synpunkter som regeringen och flertalet riksdagsmän företräder. I dessa program finner man som enda förklaring till allt ont — både

sexuell lössläpphet, biltjuveri och reumatism och allt möjligt annat — det svenska välförhållandet.

Herr talman! Eftersom diskussionen har dragit ut på tiden skall jag inskränka mig till att med det anförda för min och mina partikamraters del upprepa att vi stöder det förslag som här har framlagts.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Utskottets hemställan företages till avgörande momentvis. I fråga om det under C) upptagna lagförslaget gives först propositioner på vart och ett av de stadganden, beträffande vilka under överläggningen framställt annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, och därefter på utskottets hemställan i övrigt under mom. C).

Mom. A (uppskov med behandling av propositionen)

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. B (avslag å propositionen)

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till yrkandet under 1) i reservationen vid B) och D); samt 3:o) bifall till motionerna I: 732 och II: 890; och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Wahrendorff votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

Den, som vill, att kammarerna till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. B) i första lagutskottets utlåtande nr 40 antager yrkandet under 1) i reservationen vid B) och D) av herr Alexanderson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna till kontraposition i nämnda votering antagit motionerna I: 732 och II: 890.

Sedan kammarernas ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wahrendorff begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 78 ja och 20 nej, varjämte 119 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammarerna bifaller första lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit yrkandet under 1) i reservationen vid B) och D) av herr Alexanderson m. fl.

Sedan kammarernas ledamöter härfter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit än-

nu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gärde Widemar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 134 ja och 73 nej, varjämte 10 av kammarernas ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammarerna hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. C (förslaget till lag med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m.)

3 §

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen vid C); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Svensson i Vä begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammarerna bifaller första lagutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 40, såvitt avser 3 § lagen med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammarerna bifallit reservationen vid C) av herrar Ferdinand Nilsson och Svensson i Vä.

Sedan kammarernas ledamöter härfter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarernas ledamöter ha röstat för ja-

Förbud mot rundradiosändning på öppna havet m. m.

propositionen. Herr Svensson i Vä begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 34 nej, varjämte 71 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Ikraftträdandebestämmelsen

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till det andra yrkandet i motionen II: 874; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 40, såvitt avser ikraftträdandebestämmelsen i lagen med förbud i vissa fall mot rundradiosändning på öppna havet m. m., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det andra yrkandet i motionen II: 874.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 41 nej, varjämte 45 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Utskottets hemställan under mom. C) i övrigt

Bifölles.

Mom. D (yrkanden om skrivelser till Kungl. Maj:t)

Herr andre vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till yrkandet under 2) i reservationen vid B) och D); samt 3:o) bifall till reservationen vid D); och fann herr andre vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fru Gärde Widemar begärde likväl votering, i anledning varav herr andre vice talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr andre vice talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Svensson i Vä votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. D) i första lagutskottets utlåtande nr 40 antager det förslag, som innefattas i yrkandet under 2) i reservationen vid B) och D) av herr Alexanderson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen vid D) av herrar Ferdinand Nilsson och Svensson i Vä.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voterings-

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

propositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Svensson i Vä begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 73 ja och 35 nej, varjämte 111 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraproposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i mom. D) i utskottets utlåtande nr 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit yrkandet under 2) i reservationen vid B) och D) av herr Alexanderson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter ånyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fru Gärde Widemar begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 119 ja och 85 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 2**Anslag till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 145, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 10, punkt 5) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet för budgetåret 1962/63 beräkna ett anslag av 4 390 000 kr.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 62, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för den 23 februari 1962 framlagt förslag angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till stöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet.

Herr andre vice talmannen meddelade, att överläggningen i anslutning till punkten 1 finge omfatta utlåtandet i dess helhet men att yrkanden i fråga om övriga punkter finge framställas först sedan desamma föredragits.

Punkten 1**Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 62 föreslagit riksdagen att för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa a) till Statens konstråd ett anslag av 23 000 kr.; b) till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader ett reservationsanslag av 500 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr Källqvist m. fl. (I: 329) och den

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 319);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Carl Albert Anderson m. fl.* (I: 671) och den andra inom andra kammaren av herr *Zetterberg m. fl.* (II: 812);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Aspling* och *Bergman* (I: 672) och den andra inom andra kammaren av herrar *Lundkvist* och *Lindahl* (II: 810), i vilka hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte anhänga, att frågan om ett återinförande av den s. k. procentregeln bleve föremål för förnyad prövning, så att i anslagen till statliga byggnader måtte inräknas medel för konstnärlig utsmyckning ej understigande 1 procent av byggnadskostnaderna;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m. fl.* (I: 676) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m. fl.* (II: 818), i vilka hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen vid behandling av proposition nr 62 måtte a) till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.; b) till Statens konstråd för budgetåret 1962/63 anvisa ett anslag av 40 000 kr.; c) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1963 års riksdag om den s. k. enprocentregeln återinförande vad gällde anslag till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 819), i vilka hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen i samband med behandlingen av proposition nr 62 måtte besluta att anslå 32 000 kr. till statens konstråd för dess verksamhet.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 329 och II: 319, i vad de avsåge avsättning av medel för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 671 och II: 812 icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte

a) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 676 och II: 818 samt I: 678 och II: 819, samtliga motioner i vad de avsåge medelstilldelningen till statens konstråd, till Statens konstråd för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 23 000 kr.;

b) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 676 och II: 818, i vad de avsåge medelstilldelningen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 500 000 kr.;

IV. att motionerna I: 672 och II: 810 samt I: 676 och II: 818, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om återinförande av den s. k. enprocentregeln, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservationsanslag hade avgivits

a) av herrar *Ivar Johansson*, *Axel Johannes Andersson*, *Per Jacobsson*, *Bengtson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herrar *Andersson* i Knäred, *Gustafsson* i Kårby och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under III. och IV. bort hemställa,

III. att riksdagen måtte

a) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 678 och II: 819 ävensom med bifall till motionerna I: 676 och II: 818, samtliga motioner i vad de avsåge medelstilldelningen till statens konstråd, till Statens konstråd för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

ten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 40 000 kr.;

b) i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 676 och II: 818, i vad de avsåge medelstillelningen till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, till Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 500 000 kr.;

IV. att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 672 och II: 810 samt I: 676 och II: 818, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1963 års riksdag om återinförande av den s. k. enprocentregeln;

b) av herr *Birger Andersson*,

c) av fru *Wallentheim*,

d) av herr *Bengt Gustavsson* och

e) av herr *Arvidson*, de fyra sistnämnda reservationerna utan angivna yrkanden.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr RYDÉN (fp):

Herr talman! Några ord om kultur kanske också kan få plats efter denna debatt. Jag vill då konstatera att det går liksom en våg av kultursympatier över landet. Men den vägen har sannerligen föga att göra med radions vågor — varken Sveriges Radios eller Radio Nords. Däremot har pressen, främst de stora rikstidningarna, utträttat ett utomordentligt arbete de senaste åren för att skapa opinion för kulturfrågorna och för att ernå drägliga villkor åt kulturskaparna, som numera gärna även benämnes kulturarbetare.

Denna våg av sympatier och ökad förståelse för de konstnärliga värdena har glädjande nog också nått riksdagen. Antalet motioner för ökat kulturstöd har stadigt ökat de två senaste åren och kan nu nästan jämföras med vad som åstadkommes när det gäller att samla intres-

set för proffsboxningens vara eller inte vara i vårt land. Det mest glädjande är kanske, att samtliga motionärer i år är positivt inställda till ett ökat kulturstöd och vill gå längre än vad regeringen föreslagit. Men det bör rättvisligen poängteras, att även ecklesiastikministerns proposition vad gäller kulturstödet är ett gott steg i rätt riktning — det vill jag med gillande och tacksamhet notera.

Samtidigt kan jag dock icke undgå att understryka behovet av ännu större öknningar av stödet. Kulturskaparnas situation är nämligen alltför prekär. Trots de förbättringar som kommit till stånd de senaste åren befinner sig våra konstnärer — författare, musiker och andra kulturskapare — alltför i ett mycket bekymmersamt läge. Vårt välfärdssamhälle kan omöjligen anses vara tillfredsställande, om vi är alltför ogina mot dem som ger oss andlig stimulans i livet. De andliga behoven gör sig nämligen alltmer påminta allteftersom vi mättas lekamligen och allteftersom vi genom ökad materiell standard får mera fritid.

Vi genomled i fredags en lång ekonomisk debatt, där vi var överens om att nå vad vi kallar samhällsekonomisk balans. Jag tror att vi samtidigt också måste försöka åstadkomma samhällskulturell balans. Den allmänna välförståndsökningen är inte till fyllest, om vi lever kvar på en fattig andlig nivå och om vi låter våra kulturarbetare ständigt brottas med problemet att uppehålla ett minimum av nödtorft eller låter dem leva halvt i misär. Dessa försummelser från samhällets sida måste repareras, och jag anser att de måste repareras i snabbare takt än ecklesiastikministern föreslår. Därtill kommer, som jag inledningsvis nämnde, att svenska folket nu klart uppmärksammat kulturfrågorna och allt fler inser att konstupplevelser ger ett rikare liv som vi alla bör ha en chans att komma i åtnjutande av.

Men om vi ser ärligt och nyktert på kulturfrågorna måste vi tillstå, att trots

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

vågen av ökat intresse på många håll finns det alltså stora grupper av oförstående. Varpå beror det då, att så många nutidsmänniskor, människor som vill ha frihet och som gärna vill ha ökade estetiska upplevelser och höjd smaknivå, ändå betraktar konsten som nästan onödig eller i varje fall alltför fjärran vårt materialistiska synsätt? Jag tror att detta mycket hänger samman med att vi vanliga människor anser kulturarbetarna vara annorlunda, annorlunda i den meningen att de är för mycket bohemiska. Men även detta är fel i dag. Kulturskaparna är naturligtvis annorlunda ibland — annorlunda på ett som jag tycker sympatiskt sätt. Men de bohemiska marginalerna är i dag avsevärt mindre än tidigare.

Professor Erixon, gemenligen kallad X-et, yttrade nyligen i en radiointervju, att en konstnär måste arbeta som alla andra människor. »Vi är ingenting annat än hårt arbetande kontorister men med längre arbetstid», sade han. Jag tror att han har rätt. Det hårda livet och samhällets ringa uppskattning hittills av konstnärernas arbete har gjort dem mindre bohemiska och mera av arbetsmyror, arbetsmyror som faktiskt producerar sådant som vi allesamman behöver.

Men förklaringen till att stora delar av vårt folk har svårigheter att orientera sig mot ökad konsumtion av konst, musik och god litteratur hänger nog också samman med att man har svårt att förstå särskilt det nya experimenterandet i kulturlivet. Det finns därför oerhört mycket att göra för att få en större allmänhet mer upplyst.

Skolans roll är naturligtvis betydelsefull härvidlag. Skolberedningen underströk mycket kraftigt nödvändigheten av att estetiska synpunkter och metoder beaktas i skolundervisningen. Vidare betonade utredningen den betydelse skolan, inte minst genom estetisk skoling, kan och bör ha till fostran för framtida goda fritidsvanor och till höj-

ning av smaknivån. Men några konkreta förslag som kan bidra till genomförandet av utredningens program i dessa punkter kan man svårigen finna i den nya grundskolans utformning, som vi nyligen beslutat. Jag vill livligt hoppas, att det kommer att bli möjligt att ge ökad undervisning i estetisk fostran i den nya skolan.

Men jag tror också, att vi bör stimulera allt fler till ökade självstudier på detta område. Att se och göra jämförelser, att höra och åter höra samt att läsa och läsa mera ger oss alla bättre insikter i hur god konst, god musik och god litteratur bör vara beskaffad. På dessa vägar kan vi också lära oss att uppskatta även föregångsmännen på konstens olika områden. Vi får helt enkelt lättare att förstå konstnärerna, och framför allt kan vi övervinna olika krav på att »folk skall få vad folk vill ha». Även om jag hyllar en liberal uppfattning om det fria konsumtionsvalet kan jag obetingat hävda, att samhället har ett alldeles särskilt ansvar när det gäller att fostra folket till ökad förståelse för kulturfrågorna och ett mera kräset val av konst, musik och litteratur.

Herr talman! Mot bakgrunden av dessa korta reflexioner, med vilka jag dels velat understryka betydelsen av en ökad kulturkonsumtion och dels sökt ge en bild av kulturskaparnas hårda levnadsvillkor, konstaterar jag att det borde vara fullt naturligt att staten skapar bättre förutsättningar för diktandet, målandet, skulpterandet och musicerandet. Jag skall därmed något närmare beröra de olika konkreta förslag som vi i dag skall ta ställning till.

Främst kommer frågan om konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader. Ecklesiastikministern föreslår en ökning med 100 000 kronor till 500 000 kronor. Vi motionärer har i stället hävdat, att den s. k. procentregeln skall användas vid anslagsberäkningen till statliga nybyggnadsföretag. Om denna skulle återinföras nu, torde det innebära ungefär-

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

ligen 1,5 miljon kronor per år. Givetvis skall därvid tas hänsyn till skilda byggnaders allmänna lämplighet för utsmyckning med tanke på deras ändamål. Procentregeln skall alltså vara normgivande och skapa garantier. Eftersom de härigenom framräknade pengarna bör kunna samlas i en större pott och sedan av särskilda sakkunniga fördelas efter lämplighetssynpunkt på olika byggnader, måste detta vara en mycket god metod. Jag vill också kraftigt understryka, att både statens konstråd och framför allt konstnärernas egen riksorganisation anser procentregeln vara den bästa beräkningsgrunden när det gäller konstnärlig utsmyckning av statliga nybyggnader.

I statsutskottets utlåtande har man denna gång ansträngt sig för att finna någon ny invändning mot procentregeln. Man har sagt att om byggnationen skulle bli särskilt ringa något år, skulle stödet också bli alltför obetydligt. Så stora är dock inte variationerna i statens byggande. Om så skulle ske, kan man enkelt avhjälpa dylika fluktuationer genom att höja från 1 procent till 1,5 eller 2 procent. Finns bara den goda viljan att återuppliva den verkligt fina procentregeln, kan denna lätt utformas så, att den blir den av konstnärerna eftersträfvade garantiregeln.

Förra året antydde ecklesiastikminister en omprövning av kulturstödets administration. Statsrådet Edenman sade t. o. m. i debatten, att den administrativa apparaten för kulturstödet är ytterligt svag. »Jag har», sade statsrådet, »i propositionen försökt aktualisera den större frågan om hur vi över huvud taget på ett kulturellt riktigt och personligt rättvist sätt skall kunna fördela tillgängliga medel till kulturarbetarna. Jag är för min del övertygad om att något nytt eller några nya organ måste tillskapas, kanske en statens kulturfond eller något i den stilen.»

Han har emellertid inte återkommit till detta uppslag, som vi motionärer

inom folkpartiet anser vara utomordentligt betydelsefullt. Utan tvivel råder en mycket stor splittring beträffande administrationen och den praktiska fördelningen av de samlade resurserna. Vi menar att ett särskilt organ bör tillskapas härför. Dit skall naturligtvis i så fall även hänföras pengarna från lotterimedelsfonden, som inom parentes sagt bör tillföras kulturstödet i större utsträckning än hittills.

En skyndsam utredning anser vi vara nödvändig för att skapa ett permanent organ, som kan bevaka stödbehovet och arbetsuppgifterna inom det fria kulturområdet. Det är säkert också angeläget att ett sådan organ övertar regeringens nuvarande bidragsfördelande verksamhet.

I detta sammanhang har vi funnit det riktigt att statens konstråd — så länge det nu består — får det relativt ringa belopp som det begär för sin administration och för tävlingsövervakande uppgifter. Arvodena till dess ordförande och övriga ledamöter bör någorlunda motsvara det arbete och den tid som dessa lägger ned på sitt ofta mycket grannliga verk.

När jag framhåller behovet av ett administrativt organ för att konst- och kulturlivet skall bli mer helhetsbetonat, mindre splittrat och mer effektivt kan jag allra minst i dag underlåta att även beröra den statliga radio- och TV-verksamheten. Då vi på olika vägar försöker öka intresset för musiklivet och höja musikkulturen, måste vi också bli varse att den s. k. skvalmusiken är en stor fara för musiklivet. Örat utsätts för uttröttningsbåde dag och snart blir det även natt, och det är något som kan få mycket nedslående konsekvenser. Skvalmusiken är direkt farlig för det värdefulla musiklivet. Det är lätt att säga att man bara behöver vrida på en knapp för att undgå faran, men alltför många blir genom skvalmusiken frestade att inte vidta denna kloka åtgärd.

Kvalitetssynpunkterna måste komma

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

bättre till uttryck i de åtgärder vilka såväl radio som TV vidtar. Såsom ett led i ett effektivt handlingsprogram för kulturfrågor bör enligt min mening även Sveriges Radio överföras till ecklesiastikdepartementet eller helst till ett sedan länge efterlyst nytt departement för kulturfrågor.

Ecklesiastikministern har i år kommit med en nyhet, nämligen ett anslag på 100 000 kronor till Svenska institutet för utställningar i utlandet av svensk konst. Det är ett gott grepp. Eftersom denna form av internationellt umgänge utan tvivel även har goodwillskapande effekt, borde anslaget egentligen bokföras såsom en propagandakostnad för Sverige. Därtill kommer att 100 000 kronor är ett alltför ringa belopp, om inte verksamheten skall koncentreras till grafikutställningar. Svenska institutet har begärt mera medel och vi anser att ett initialbelopp av 200 000 kronor kan betraktas som ett minimum.

När man med kulturarbetarna själva diskuterar deras villkor, hävdar de alltid starkt betydelsen av att staten lämnar stöd inte bara i form av stipendier utan även genom beställningsarbeten. Jag anser detta vara en riktig inställning från kulturskaparnas sida. Inom måleriet och skulpturkonsten kan ju beställningsarbeten kunna komma till stånd via anslagen för den konstnärliga utsmyckningen av byggnader, men även för dramatikers och tonsättares vidkommande bör det kunna ifrågakomma liknande arbeten i form av beställningar. Såsom en ringa början har vi motionärer föreslagit att 50 000 kronor skulle anslås för beställningsarbeten när det gäller vardera kategorien. Vi framförde ett liknande förslag förra året, och vi har återkommit till saken eftersom vi är starkt övertygade om det riktiga i detta uppslag.

Vad stödet åt författare och översättare beträffar har man från folkpartihåll i år accepterat ecklesiastikministerns förslag, vilket innebär en ökning

av stödet åt dessa grupper med 790 000 kronor. Herr Arvidson har föreslagit en ytterligare ökning med 1 140 000 kronor och jag kommer personligen att här i kammaren stödja detta förslag, eftersom jag är förvissad om att vi har råd att låta författarna få mer drägliga villkor. Jag behöver inte särskilt understryka, att det i och för sig ganska ringa beloppet kan ha stor betydelse för ett fritt kulturskapande och för den fosterande verksamheten inom vårt folk.

Låt mig till slut, herr talman, uttala den förhoppningen, att den successiva ökning av kulturstödet, som år 1960 igångsattes under ledning av vår nuvarande ecklesiastikminister, skall kunna accelereras och att den märkliga enighet, som här råder kring ecklesiastikministerns förslag *såsom ett minimum*, skall utgöra ett stöd och en maning till honom att redan nästa år ta ett något djärvare grepp och återkomma med ännu mer omfattande förslag. Vi följer med intresse hans vällovliga strävanden härvidlag, och det blir sannernligen inte tal om något »skynda långsamt». Kulturarbetarna är våra andliga impulsgivare och kulturen utgör ingen privat angelägenhet. Alla människor i vårt land måste få bli delaktiga av det rikare liv som kulturskaparna genom sina insatser kan åstadkomma. Vi kan inte och får inte likgiltigt åse hur de breda lagren svältföds på konst, musik och litteratur eller matas med torftig andlig kost. Vi har helt enkelt inte råd att underlåta att starkare stödja och stimulera kulturarbetarna i syfte att därigenom även öka hela folkets kulturkonsumtion. Härvidlag finns det ingen fara för inflation.

Herr talman! Jag skall be att få yrka bifall till en del av de reservationer som fogats till statsutskottets utlåtande.

I fråga om reservation 1 a yrkar jag bifall till vad som hemställes i mom. III a och b. I mom. IV hemställes »att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 672 och II: 810 samt I: 676 och

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

II: 818, samtliga motioner såvitt nu är i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om förslag till 1963 års riksdag om återinförande av den s. k. enprocentregeln». När det gäller detta moment har redan första kammaren beslutat att i stället bifalla motionerna nr 672 i första kammaren och nr 810 i andra kammaren, framburna av herrar Aspling och Bergman respektive herrar Lundkvist och Lindahl. För den händelse det även i denna kammare framställles yrkande om bifall till dessa motioner, så kommer jag att förena mig med detta yrkande.

Vidare yrkar jag bifall till reservation 3 vid punkt 3 och reservation 4 vid punkt 5.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Hammur* (fp) och *Keijer* (fp) samt fru *Nettelbrandt* (fp) och herr *Berglund* (fp).

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Under innevarande budgetår utgår stöd till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet med sammanlagt 3 110 000 kronor. Ecklesiastikministern har för det kommande budgetåret gjort en uppräknings med 1 873 000 kronor, varav 790 000 kronor utgör ersättning till författare och 500 000 kronor kvalitetsstöd åt svensk filmproduktion. Övriga uppräknings rör sig om mindre belopp. Man får väl säga att speciellt uppräknings för konstnärlig utsmyckning är skäligen blygsam.

Riksdagen kan i år fira 25-årsjubileum av beslutet från 1937 om införandet av den s. k. procentregeln, som innebär att 1 procent av byggnadskostnaderna skulle avsättas till konstnärlig utsmyckning. Detta beslut kom knappast i verkställighet, eftersom kriget kom emellan. Sedan har det gjorts upprepade framstötter om att man skulle ta fasta på det gamla beslutet och verkligen låta

procentregeln gälla. Men det har, som herr Rydén påpekat, hittills inte lyckats.

Innevarande budgetår utgår endast 400 000 kronor, och i propositionen har föreslagits en uppräknings av anslaget till konstnärlig utsmyckning till 500 000 kronor. Enprocentregeln skulle ge ungefär 1,5 miljon, och vi har reservationsledes yrkat att detta belopp skall anslås för nästa budgetår. Vi hemställer också att procentregeln skall tillämpas i fortsättningen.

Vi har i en partimotion från centerpartiet gjort en rad yrkanden, bl. a. beträffande punkten 1, konstnärlig utsmyckning, där vi yrkat på dels en uppräknings till 1,5 miljon för nästa budgetår, dels återinförande av procentregeln. Samma yrkande i huvudsak har framförts av folkpartimotionärerna och av en rad motionärer på socialdemokratiskt håll. Tråkigt nog har ingen socialdemokrat i utskottet velat stödja sina partivänner, men jag vill uttrycka den förhoppningen, att det skall ställa sig något annorlunda i kammaren.

Beträffande kostnärsstipendierna föreslår vi i reservation en uppräknings med 370 000 kronor, och beträffande anslaget till utställningar föreslår vi, som herr Rydén tidigare påpekat, i reservation en fördubbling av beloppet. I dessa reservationer har vi ingalunda helt kunnat tillmötesgå samtliga motionsyrkanden, men vi tog de yrkanden, i fråga om vilka vi ansåg att de starkaste skälen förelåg för ett beslut redan nu, och vi hoppas givetvis att det även på de andra områdena snart skall visa sig möjligt att göra uppräknings.

De sammanlagda yrkandena i motionerna skulle röra sig om något över 3 miljoner. Vi har i reservationerna som sagt inte gått så långt utan yrkar ungefär halva detta belopp.

Jag kan inte underlåta att i detta sammanhang påpeka det mycket betydande intresse för konstnärernas problem, som inte minst visades i de socialdemokra-

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

tiska förstamajdemonstrationerna. Vi vill gärna uttrycka den förhoppningen, att detta intresse också skall visa sig i den praktiska tillämpningen. Det kan väl inte vara så, att intresset för konstnärerna och deras problem inskränker sig till konstnärlig utsmyckning av demonstrationståg?

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till de reservationer som har fogats till detta utlåtande av herr Ivar Johansson m. fl.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Alla de förbättringar av kulturbudgeten som föreslås i proposition nr 62 måste hälsas med tillfredsställelse, inte bara av dem som här direkt beröres av förbättringarna utan även av alla som i kulturskapandet ser andliga värden vilka ger inspirerande impulser i det grå vardagslivet.

Vårt land är litet, men vi kan ändå glädja oss åt att vi när det gäller konstnärligt skapande har haft och har många människor som gjort lysande insatser och väckt andra länders intresse och beundran för svenskt kulturliv. Vidgade möjligheter att sprida ytterligare upplysning och propaganda, t. ex. genom utställning av svensk konst — som propositionen föreslagit — föder givetvis tankar och önskningar om liknande åtgärder för andra konstarter. Vi är några ledamöter av denna kammare, som tillsammans med några kamrater i första kammaren har väckt en motion i anslutning till denna proposition, i vilken motion vi hemställer att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t uttala sig för inrättandet av en Svenska institutets tonkonstnämnd, alltså en parallell till utställningsnämnden som har hand om spridningen av svensk konst i utlandet, samt att till propaganda för svensk musik i utlandet anslå 100 000 kronor.

Vi har i vårt land inte bara operartister som nått internationellt rykte. Vi har också instrumentalister som nått

sådan standard, att de kan göra sig gällande i den internationella konkurrensen.

Tonkonsten måste ha sin givna plats i vår kulturpropaganda och i vårt arbete att skapa kontakt med andra länder. Men hurudan är situationen nu? Inte ens en tredjedel av den musik som vår radio sänder ut är svensk sådan, och ändå är den svenska radion den institution som gör mest för utbytet med andra länder när det gäller svensk musik.

När svenska orkestrar deltar i festspel i olika länder och gör succé med svenska verk, så har man på platsen inga möjligheter att tillhandahålla noter, partitur och grammofoninspelningar, därför att man saknar pengar här för. Om man skall kunna föra ut svensk musik till andra länder, så räcker det inte med att bara väcka intresse för musiken genom att spela tonsättarnas verk, utan man måste också ha material att sätta i händerna på de intresserade, antingen dessa är dirigenter, musikstuderande eller den musikintresserade allmänheten. Ett av de mest betydelsefulla leden i propagandan för svensk musik i utlandet är därför informationsverksamhet stödd på litteratur, noter och grammofonskivor.

Grammofonskivan har blivit ett alltmer användbart hjälpmedel för dem som vill tränga in i och tillgodogöra sig seriös musik. I schlagerbranschen spottas låten för dagen ut i tusentals exemplar, men framställningen av skivor med symfonier av svenska tonsättare kan inte baseras på kommersiella beräkningar. Inte heller översättningar av musiklitteratur eller utgivande av publikationer som rör musiklivet kan ske kommersiellt. Tidskriften Musikrevy planerar att ge ut sitt femte nummer i en serie av utlandsnummer, som presenterar svenska tonsättare och svenskt musikliv, och det är till stor del genom insatser från Svenska tonsättares förening och Svenska institutet som

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

de nummer som hittills utkommit har kunnat spridas i andra länder.

Svenska institutet, som svarar för vårt kulturella utbyte med andra länder, har sannerligen inte stora förutsättningar att hjälpa; det finner man om man granskar institutets ekonomi. I varje fall är läget på musikens område så prekärt att det knappast kan vara sämre. När ambassader eller enskilda svenskar i utlandet begär hjälp för uppförande av svensk musik, får man på Svenska institutet gå ut och tigga noter och gram-mofonskivor. Det är inte ovanligt att ambassader, konsulat och beskickningar vill ordna konserter med svensk musik, men de kan sannerligen inte bli uppmuntrade när de konfronteras med den brist på material som Svenska institutet måste redovisa. Institutet har 15 000 kronor om året i anslag för böcker, gram-mofonskivor och publikationer. Av dessa pengar går inte mer än en tredjedel till musiken.

De lektorat som vi har vid olika universitet i andra länder, f. n. ett 30-tal, borde kunna bli en bas för bättre och vidare spridning av svensk musik, och vore det möjligt att där upprätta diskotek som kunde bilda centra i upplysnings- och kontaktverksamheten vore mycket vunnet. Vidare skulle svenska gästföreläsare i andra länder kunna ut-
rätta mycket, om de mera direkt — t. ex. genom gram-mofoninspelningar — kunde skapa kontakt med svenskt kulturliv på ett språk som alla förstår. I musiken kan alla folk och alla raser mötas och känna samhörighet.

Vi ser det som mycket angeläget att Svenska institutets resurser bygges ut och att ett mera långsiktande stöd ges åt svenska tonkonstnärer. Statsutskottet har också understött denna tanke i sin skrivning, även om utskottet har avstyrkt våra motioner.

En vidgad utlandskontakt måste byggas upp här hemma, och det kan inte ske utan en samordning av de skapande krafterna inom vårt musikliv: de

utövande musikerna, konsertarrangörerna och samhällets organ för kulturellt utbyte med utlandet. Och för detta kräves givetvis en viss planläggning. Även om vi nu nödgas konstatera att vår motion denna gång avstyrkts, hoppas vi motionärer ändå att vi genom att aktualisera denna fråga i någon mån har lagt grunden till en framtida utvidgning av hjälpen till vårt kulturliv i vad gäller musikutbytet länderna emellan och framför allt beträffande utlandspropagandan för svensk musik.

Herr talman! Med det anförda ber jag att i punkt 5 få yrka bifall till motionerna I: 673 och II: 811.

I detta anförande instämde fröken *Berggren* (s) och herr *Svanberg* (s).

Herr **FALLDIN** (cp):

Herr talman! En av våra mest ansedda kulturtidskrifter, *Perspektiv*, inleder sin ledare i majnumret med att konstatera, att det har inletts en ädel tävlan mellan regeringen, folkpartiet och centerpartiet om bästa sättet att förbättra konstnärernas ekonomi här i landet.

Herr talman! Låt mig säga att om det verkligen pågår en tävlan, är det en tävlan mot ett angeläget mål. Jag tror att alla som är engagerade i den är angelägna att så snart som möjligt nå det utstakade målet.

Mot bakgrunden av det svek, som den kulturella sektor vi i dag diskuterar har blivit utsatt för av både regering och riksdag, är det sannerligen inte för tidigt att dessa frågor blir föremål för ett allmänt, aktivt och positivt intresse.

År 1938 fattades beslut om att 50 procent av lotterimedelsfondens behållning skulle gå till kulturen. Detta beslut har senare satts ur spel. Denna regel skulle i dag ge mellan 35 och 40 miljoner kronor om året, men det belopp som nu utgår är endast något mer än hälften av denna summa. Samtidigt som man konstaterar detta bör man nog påminnas om att enligt en undersökning som företogs för inte så länge sedan inom

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

KRO lever hälften av Sveriges konstnärskår under existensminimum.

I detta läge finns det anledning att erinra om Arthur Engbergs ord när han sade att »kulturarbetarnas misär kan bli kulturens». Det är ett ord som tål att begrundas och som för oss motionärer utgör det centrala motivet för kravet på ännu aktivare åtgärder än de som departementschefen föreslagit.

Jag tror inte att man gör dessa frågor den största tjänsten genom att vid denna sena timme på dygnet ta kammarens tid alltför länge i anspråk, och eftersom flera talare före mig har varit inne på dessa angelägenheter, till vilka jag har möjlighet att vid voteringen ge min anslutning, skall jag endast ta upp ett eller ett par speciella områden.

Vi har i motion II: 818 tagit upp frågan om konstnärstipendierna. I proposition nr 56 vid fjolårets riksdag drog departementschefen upp riktlinjerna för stipendieverksamheten på detta område. Detta var en giv som har hälsats med tillfredsställelse. Det råder väl icke något tvivel om att kvalificerade konstskapare i alltför många fall av ekonomiska skäl har tvingats hänge sig åt en produktion, som från konstnärlig synpunkt är mindre värdefull än den de skulle ha kunnat ägna sig åt, om de kunnat leva i åtminstone grundtrygghet i materiellt och ekonomiskt avseende. Det är mot denna bakgrund vi har hälsat denna giv med tillfredsställelse.

I propositionen av år 1961 förutsatte departementschefen, att stipendierna skulle utdelas årligen men att möjlighet skulle föreligga till förlängt stipendium under ytterligare två år. Departementschefen uttalade också, att stipendiat från nästföregående år borde äga företräde ett kommande år. Men som vi uppfattar saken undvek departementschefen att ta ställning till vad vi betraktar som en nödvändig automatik i anslagsberäkningen, och vi kan inte heller i årets proposition finna någon antydning om en sådan åtgärd.

Jag vill fråga: Blir inte med denna ordning konsekvensen, att den första uppsättningen stipendiat — under förutsättning av att de visat sig förtjänta av stipendiet — lägger embargo på stipendierna i tre år? Det måste i så fall betyda, att några nya stipendiat inte kan komma i fråga under dessa år, utan stipendiaterna kommer i treårs-etapper hela tiden.

Det är mot den bakgrunden vi har ställt yrkandet om att en treårsplan skulle läggas upp och att under treårsperioden varje år skulle instiftas 50 nya arbetsstipendier om 10 000 kronor och lika många s. k. punktstipendier om 5 000 kronor. Infördes den regeln vore det möjligt att garantera att en ny uppsättning stipendiat kunde utses varje år, och det hela skulle bringas att rulla. Antalet stipendier i dag är ju sådant, att det inte behövde bli några som helst svårigheter att finna kvalificerade mottagare av stipendierna.

Jag är något förvånad över hur lättvindigt utskottet viftar bort yrkandet om denna automatik i stipendiesystemet. Dess bättre har vår tanke vunnit förståelse hos flera utskottsledamöter som vid punkten 3 avgivit en reservation, och jag ber att få yrka bifall till denna.

I reservationen har också en annan tanke från vår motion tagits upp, och jag vill med några ord beröra även denna. Vi har framhållit att en översyn borde företagas av formerna för fördelningen av det samhälleliga kulturstödet, och vi har även varit inne på möjligheterna till en geografisk decentralisering, liksom vi tror att det skulle vara nyttigt med en viss decentralisering i form av en växling av ledamöterna i de fördelningskommittéer det är fråga om.

Det kan märkas en rätt klar tendens till att kulturskaparna söker sig framför allt mot Stockholm. Ur många synpunkter måste det vara angeläget att ge kulturskapare, verksamma ute i bygderna,

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

en möjlighet att leva kvar och verka där. På det viset skulle mycket av det mål nås som ändå måste vara absolut centralt härvidlag, nämligen att de enskilda människorna kommer så nära som möjligt den aktive konstutövaren. Jag uttalar förhoppningen, att den prövning som jag har efterlyst och som reservanterna efterlyser kan komma till stånd och att det allvarligt undersöks, om former kan skapas för en lösning i enlighet med de tankegångar vi givit uttryck åt i motionen.

Herr talman! Jag instämmer i de yrkanden som herr Andersson i Knäred har ställt.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Riksdagen beslutade för några dagar sedan om en skolreform, i vilken även vikten av ungdomens estetiska fostran poängterades. Den nya skolan skall ge bättre utrymme för denna fostran än de tidigare skolformerna gjort. Denna målsättning är glädjande mot bakgrunden av att vad vi menar med standardhöjning icke bara får vara en fråga om bättre materiella villkor utan också måste inrymma ökade möjligheter för människorna att få uppleva allt detta som kan göra livet rikare: boken, musiken, bildkonsten, teatern — kort sagt allt som vi i dagligt tal räknar till kulturlivets olika yttringar.

Den nya skolan skall också ge större utrymme för elevernas fria val av studiebanan. Den enskildes olika anlag skall bättre tillgodoses än tidigare för att möjliggöra för den enskilde att vinna större tillfredsställelse i sitt arbete och för att samhället — vi alla — skall få bättre utbyte av våra gemensamma ansträngningar. Skolreformen pekar sålunda på att vi varken ur den enskildes eller ur samhällets synpunkt har råd att dåligt utnyttja de olika anlagen, oavsett om de är inriktade på intellektuellt eller praktiskt arbete.

Denna syn på människans rätt att få öva och begagna sin begåvning och sina

färdigheter och hennes möjlighet att därigenom bäst gagna det gemensamma måste också gälla för de konstnärligt skapande krafterna. Vi behöver deras insatser och de behöver som vi andra den stimulans som uppmuntran och nya arbetsuppgifter skänker.

Därför är det med glädje man noterar de initiativ som ecklesiastikministern på senare är tagit för att förbättra villkoren för våra konstnärer och öka deras möjligheter till arbetsuppgifter.

Även den proposition som vi nu behandlar bär vittnesbörd om departementschefens och regeringens positiva inställning till dessa frågor. Det är betydelsefulla förslag till förbättringar som vi går att ta ställning till.

I några motioner som väckts i anslutning till propositionen anför synpunkter på den s. k. procentregeln — principen att 1 procent på byggnadskostnaderna skall gå till konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, varom för övrigt talats tidigare i debatten. Denna princip infördes år 1937 på initiativ av Arthur Engberg. Med denna princip ville man slå fast, att konsten tillgodoser ett legitimt samhälleligt behov och att samhället därför också borde ta deras krafter i anspråk som fått gåvan att i bl. a. bildkonsten förmedla skönhetsvärden till oss andra. Man ville ge dem ökade arbetsuppgifter.

Angelägenheten av statliga insatser på detta område är inte mindre nu än då. Procentregeln försvann under kriget och har sedan dess inte tillämpats på det statliga byggandet. Däremot har man i allt högre grad ute i kommunerna börjat tillämpa om inte precis en regel — sådana exempel finns dock — så i alla fall en praxis att i det offentliga byggandet räkna med kostnader för konstnärlig utsmyckning svarande mot cirka 1 procent av byggnadskostnaderna.

Att procentregeln har många fördelar kan inte bestridas. Den ger en garanti för att konsten får sitt även i det offent-

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

liga byggandet. Procentregeln tillämpas, såvitt jag förstår utan större svårigheter, av bl. a. Stockholms stad.

Riksdagen avvisade emellertid så sent som förra året ett förslag om procentregelns införande. Utskottet har i år i sitt yttrande påvisat vissa praktiska olägenheter som ett strikt tillämpande av procentregeln skulle kunna föra med sig. Även om jag inte känner mig övertygad av alla utskottets invändningar mot förslaget är jag inte beredd att vara med om att till 1963 års riksdag beställa ett förslag om införande av denna regel. Det kan behövas en prövning av de eventuella praktiska olägenheter som kan vara förenade med en fast regel innan man låser sig för en lösning enligt den principen.

Därför vill jag, herr talman, på punkten 1 i utskottets utlåtande, mom. IV, yrka bifall till de motioner som första kammarens majoritet redan anslutit sig till, nämligen motionerna I: 672 av herrar Aspling och Bergman och II: 810 av herr Lindahl och mig, där vi hemställer att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhänga om att frågan om återinförande av den s. k. procentregeln blir föremål för förnyad prövning. Det väsentliga måste väl ändå vara att vi kan ge det konstnärliga skapandet det utrymme vi anser att det skall ha i samband med det offentliga byggandet. Om detta också kan ske i så smidiga former som möjligt är det såvitt jag förstår en vinst.

I detta anförande instämde herrar *Johansson* i Trollhättan (s) och *Bengts-son* i Varberg (s).

Herr **ARVIDSON** (s):

Herr talman! Det har redan vid åtskilliga tillfällen i denna debatt påpekats att på det kulturpolitiska området pågår en av ecklesiastikministern signerad upprustning. Den är målmedveten, och den har givit resultat. Framför allt lovar den gott för framtiden. Kul-

turarbetarna konstaterar ett mildare kulturklimat.

Att i detta mildare klimat förhoppningarna blommar — och blommar ut i motioner och reservationer — må inte förundra. Bakom motionerna anar man kulturarbetarnas egna organisationer; herr Rydén har redan antytt det sammanhanget. Dessa organisationer har samlats kring ett kulturpolitiskt program. Att de söker forcera detta är inte ett uttryck för missnöje med den Edemanska kulturpolitiken utan en uppmuntran, en anvisning om på vilka punkter upprustningen bör fortsättas.

Helst skulle kulturarbetarna ha velat undvara samhällets stöd. Om det bara gällde dem själva, deras egna personer, så skulle de också kunna undvara stöd. De kunde ju ägna sig åt någonting annat, eftersom de i allmänhet är intellektuella kapaciteter. Det är inte heller av omsorg om kulturarbetarna som samhället stöder kulturarbetet; samhällets omsorg gäller kulturarbetet, inte dess utövare. Men detta kulturarbete kan ju inte existera utan sina utövare. Att vara kulturarbetare betyder i allmänhet att ha låga och osäkra inkomster, fattigdom och otrygghet. Om samhället önskar ett blomstrande kulturliv, måste det söka ge kulturarbetarna en rimlig levnadsstandard och en viss trygghet i yrkesutövningen.

Marknaden för kulturprodukterna är liten. Det beror på att vårt kulturområde är litet och på att de flesta människor i vårt land icke fostras till estetiskt intresse. Men marknaden kan vidgas. Vi kan skapa ett djupare intresse hos vårt folk. På lång sikt hoppas vi här på den nya skolan, varom vi beslutade i onsdags, och på dess överbyggnader. Vi hoppas också på ett intensifierat folkbildningsarbete. Vi hoppas på en mera medvetet estetisk insats från radio och TV, alltså på något som är raka motsatsen till den orgie i skvalmusik som förhållandena har tvingat fram och som hotar att göra vår

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

ungdom tondöv. Filmen skulle här kunna betyda åtskilligt, men den dominerar av kommersiella intressen. Statens filmstöd, som i år föreslås få en ansenlig förstärkning, kan verka i motsatt riktning. På denna punkt kommer jag att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag om en ansenlig höjning.

Marknaden för svenska kulturprodukter kan vidgas också utöver landets gränser. Vår kultur är i stort sett okänd ute i världen. Orsakerna till det skall jag här inte diskutera. Åtgärder för att råda bot på detta förhållande måste ankomma på statsmakterna. En trevande början har gjorts. Ett exempel på det är anslaget till utställningar av svensk konst i utlandet. Det är ett nytt anslag, visserligen ett litet anslag. Jag vill gärna ansluta mig till reservation nr 4 som innebär en fördubbling av anslaget.

Frågan om en kulturoffensiv i utlandet är inte bara en svensk fråga utan är en gemensam nordisk angelägenhet. Den måste lösas genom samarbete mellan de nordiska staterna. Ett aktionsprogram härför är under utarbetande från kulturarbetarnas egen sida.

Jag har här talat om marknaden. Den fria kommersiella marknaden kommer dock aldrig att vara tillräcklig. Det finns en annan marknad: samhället självt kan uppträda som avnämare av kulturalster. Samhället har egna kulturinstitutioner eller håller sådana vid liv genom anslag. Jag tänker på bibliotek, museer, teatrar, orkestrar. I den mån dessa får ordentliga anslag, kan de betyda mycket rent marknadsmässigt. Men alltjämt är dessa anslag för knappa.

Uppseendeväckande är den lönepolitik som vissa av dessa halvstatliga eller statsunderstödda institutioner anser sig böra driva. Skådespelare, regissörer, koreografer, orkestermusiker och solister är över lag underbetalda. Vid förhandlingar med arbetsgivarna, alltså med dessa kulturinstitutioner, får de höra att institutionerna själva är fattiga. Ofta har de konstnärliga yrkesut-

övarna nöjt sig med detta besked, men det bör de inte göra. Det är inte deras sak att skaffa fram pengarna. Det är institutionerna som skall göra det, bl. a. genom att pressa statsmakterna till större anslag.

Staten är storbyggare och kan på den vägen bli en viktig avnämare av konst. Under debatt står i dag den s. k. procentregeln, som en gång tillkom på initiativ av Arthur Engberg men som sedan övergavs av statsfinansiella skäl. Sådana skäl behöver inte hindra regelns återinförande nu. Det har yppats tvivel om dess lämplighet, och utskottet har anfört vissa skäl mot dem. För mig är huvudsaken att de erforderliga pengarna ställs till förfogande. Jag kommer därför att yrka bifall till reservation 1 a, som avser yrkandet under utskottets hemställan i moment III b och där det föreslås en höjning av anslaget till utsmyckning av offentliga byggnader till 1 500 000 kronor.

En motion om utredning om återinförande av procentregeln har bifallits av första kammaren. En sådan utredning synes vara ändamålsenlig. Jag får liksom herr Lundkvist yrka bifall till motion nr II: 810 av herrar Lundkvist och Lindahl.

Det kulturpolitiska problemet har emellertid inte bara en konsumentsida utan också en producentsida. Skall konsumtionen, som är det väsentliga, garanteras och få verkligt konstnärlig inriktning, måste produktionen vara konstnärligt högtstående. Det betyder att kulturarbetarna måste få arbetsro och trygghet.

Till vidare är stipendierna den enda möjligheten att avlöna kulturarbetarna. Ett riktigt utformat stipendiesystem borde ha följande utseende.

1. Unga lovande författare, bildkonstnärer och tonkonstnärer tilldelas arbetsstipendier så att de kan under några år ostörda av annat förvärvsarbete visa sin konstnärliga begåvning och utveckla sin egenart.

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

2. Konstnärliga och litterära yrkesutövare som dokumenterat sin klass erhåller trygghet i sin yrkesutövning genom långtidsgager som är så stora att de garanterar i varje fall ett existensminimum.

3. Litterära och konstnärliga yrkesutövare erhåller ålderspension som ersättning för den ATP som de inte kan få.

Därutöver bör det finnas resestipendier och meritstipendier. Det är framför allt till förslag rörande sådana stipendier vi har att ta ställning i dag.

Punkten 2 i utskottets utlåtande behandlar ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras böcker genom biblioteken. Jag konstaterar här med mycket stor tillfredsställelse den höjning av bibliotekersättningen från 3 till 5 öre som ecklesiastikministern i dag föreslår. Det är som alla förstår en betydande höjning. Denna höjning kan komma att få mycket stora konsekvenser för de försök kulturarbetarnas organisationer gör att förbättra författarnas villkor.

Men ändå: 5 öre är inte tillräckligt. Jag har i en motion föreslagit att bibliotekersättningen skall höjas till 8 öre. Det kan förefalla otacksamt att just i år föreslå detta, då Kungl. Maj:t föreslår en höjning från 3 till 5 öre. Jag vill påminna om att bokutredningen redan 1952 ansåg att 5 öre var en skäligen ersättning. Det innebär för oss, att 5 öre är nolläget. 5 öre 1952 motsvaras i dag av 8 öre. Jag kommer att yrka bifall till mitt förslag om en bibliotekersättning på 8 öre. Jag tror knappast att jag finner anledning att begära votering, där det väl vore utsiktslöst att vinna tillräcklig anslutning till mitt förslag. Men motionen har till syfte att påminna ecklesiastikministern om att steget från 3 till 5 öre dock inte är ett så fruktansvärt långt kliv, att man inte redan till nästa år får överväga att ta ytterligare ett steg uppåt.

Jag vill nu säga ett par ord om över-

sättningarna och deras ersättning i detta sammanhang. Författarna har fått sin ersättning höjd från 3 till 5 öre, men översättningarna har inte fått någonting. Ibland tror man på förbiseenden och glömska från regeringshåll. Jag vill tolka denna uteblivna höjning av ersättningen till översättarna som ett förbiseende. Det skulle ha varit rimligt att översättarna fått en höjning från 1 till 2,5 öre, motsvarande den del av författarpennningen, som går till den allmänna fonden och vilken nu höjs från 1 öre till 2,5 öre. Utskottet har emellertid försökt att ge en förklaring till ecklesiastikministerns förbiseende på den punkten. Utskottet menar att översättarna kunde få sin höjda ersättning ifrån den del, varmed ersättningen till författarna höjts. Det skulle betyda att värdet av den föreslagna höjningen till författarna från 3 till 5 öre avsevärt skulle minska. Jag tycker inte att detta är rimligt och kommer därför att yrka bifall till reservationerna 2 a och 2 b.

Jag vill också säga några ord om punkt 3 i utskottets utlåtande, som rör konstnärsstipendier.

Här har tillkommit en ny post på 380 000 kronor, förebådad av ecklesiastikministern i förra årets statsverksproposition. Det är en grupp av fria konstutövare, som därmed för första gången erkänns som berättigade till statliga stipendier. Man har därmed också tagit ett betydelsefullt steg. Men dessa grupper är så många, att beloppet förefaller en smula magert för att få avsedd verkan. Jag vill därför yrka bifall till reservation nr 3, som innebär att totala anslagsbeloppet skall höjas från 840 000 till 1 210 000 kronor.

Däremot vill jag i det sammanhanget gärna ta avstånd från förslaget att man skulle ha en treårsplan för upprustning av dessa stipendier. Herr Fäldin, som rekommenderade denna treårsplan, liksom centerpartiledamöterna i övrigt har blivit anmärkningsvärt skarpa planhushållare. Jag är litet rädd för en sådan

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

anordning, En treårsplan kommer nämligen med nödvändighet att bli snålare än en upprustning som företas år för år. Jag tror också att den översyn man föreslagit under punkt V i reservation nr 3 skulle verka försenande. Reservanterna vill där ha en allmän översyn av principerna för den statliga stipendiegivningen. Men denna stipendiegivning är föremål för ständig översyn, varför en särskild översyn bara skulle verka försinkande.

Herr talman! Jag vill till sist peka på det förhållandet, att utskottet över hela linjen är positivt inställt till den fortskridande upprustningen av kulturanslaget, även om utskottet inte kunnat vara med om anslagshöjningar utöver propositionens förslag. Genom denna utskottets positiva hållning, som jag tror representerar en allmän uppfattning i riksdagen, är det bäddat för en kraftigare upprustning nästa år. Jag uttalar min förhoppning om att en sådan också kommer till stånd.

Med det anförda, herr talman, ber jag att under punkt 1, som vi nu behandlar, få yrka bifall till moment III b) samt till motion 810 i denna kammare.

Herr FÄLLDIN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Arvidson hyser farhågor för att vårt förslag med automatik beträffande konstnärsstipendierna skulle komma att ge en mera snål utdelning än den han tror skulle komma i fråga, därest man inte valde automatikvägen. Jag vill apropå det bara uttala den förhoppningen, att herr Arvidson skall få rätt, när han tror att ökningen med hans och utskottets metod skall bli större än 750 000 kronor per år, vilket vårt förslag innebär.

Därutöver skulle jag vilja upprepa frågan: Innebär inte det nuvarande systemet — om man inte företar en ökning av antalet stipendier — att de stipendier som en gång är utdelade är spärrade i tre år, om vederbörande visar sig vara kvalificerad?

Fru GUNNE (h):

Herr talman! Statsutskottet har under punkt 3 till behandling förehaft bl. a. en motion av fröken Ljungberg och mig om utredning och förslag om årliga priser/stipendier för prestationer av hög konstnärlig kvalitet.

I korthetens intresse hänvisar jag beträffande motiveringen till motionerna. Utskottet har uppmärksammat vårt förslag men anser att det bör ankomma på Kungl. Maj:t att pröva sådana förslag och har ingen annan åtgärd att föreslå riksdagen.

I den med 3 a betecknade reservationen under punkt 3 framhålles angelägenheten av att den av oss föreslagna förstärkningen tillsammans med andra kompletteringar successivt åstadkommes. Reservanterna förordar att de ytterligare överväganden som är erforderliga sker i samband med den utredning, varom de hemställt i moment V under punkten 3, och de finner att motionens syfte bäst tillgodoses genom ett bifall till denna hemställan.

Herr talman! Jag kommer vid voteeringen att biträda yrkandet i moment V i reservationen nr 3 a.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Det har framlagts ganska många motioner beträffande det statliga anslaget till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet, och i de allra flesta av dem, för att inte säga alla, kräver man ökade anslag.

Jag vill gärna hålla med herr Rydén om att värdet av det arbete, som våra konstnärer på olika områden presterar, är mycket stort och att konstnärerna därför bör ha det samhällseliga stöd som vi anser oss ha råd att ge dem.

Det konstnärliga anslaget har också höjts varje år liksom även i år. I likhet med herr Rydén vill jag ge ecklesiastikministern mitt erkännande för den höjning som har skett i år. Herr Andersson i Knäred sade, att det här vore fråga om en skäligen blygsam uppräknings. Jag

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

vet inte om man kan säga det. Efter vad jag förstår har årets anslag uppräknats med 60 procent, vilket enligt min mening inte är någon liten uppräkning.

Jag tror att det var herr Fäldin som sade, att hälften av kulturarbetarna lever i misär. Det är väl ändå att ta till i överkant. Med hopp om att inte bli missförstådd på något sätt vill jag för min del säga, att det kanske inte vore så lyckligt om samtliga konstnärer vilkas insatser vi uppskattar i synnerhet då verkligt goda resultat kunnat presteras, skulle leva i överflöd. I många fall kanske det då inte blivit de resultat som nu åstadkommits; de mest lysande resultaten under gångna århundraden presterades av konstnärer som inte levde i något överflöd. Detta gäller även många nutida konstnärer som så småningom har blivit erkända. Ja, herr talmän, detta är bara en liten reflexion som jag gör i sammanhanget.

Vad reservanterna i första hand har skjutit in sig på är att man har frångått beslutet från 1938, enligt vilket i runt tal 1 procent av byggnadskostnaderna skulle avsättas till utsmyckning framför allt av statliga byggnader. Detta är den s. k. procentregeln. Under de nu snart gångna 25 åren har man i stället litat till att Kungl. Maj:t i varje särskilt fall fastställt anslaget till det belopp som ansetts erforderligt. Jag kan inte förstå att det skulle vara nödvändigt och riktigt att i detta fall låsa fast kostnaderna för den konstnärliga utsmyckningen till just 1 procent av byggnadskostnaderna. Såsom det framhållits i debatten i statsutskottet varierar dessa kostnader oerhört mycket. Ett år byggs det kanske för 100 miljoner kronor, medan man ett annat år bygger för 1 000 miljoner o. s. v. — för att nu exemplifiera med några siffror. Det måste bli en stor variation på de belopp som i så fall skall tas i anspråk för utsmyckning.

Nu var det någon som sade: Ja, men då har Kungl. Maj:t möjlighet att jämka. Om det gäller en mindre summa under

ett år, kan man anpassa procentsatsen och höja den till 1,5 eller 2. Finns det någon vettig beräkning i det? Nog vore det bra mycket bättre och smidigare att lägga avgörandet i Kungl. Maj:ts hand så att Kungl. Maj:t år för år med hänsyn till behovet kan avväga erforderliga anslag.

Det är i huvudsak två ändamål som avses med detta anslag. Det ena framgår av rubriken, nämligen utsmyckning av statliga byggnader. Det andra är att bereda arbetstillfällen åt konstnärer. Statsutskottet har såväl i år som i fjol kommit till den uppfattningen att en successiv höjning av det nuvarande anslaget för detta ändamål vore att föredra framför återgång till enprocentregeln.

Det finns naturligtvis ett flertal statliga byggnadsobjekt som inte kan komma i fråga för konstnärlig utsmyckning. Jag skall inte här räkna upp dem, men det råder intet tvivel om att det finns sådana byggnader. Enligt utskottets förslag skall det ligga i Kungl. Maj:ts hand att flytta över belopp som enligt enprocentregeln skolat framräknas för byggnader av det slag jag här nämnt, till sådana byggnader som verkligen är i behov av konstnärlig utsmyckning. Utskottet utgår ifrån att Kungl. Maj:t skall finna det möjligt att utöver höjningen i årets statsverksproposition även under följande budgetår kunna framlägga förslag om höjning av det här avsedda anslaget. Samma förhoppning knyter jag till anslaget till statens konstråd. Där har skett en blygsam uppräkning i år med 3 000 kronor. Men jag hoppas som sagt att en höjning även där skall bli möjlig i fortsättningen.

Under punkt 2 har Kungl. Maj:t föreslagit betydande anslagshöjningar. Med hänsyn härtill har utskottet inte heller kunnat vara med om att göra motionärerna till viljes i deras framställningar om ytterligare höjning av anslagen. De i Kungl. Maj:ts förslag förordade förändringarna beträffande beräkningsgrunderna för ersättning till författare

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

för utlåning av s. k. originalverk skulle tillföra den s. k. författarfonden väsentligt ökade medel. Utskottet har även här tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag. Herr Arvidson gjorde gällande att Kungl. Maj:ts förslag inte innebure de möjligheter som motionärerna avsett. Jag menar att författarfondens styrelse enligt det av utskottet tillstyrkta förslaget får frihet att använda disponibla medel för en stipendie- och understödsverksamhet som också är inriktad på de grupper styrelsen har att tillgodose. Även författarfondens fria del kommer att tillföras väsentligt ökade medel.

Under punkt 3 föreslår Kungl. Maj:ts höjning av anslaget med 380 000 kronor att anvisas till stipendier. Därav skall 300 000 kronor enligt förslaget utgå till ett trettiotal större arbetstipendier och 80 000 till mindre sådana, jämte resestipendier m. m. Departementschefen föreslår också att en särskild nämnd skall tillsättas för utdelning av dessa stipendier. Utskottet har för sin del varit tillfreds med denna form av uppmuntran och stöd åt konstnärer. Det vill dock icke förneka att det kan finnas grupper av konstnärliga utövare utom dem som Kungl. Maj:ts ifrågasätter som behöver uppmärksammas. Enligt utskottets mening bör dock anstå med det motionsvis under denna punkt framställda kravet på ytterligare höjning av anslaget, till dess erfarenheter har vunnits av den i propositionen föreslagna stipendiegivningen.

Herr Fälldin berörde det motionsvis framförda förslaget om en treårsplan. Jag kan dock inte riktigt förstå herr Fälldins tankegångar beträffande fördelningen. Jag tror inte det föreligger någon risk för att Kungl. Maj:ts förslag skall medföra någon fastläsning, såsom reservanterna har befarat. Jag tror att det även här är bäst att för varje år gå den smidiga anslagsvägen.

Beträffande punkt 5 och reservationen där så är utskottet väl medvetet om värdet av att i utlandet vidga kännedo-

men om svenskt kulturliv. Kungl. Maj:ts föreslår också här ett anslag på 100 000 kronor. Det är ett nytt anslag, som i första hand är avsett att komma svenska institutet till godo främst genom inrättandet av en tonkonstnämnd. Svenska institutets verksamhet är nog av alla erkänd och uppskattad och har säkerligen de största förutsättningar att representera vårt land, när det gäller att skapa kontakter på ifrågavarande område. Utan tvivel är det angeläget att framdeles ytterligare söka utvidga dess kontaktverksamhet. Detta skulle givetvis bäst ske genom att öka anslaget.

Herr talman! Jag har med det anförda försökt redovisa utskottets ställningstagande. Jag erkänner att min redovisning på de olika punkterna är synnerligen summarisk, men jag föreställer mig att kammarens ledamöter efter de tidigare långdragna debatterna gärna ser att debatten på kulturområdet snart avslutas.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag under samtliga punkter i utlåtandet.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Nilsson i Göingegården ville påstå att den uppräknings som departementschefen gjort är högst avsevärd.

Jag vill inte bestrida detta i och för sig, men jag vill peka på att uppräkningsen med 1 873 000 kronor faller till i det närmaste 1 300 000 på de två punkter där jag inte står upptagen på någon reservation utan har accepterat vad propositionen föreslår. När jag talade om en blygsam uppräknings, avsåg jag närmast anslaget för konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader, där uppräkningsen endast rör sig om 100 000 kronor och där vi fortfarande, om vi jämför med 1937 års princip, inte har nått upp till mer än en tredjedel av det procentuella belopp som då förutsattes.

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Herr Nilsson i Göingegården påstår, att det skulle bli förfärligt ojämna anslag till konstnärlig utsmyckning, om man skulle tillämpa procentregeln, och nämner att man kan tänka sig att byggnadsverksamheten varierar mellan 100 miljoner och 1 000 miljoner. Vid tillämpandet av enprocentregeln skulle variationerna följaktligen komma att röra sig mellan en miljon och tio miljoner om året. Men ingen har väl tänkt sig att varje byggnad som uppföres skulle föras med konstnärlig utsmyckning för en procent av kostnaderna för just det bygget, utan pengarna skulle tillföras fonden som förvaltas av statens konstråd. Det är givet att medel också kan överföras från det ena året till det andra.

Procentregeln innebär ju bara en anvisning om vilka belopp som rimligen bör avsättas. På denna punkt har vi ett direkt yrkande att det för kommande budgetår skall anslås 1 500 000 kronor. Vidare begär vi en närmare utformning av procentregeln.

Herr RYDÉN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag tycker inte, herr Nilsson i Göingegården, att vi utan vidare skall avsluta kulturdebatten därför att vi har pratat i tio och en halv timmar om någonting som heter Radio Nord. Det vore alltför fattigt!

Jag fäste mig särskilt vid två saker i herr Nilssons försvar för utskottet. Den ena gällde den fruktan han hyste för att en del konstnärer skulle komma att leva i överflöd, ifall de åtgärder som vi motionärer har föreslagit skulle genomföras. Därigenom skulle de kanske inte kunna utöva sin konstnärliga verksamhet på rätt sätt. Nej, herr Nilsson, det är ingen som helst fara för att konstnärerna kommer att leva i överflöd. Det finns inte mer än ett dussintal författare här i landet som kan klara sig någorlunda hyggligt på sitt författarskap. Av de 1 500 organiserade konstnärer och skulptörer vi

har är det kanske 150 som når upp till metallarbetarlöner. De övriga ligger långt under denna inkomst. Ingen behöver alltså ha bekymmer för detta.

Beträffande den andra saken, som gällde procentregeln, menade herr Nilsson att det vore felaktigt att låsa fast anslaget för konstnärlig utsmyckning vid byggnadskostnaderna och talade om variationer mellan 100 miljoner och 1 000 miljoner. Men man har bra litet begrepp om hur statens budget läggs upp när man tar till sådana belopp. Sådana enorma variationer är det inte fråga om, och det kan det heller inte bli fråga om. Däremot är det inte så märkvärdigt om man det ena året i budgeten skulle räkna med en byggnadsverksamhet på 100 miljoner och det andra året på 125 miljoner. Då kan man justera beloppet genom en liten ändring av procentsatsen redan vid budgetens uppläggning.

Herr ZETTERBERG (s):

Herr talman! Jag är medansvarig för motionen nr 812 i denna kammare, som är likalydande med motionen nr 671 i första kammaren av herr Carl Albert Anderson m. fl. Däri kräver vi en återgång till den s. k. enprocentregeln.

Emellertid förefaller det som om vi skulle få de syften som uppbär vår motion bättre tillgodosedda genom ett bifall till den motion som har framburits i denna kammare av herrar Lundkvist och Lindahl.

Jag tror att kammarledamöterna överser med att jag inskränker mig till att yrka bifall till motionen nr 810 i denna kammare, vari hemställas, att frågan om enprocentregeln göres till föremål för förnyad prövning.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag skall endast säga ett par ord beträffande enprocentregeln som herr Andersson i Knäred berörde. Jag tycker att hans resonemang bevisar att det är enklast och smidigast

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

att avgörandet om enprocentregeln läggs i Kungl. Maj:ts hand, då det ändå blir så att den summa som står till förfogande skall disponeras av Kungl. Maj:t för varje år.

Orsaken till att jag på tal om enprocentregeln drog till med 100 respektive 1 000 miljoner kronor var endast att jag ville påpeka att det kan bli en oerhörd skillnad. Jag ger herr Rydén rätt i att de siffror jag nämnde var överdrivna, men skillnaden blir ändå så stor att enprocentregeln inte med verkligt fog kan tillämpas. Om den kommer till användning har man fastslagit — jag höll på att säga idiotsäkert — vad man har att tillgripa. En procent på byggnadskostnaderna finns ju under alla omständigheter. Men det kan komma sådana år då det faktiskt behövs tagas betydligt mer än en procent på byggnadskostnaderna. Jag anser därför att utgångsläget är felaktigt.

Herr Rydén nämnde att det verkar fattigt att avsluta en sådan här kulturdebatt hastigt endast på grund av att vi tidigare under 8 å 10 timmar diskuterat en annan fråga. För min del tycker jag att det är fattigt att debatterna på kulturområdet över huvud taget i denna kammare får så snålt tilltaget utrymme och i allmänhet blir hänvisade till kvällens och nattens sena timmar. Det tycker jag är ledsamt.

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Det är ett rätt underligt resonemang som herr Nilsson i Göingegården för, då han oupphörligt kommer tillbaka till att det skulle kunna bli mindre pengar till konstnärlig utsmyckning enligt enprocentregeln än enligt det nuvarande systemet. Under dessa 25 år har det aldrig anslagits tillnärmelsevis så mycket pengar som en procent på byggnadskostnaderna skulle ge, så att den risken måste väl vara minimal.

Sedan ber jag få framhålla att det inte är Kungl. Maj:t som skulle utdela

pengarna utan statens konstråd. Jag vill till sist uttrycka min beundran för herr Nilssons i Göingegården blinda förtroende för Kungl. Maj:t.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I och II

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. III a

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rydén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o) mom. III a) i utskottets utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 137 ja och 73 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Konstnärlig utsmyckning av statliga byggnader m. m.

Mom. III b

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o mom. III b) i utskottets utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 137 ja och 77 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Ordet lämnades på begäran till

Herr RYDÉN (fp), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få avstå från yrkandet om bifall till reservationen vid punkt 1 mom. IV och ber att

i stället få ansluta mig till yrkandet om bifall till motionerna I: 672 av herrar Aspling och Bergman samt II: 810 av herrar Lundkvist och Lindahl.

Vidare anförde

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag tillåter mig påpeka att även annan talare ställt yrkande om bifall till reservationen vid punkten 1 mom. IV, varför jag i alla fall måste ställa proposition på detta yrkande.

Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 1 a) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del; samt 3:o) bifall till motionerna I: 672 och II: 810; och fann herr förste vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Lundkvist begärde likväl votering, i anledning varav och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) angivna propositionen följande voteringsproposition efter given varsel upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 1:o mom. IV) i utskottets utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 672 och II: 810.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Göingegården begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstnings-

Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.

apparat verkställdes. Därvid avgavs 56 ja och 144 nej, varjämte 15 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit motionerna I: 672 och II: 810.

Punkten 2**Ersättning åt författare m. fl. för utlåning av deras verk genom bibliotek m. m.**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 62 föreslagit riksdagen att till förevarande ändamål för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 020 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Birger Andersson* (I: 670) och den andra inom andra kammaren av herr *Arvidson* (II: 809), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att som ersättning för utlåning genom bibliotek skulle till Sveriges författarfonds s. k. fria del utgå 2 1/2 öre per lån av översatt verk och 10 öre per referensexemplar av översatt verk;

dels ock en inom andra kammaren av herr *Arvidson* väckt motion (II: 808), vari hemställts att riksdagen måtte besluta att ersättning till författarna för utlåningen av deras verk genom bibliotek fastställdes till 8 öre per boklån och 32 öre per referensexemplar.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 670 och II: 809, i vad de avsåge höjning av ersättningen för utlåningen genom bibliotek av översatta verk, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionen II: 808, i vad den avsåge höjning av ersättningen för utlåning genom bibliotek av originalverk, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte till Ersättning åt författare m. fl. för utlåning

av deras verk genom bibliotek m. m. för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 020 000 kr.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Birger Andersson*, *Arvidson* och *Kellgren*, vilka ansett att utskottet under I. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 670 och II: 809, besluta, att som ersättning för utlåning genom bibliotek skulle till Sveriges författarfonds s. k. fria del utgå 2 1/2 öre per lån av översatt verk och 10 öre per referensexemplar av översatt verk;

b) av herrar *Arvidson* och *Kellgren*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionen II: 808, besluta, att ersättning till författarna för utlåningen av deras verk genom bibliotek fastställdes till 8 öre per boklån och 32 öre per referensexemplar.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ARVIDSON (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 2 a av herrar *Birger Andersson*, *Arvidson* och *Kellgren* samt till reservation 2 b av herrar *Arvidson* och *Kellgren*.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2 a) av herr *Birger Andersson* m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Konstnärsstipendier

hemställen, dels ock på bifall till reservationen 2 b) av herrar Arvidson och Kellgren; och biföll kammaren utskottets hemställen.

Mom. III

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 3

Konstnärsstipendier

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 62 föreslagit riksdagen att till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 840 000 kr.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fröken *Ljungberg* (I: 207) och den andra inom andra kammaren av fru *Gunne* (II: 252);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m.fl.* (I: 329) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m.fl.* (II: 319), i vilka hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsam utredning för översyn av den nuvarande splittrade administrationsformen i syfte att nå ökad enhetlighet, varvid borde övervägas att skapa ett fristående administrativt organ för statens stöd till kulturlivet;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Bengtson m.fl.* (I: 676) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund m.fl.* (II: 818), i vilka hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen vid behandling av propositionen nr 62 måtte a) godkänna den i motionerna föreslagna treårsplanen för utvidgning av samhällets stipendiestöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet; b) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam över-

syn av formerna för fördelningen av samhällets stöd till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet i enlighet med vad i motionerna anförts; c) till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 anvisa ett reservationsanslag av 1 210 000 kr. i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Lennart Geijer* och *Lars Larsson* (I: 677) och den andra inom andra kammaren av fru *Sjövall* och herr *Arvidson* (II: 820), i vilka hemställts att riksdagen måtte till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 anvisa 1 060 000 kr.;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m.fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m.fl.* (II: 819).

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 676 och II: 818, i vad de avsåge treårsplan för utvidgning av samhällets stipendiestöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet, icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att motionerna I: 678 och II: 819, i vad de avsåge anslag för beställningsarbeten av svenska dramatiker och tonsättare, icke måtte av riksdagen bifallas;

III. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 676 och II: 818 samt I: 677 och II: 820, förnämnda två motioner i vad de avsåge medelsanvisningen till konstnärsstipendier, till Konstnärsstipendier för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 840 000 kr.;

IV. att motionerna I: 207 och II: 252 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

V. att motionerna I: 329 och II: 319 samt I: 676 och II: 818, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t om

Konstnärstipendier

översyn av formerna för fördelningen av samhällets stöd till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet, icke måtte till någon riksdagens åtgärd för-
anleda.

Reservationer hade avgivits

a) av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Bengtson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herrar *Andersson* i Knäred, *Gustafsson* i Kårby och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under I., III. och V. bort hemställa,

I. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 676 och II: 818, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att en treårsplan för utvidgning av samhällets stipendiestöd åt konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet infördes i enlighet med vad i motionerna angivits;

III. att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 677 och II: 820 ävensom med bifall till motionerna I: 676 och II: 818, sistnämnda två motioner i vad de avsåge medelsanvisningen till konstnärstipendier, till Konstnärstipendier för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 1 210 000 kr.;

V. att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 329 och II: 319 samt I: 676 och II: 818, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en skyndsam översyn av formerna för fördelningen av samhällets stöd till konstnärlig, litterär och musikalisk verksamhet;

b) av herr *Arvidson*, utan angivet yrkande.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 3 a av herr Ivar Johansson m. fl.

Herr NILSSON i Göingegården (h):
Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3 a) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o) mom. I) i utskottets utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 a) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 71 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. II

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. III

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3 a) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o mom. III) i utskottets utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 a) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 134 ja och 78 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. IV

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. V

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till re-

Utställningar av svensk konst i utlandet

servationen 3 a) i motsvarande del; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 3:o mom. V) i utskottets utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3 a) av herr Ivar Johansson m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 129 ja och 81 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 5**Utställningar av svensk konst i utlandet**

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 62 föreslagit riksdagen att till föresvarande ändamål för budgetåret 1962/63 under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

Utställningar av svensk konst i utlandet

I samband härmed hade utskottet till behandling förehaft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Tage Johansson m. fl.* (I: 673) och den andra inom andra kammaren av fröken *Sandell m. fl.* (II: 811), i vilka hemställts att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t uttala sig för inrättandet av en Svenska institutets tonkonstnämnd samt att till denna nämnds förfogande ställdes ett reservationsanslag på 100 000 kr. för budgetåret 1962/63;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* (I: 678) och den andra inom andra kammaren av herr *Rydén m. fl.* (II: 819), i vilka hemställts, såvitt här var i fråga, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 62 måtte besluta att anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr. till utställningar i utlandet och för annan kulturell kontaktverksamhet utomlands.

Utskottet hemställde,

I. att motionerna I: 673 och II: 811 icke måtte av riksdagen bifallas;

II. att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 678 och II: 819, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1962/63 å driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 000 kr.

Reservation hade avgivits av herrar *Ivar Johansson, Axel Johannes Andersson, Per Jacobsson, Bengtson* och *Källqvist*, fröken *Elmén* samt herrar *Arvidson, Andersson* i Knäred, *Gustafsson* i Kårby och *Nelander*, vilka ansett att utskottet under II. bort hemställa, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 678 och II: 819, till Utställningar av svensk konst i utlandet för budgetåret 1962/63 å driftbud-

geten under åttonde huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 200 000 kr.

Punkten föredrogs; och anförde därvid:

Herr ANDERSSON i Knäred (cp):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation 4 av herr Ivar Johansson m. fl.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionerna 673 i första kammaren och 811 i andra kammaren.

Herr NILSSON i Göingegården (h):

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. I

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 673 och II: 811; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. II

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 5:o mom. II) i utskottets utlåtande nr 145, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

reservationen 4) av herr Ivar Johansson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmanen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Andersson i Knäred begärde emellertid röst-räkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 78 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 3

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtanden:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till universitetssjukhusen m. m.,

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1962/63 till Finansdepartementet: Omkostnader,

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till mödrahjälp, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1962/63, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets memorial nr 56, angående uppskov med behandlingen av vissa till bevillningsutskottet hänvisade motioner; samt

bankoutskottets memorial nr 29, angående uppskov med behandlingen av

Arbeterskyddet inom TV-hanteringen

vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden och memorial hemställt.

§ 4

Arbeterskyddet inom TV-hanteringen

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av väckt motion om arbeterskyddet inom TV-hanteringen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 214, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Henningsson m. fl.* framhållit de stora risker som vore förbundna med reparation av televisionsapparater, framför allt faran för implosion av bildröret och faran av att komma i beröring med spänningsförande delar. Motionärerna hade uppgivit att bestämmelser angående arbeterskydd inom TV-hanteringen saknades och gjort gällande att sådana regler vore i hög grad önskvärda. De hade yrkat »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning av dessa spörsmål samt utformandet av de regler till vilka en sådan utredning kan giva anledning».

Utskottet hemställde, att förevarande motion, II: 214, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **HENNINGSSON (s):**

Herr talman! Vi har nu under en lång debatt diskuterat radiosändning inom och utanför landets gränser, och jag tycker det kan vara på sin plats med litet variation och resonera litet om TV-frågor.

I en motion som jag varit med om att väcka i denna kammare har vi hemställt om en utredning för framskapatet av ett effektivt arbeterskydd inom TV-branschen. Orsaken härtill har va-

Arbeterskyddet inom TV-hanteringen

rit att de anställda inom denna bransch har anhållit om att initiativ skulle tagas för att få skyddsföreskrifter och lämplig skyddsutrustning för facket. Enligt vad som nu gäller finns sådana föreskrifter och sådan utrustning endast inom ett arbetarskyddsdistrikt, nämligen det som omfattar Stockholms stad och Gotlands län. Dessa föreskrifter har utformats av yrkesinspektören i distriktet.

Men det kan inte vara arbetarskyddsstyrelsen obekant att TV-apparaterna numera har nått långt utöver Stockholms gränser. TV-apparater finns nu i bruk överallt i hela landet. Det är närmast genant att upplysa om det. Utvecklingen sedan 1956 har varit enorm. När yrkesinspektören i Stockholm funnit det angeläget att föreskrifter uppställades för detta distrikt, finns det väl ingen rimlig anledning att nonchalera riskerna i det övriga landet. Yrkesinspektörens föreskrifter finnes återgivna på sidorna 2 och 3 i utskottets utlåtande och är uppsatta i 12 punkter. Dessa detaljerade anvisningar ger inte precis intryck av att det är ofarligt att syssla med bildrören.

I motionen talas om risken för bildrörens implosion, och samma uttryck användes i utskottets skrivning, men för huvuddelen av kammarens ärade ledamöter är ordet implosion förmodligen ett mycket diffust begrepp, beroende på att det så sällan kommer till användning. Om man däremot säger explosion, så vet alla vad som menas. Därför kan man lika gärna kalla företeelsen för explosion i detta fall, därför att verkningarna är desamma. En explosion uppstår genom att det har bildats ett övertryck, under det att implosion uppstår genom undertryck. Bildrören är mycket hårt evakuerade och motsvarar en belastning på två ton på bildrörets yta. Om det då uppstår en spricka på röret, kan den omgivande luften rusa in med oerhörd kraft och rörets glasdelar kastas då ut i alla riktningar med

samma kraft. Vid ett sådant händelseförlopp föreligger betydande risker för att den som arbetar med röret kan få skador i ansiktet samt på hals och armar. Inte minst för ögonen är faran mycket stor.

Utskottet har vid behandlingen av detta ärende infordrat remissyttranden från arbetarskyddsstyrelsen och Sveriges radiohandlares riksförbund, och utskottet konstaterar att båda dessa instanser avstyrker motionen. Det kan inte hjälpas men jag måste fråga om man hade väntat sig något annat.

Arbeterskyddsstyrelsen måste med naturnödvändighet svara så, ty om styrelsens svar hade varit positivt till motionen, så hade man därmed erkänt att man inte rätt fyllt den uppgift som åligger arbetarskyddsstyrelsen. Det är från styrelsens synpunkt det enda svar som under sådana förhållanden har kunnat avges.

Sveriges radiohandlares riksförbunds svar är också mycket förklarligt, eftersom det annars skulle åläggas förbundets medlemmar att svara för de kostnader som är förbundna med ett tillhållande av effektiv skyddsutrustning åt de anställda.

Jag vill fråga utskottet en sak till: När man nu har frågat arbetsgivarparten — som skulle bekosta skyddsutrustningen — varför har man inte då också frågat arbetstagarna, som behöver skyddet och som i stor utsträckning inte är medvetna om riskerna? Deras organisation, Svenska elektrikerförbundet, skulle otvivelaktigt ha kunnat prestera vägande skäl för en tillstyrkan av motionen. Men uppfattningen i den organisationen har man inte ens förhört sig om. Varför?

Det kan inte vara obekant för arbetarskyddsstyrelsen att åtskilliga bildrörsimplosioner har inträffat i andra delar av världen och att vederbörande arbetare vid rörbyte har mist synen på båda ögonen eller fått halspulsådrenna avslitna eller fått andra livsfarliga skador

av kringflygande glassplitter. Arbetarskyddsstyrelsen säger bara att riskerna är mycket små, enligt den erfarenhet man där har. Trots att cirka en miljon arbetsoperationer har utförts på TV-apparater i vårt land, har inga personskador inträffat. Detta låter mycket betryggande och tillfredsställande. Men, ärade kammarledamöter, vi måste komma ihåg vilka slags reparationer det är som har utförts hittills på landets TV-apparater. Faran ligger just vid utbyte av bildrör, och sådana byten har inte skett ännu ens i så stort antal att de kan räknas i promille. Men otvivelaktigt närmar sig allt mer den tid, då mängder av TV-apparater är färdiga för bildrörsbyte. Rören har en livslängd på ett bestämt antal timmar. De håller inte i evighet. Kan det då verkligen vara utskottets mening att i likhet med arbetarskyddsstyrelsen säga att vi skall vänta och se, ty ännu har det inte skett någon olycka. Bör inte skydd sättas in för att förebygga en annars stigande olycksfallskurva? Det måste väl vara bättre än att i efterhand försöka vända kurvan nedåt igen.

Även riskerna med elektriciteten har skjutits undan som obetydliga, men jag vill framhålla några ovedersägliga fakta. Om det gäller mera omfattande reparationer, måste TV-apparaten befrias från sitt hölje. Stativet i apparaterna består till övervägande del av järnplåtsprofiler, vilka samtidigt tjänstgör som den ena ledaren i det elektriska systemet. Anslutningssladdarna är helt förväxlingsbara, vilket innebär att järnplåtsprofilerna, om man har apparaten inkopplad, lika ofta kan vara strömförande som strömlösa. Om två apparater ställs upp samtidigt på en arbetsbänk, föreligger sålunda i 50 fall av 100 en spänning av 220 volt mellan dessa två helt oskyddade apparater. Detta är emellertid den minsta risken. Om väggkontaktarna ur belastningssynpunkt är inplacerade på olika faser i ett trefasssystem, föreligger 33 procent risk att man

Arbetarskyddet inom TV-hanteringen

har 380 volts spänning mellan två oskyddade apparater, 33 procent risk att spänningen är 220 volt och 33 procent risk att det inte finns någon spänning mellan de olika apparaterna. Detta är fakta, som ingen expertis på skyddsfrågor kan förneka. Att under sådana förhållanden nonchalera de anställdas önskemål om att få ett ordentligt arbetarskydd och ordentliga föreskrifter utarbetade för hela landet är för mig omöjligt att förstå.

Herr talman! Med stöd av vad jag här anfört vill jag freda mitt samvete med att yrka bifall till vår motion.

Herr JÖNSSON i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag skall be att helt kort få anföra några synpunkter från utskottet.

Motionen 214, som föregående talare har hållit ett långt anförande om, har utskottet skickat till arbetarskyddsstyrelsen och Sveriges radiohandlares riksförbund. Av deras remissyttranden framgår att arbetsoperationer till ett antal av omkring en miljon företagits på TV-apparater. Därvid har intet olycksfall inträffat till följd av att bildrör imploderat. Icke heller har det sedan 1950 till statens elektriska inspektion anmälts något olycksfall i samband med reparation av TV-apparater. Utskottet har ansett detta vara ganska betryggande, ty arbetarskyddsstyrelsen måtte väl ändå veta vad den talar om i detta fall.

Dessutom har arbetarskyddsstyrelsen sagt att den har för avsikt att så snart möjlighet därtill ges ta upp frågan om för hela landet gällande anvisningar i ämnet till behandling.

Därmed ansåg vi att vi hade betryggande säkerhet. Anvisningar kommer att utfärdas inom en ganska snar framtid, och då inga olyckor ännu inträffat i vårt land enligt arbetarskyddsstyrelsen, aser vi att utskottet intagit en riktig ståndpunkt. Jag tycker också att motionären skulle kunna vara nöjd med att anvisningar snart kommer att utfärdas.

Arbeterskyddet inom TV-hantering

Jag ber att få yrka bifall till utskottets utlåtande.

Herr HENNINGSSON (s):

Herr talman! Jag kan inte vara nöjd med utskottets resultat, när man skickar frågan till arbetskyddsstyrelsen som, om den skulle vara positiv till motionens yrkande, måste erkänna att den själv har försummat vad den borde ha gjort tidigare. Och om man i det andra fallet, när man skickar frågan på remiss till Radiohandlarnas riksförbund, vänder sig till arbetsgivarparten, varför anser man sig inte samtidigt ha skyldighet att vända sig till arbetstagarparten, som skulle ha skyddet?

Kan det vara riktigt att man väntar till dess en olycka har inträffat med att konstatera att det varit ett verkligt behov av skydd, när man ändå i utlandet på flera håll är väl medveten om de risker som finns vid rörbyten. Vid de reparationer som hittills utförts på våra TV-apparater har det icke varit något större antal byten av bildrör.

När man 1956 fann anledning att för Stockholm utfärda bestämmelser, kan jag inte finna att det inte skulle vara på tiden att 1962 få bestämmelser som gäller hela landet.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionen II: 214; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 5

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjukvårdslag, dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden beslöt kammaren på förslag av herr förste vice talmannen att uppskjuta be-

handlingen av återstående på föredragningslistan upptagna ärenden till morgondagens sammanträde.

§ 6

Till bordläggning anmäldes

statsutskottets memorial:

nr 154, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden,

nr 155, angående tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1961/62, och

nr 156, angående statsregleringen för budgetåret 1962/63; samt

bevillningsutskottets memorial nr 57, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande i anledning av väckta motioner angående ortsavdragen vid beskattningen samt de vid taxering till statlig inkomstskatt gällande skatteskalorna.

§ 7

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att statsutskottets memorial nr 156 skulle uppföras sist på morgondagens föredragningslista.

§ 8

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från statsutskottet:

nr 319, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nomadskolväsendets organisation;

nr 320, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag för budgetåret 1962/63 till nybyggnad för lärarhögskolan i Malmö;

nr 321, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till naturastipendier åt studerande vid universiteten m. fl. läroanstalter m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 322, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökad utbildning av läkare, tandläkare m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 324, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag för budgetåret 1962/63 till universitetssjukhusen m. m.;

nr 325, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning rörande anslag för budgetåret 1962/63 till Finansdepartementet: Omkostnader;

nr 326, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1962/63 till mödrahjälp, m. m.; och

nr 327, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmän försäkring, m. m., i vad propositionen avser anslag för budgetåret 1962/63, jämte i ämnet väckta motioner;

från bevillningsutskottet:

nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av punkterna 6 och 7 av anvisningarna till 32 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370);

nr 336, angående beräkning av bevillningarna för budgetåret 1962/63, m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande bestämmelser rörande försäljning av obeskattade varor på tullflygplats, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående höjning av vissa postavgifter m. m.;

från tredje lagutskottet:

nr 278, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; samt

från jordbruksutskottet:

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående yrkesutbildningen på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner; och

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående besiktningsveterinärernas vid kontrollslakterier anställningsförhållanden m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

§ 9

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 0.01 på natten.

In fidem
Sune K. Johansson